

324.929

72

GYÖNGYVIRÁGOK

IMAKÖNYV

FIATAL PROTESTÁNS HÖLGYEK
SZÁMÁRA

IRTA

TÓTH PÁL

HARMADIK KIADÁS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T.
KIADÁSA.

~~Mus.~~
~~5634v~~

224,929

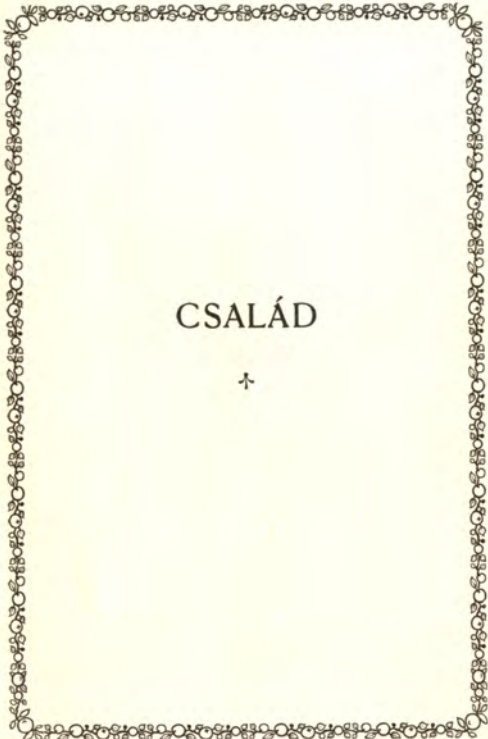

Budapest, Athenaeum r.-t.

ILONKÁM
EMLÉKÉNEK

CSALÁD

Az anya.

Reggel van. Isten kiapadhatatlan szeretete virrasztott felettem álmaimban. Még emlékemben van egy kedves hang, mely, mint szelid altató zene, nyug-ágyamba kísért: édes anyám imája, éneke. És ím ez édes hang ismét fülembbe cseng a reggel óráiban, a szeretettől nyájas arc ismét vidáman mosolyg felém, mint a nap fénye a virágra. Megkérdezi álmaimat, oda karol ápoló keblére, megcsókolja homlokomat, azután gondolataimnak szárnyad ad: hálára buzdít az örök szeretet... az örök jószág... Isten iránt. S mindkettőnk hálaimája fölszáll a magasba... Ki lakik a magasban?... Isten. És

itt alant a földön?... Isten. És ott a föld mélyében?... Isten. A magasból az ő bölcsessége ragyog le a millió csillagokban; a földön az ő kiapadhatatlan jóságát, hatalmát hirdeti a gondolkodó ember, fenségét mutatják a füstölgő ormok, dörgő fellegekbe nyuló sziklabércek: egy rózsa, egy liliom, egy harmatcsepp ő róla beszélnek; lenn a földben az ő keze súlya alatt forr, zúg az anyag, keményül meg a gyémánt s fakad a víz hús forrása.

Oh végtelen bölcsességű lény! Hálára buzdul önkéntelen a szív, melyet te oly sok, remek műved által tanítál érezni.

Jer édes, jó anyám! Te reád bízta elsősorban a jó Isten életemet, te tanítál először őt imádni, szeretni, felőle gondolkodni, alkotásait cso-

dálni . . . jer hadd fejezzem ki gyermekem benső érzésemet egy szóban, melynél egyebet még most neked nem adhatok, egy szóban: *szeretlek* !

E szeretet kísérje minden gondolatomat, tetteimet, lépéseimet. Oh ! ha rosszat gondolnék, nem illően éreznék, helytelenül cselekedném valamit: elveszteném legdrágább kincsemet: *anyám szeretetét*. S mi egy leánygyermek, mi az ifjú leány anyja szerelme nélkül ? . . . Nem ! Örködni fogok tiszta szellemmel e kincs felett. Akár itthon, akár más helyen legyek, mint fényes felhő fog az előttem lebegni, mely nekem világosságot ad, fényt hint utaimra.

Anyám szereti, ha szorgalmas vagyok. Munkásság lesz jelszavam. Hiszen a jó leány nem is lehet munka nélkül. A természet kebelén minden,

mi él, munkálkodik. Az enyhe tavaszi napon, midőn a méhek az első ibolyát megérik, zsongva járnak a nap-sugaras meleg levegőben. A kis hangya szorgalmasan gyűjti téli eledelét, a pók mesterien szövi hálóját. És e kis állatok ösztöneiket követik. Én, ki gondolkodni tudok, ne érezném, ne érteném-e át egy jó leány, egy jó gyermek kötelességét? ... Igen. Üres időmet hasznos munkával fogom tölteni. A munka jó barát, kitől mindenkor tanulhatunk. A munkátlanság nyájas hízelgő, ki aztán meglopja nyugalmunkat, reményünket, szívünk tiszta érzelmét.

Ayám szereti, ha szerény, engedelmes vagyok. Az ibolya el van rejtőzve árnyas bokor alá, dús levelek közé. Ilyen a valódi leány; nem látható mindenütt, de éppen azért becses,

keresett. A szerénység egyik legneme-
sebb tulajdona a leánynak, mely bájt
hint maga körül, körébe vonz, lelkesít,
hódít és terem. Ayám szeretetét
sérteném meg ismét, ha valamikor
szerénytelennek tünném fel bárhol.
Nem! sőt hű mása igyekezem lenni
a szerény édes anyának, kit annyian
tisztelnek, szeretnek.

Anyám szereti, ha jószívű vagyok.
„Jó szív teszi az embert“ szokta mon-
dani. Tégy jót a szűkölködővel s
érezni fogsz egy boldogító érzést,
melyhez semmi sem hasonlítható.
A jótéttel megszűnik legalább egy-
időre az a fájdalmas érzés bennünk,
melyet szánakozásnak nevezünk. Úgy
érezzük, mintha könnyeket töröl-
nénk le, sebeket gyógyítanánk be,
háborgó szíveknek adnánk enyhet,
nyugalmat.

Anyám mondá: „szeresd legszegényebb embertársadat is!” „Kinek jó szíve van, az oly kincset hordoz keblében, mely őt az öröm napjaiban kétszeresen boldogítja, a bánat felhői alatt vigasztalja. A tiszta, jó szív az a forrás, mely tovafutásában megnyihíti a levegőt maga körül, eloltja a szomjat, virágot nyit a kopáron. Azonban azt is gondold meg, hogy kinek jó szíve van, az legtöbbet szenved. . . . De te ne rettenj vissza! . . . A szenvedésekben megtisztult, nemes érzések fakadnak s kétszeres lesz az örömed. Megnyilik a borongó ég kékjével, nap-sugarával feletted s Isten mosolyán te felmagasztalva érzed emberi, női méltóságodat.“

Oh végtelen szeretet, mely az édes anya lelkéből reám árad! . . . Melen-

Az anya

getem szívemben az elszórt tiszta magvakat, hogy legyen kert, oly virágoskert lelkem, honnan a szelídség, jóság, szorgalom virágait szakíthassam. Tükröződjék vissza az anya érzelve a leány lelkében, mint az ég csillagsugára a csendes pihenő tó tükörén.

Reggeli ima.

Mindenható Isten! ki előtt ezer
esztendő annyi, mint a tegnapnak el-
mulása; végetlen szeretetedből ismét
felvirradtam egy napra, melyen e
szeretet fényét, világát, melegét érezve,
szorgalmas munkáim között közelebb
emelkedem te hozzád. Nem hozott
rám az éj bánatot és veszélyt, a te
jobb karod ringatta álmaimat, őrizett
bajtól és veszedelemtől. Hozzád
emelkedem a buzgóság szárnyain,
édes Istenem, szerető jó Atyám! hálát
adva neked, hogy életemet e nappal
ismét hosszabbá tetted. Tedd ezt rám
nézve ma is a szorgalom és áldás
napjává, hogy gondolataimban, tet-
teimben te rólad soha el ne felejt-

kezzem, hanem éljek ezen is a te dicsőségedre.

Én Istenem, szerető Atyám! Te adtad nekem az én jó szüleimet őrizésemre, földi oltalmamra; az ő lelkökre biztad az én lelkemet, szívemet itt a földön. E nap hajnalával buzgó imádságomba foglalom őket, kik először tanítottak téged imádni, szeretni, felőled gondolkodni, alkotásaidat csodálni. Éleszd, tápláld az én szívemben azon soha ki nem alvó tüzet, mely a jó gyermek lelkében szülői iránt él. Adj nekik egészséget, adj lelköknek örömet, bennem vetett reményöknek teljesülést! Áldj meg munkássággal, szorgalommal, engedelmes és alázatos szívvel, hogy ezekkel, mint legszebb tulajdonokkal ékeskedve, neked dicsőségedre, nekik örömeikre, boldogságukra legyenek. Amen!

Munka.

Látom szeretteimet, hogy a nap minden részét bizonyos munkával töltik. Követem a legnemesebb példát, munkálkodom.

Mi az én munkaköröm? Mi az én foglalkozásom? Kedves atyám gondoskodása, édes anyám figyelme, ébersége oly keveset hagynak nekem hátra. Az én foglalatosságom, munkaköröm középpontja önmagam vagyok, miként kedves szülőim gondjai, törekvései én körülöttem forognak. Lehetne-e hálátlanabb teremtés valaki, mint én, ha e gondoskodást, figyelmet, önzetlen szeretetet azzal viszonoznám, hogy tétlen, mulasztó lennék saját teendőimben! ? Nem, sőt kihatni

igyekszem egy más, koromnak megfelelő munkakörbe is, segítek édes jó anyámnak az ő házi körében. A háziasságot, családiasságot csak a ház, a szülői hajlék, a család adhatja meg. A jó leány leghívebb tanítványa a jó édes anyának. Munkálkodom tehát az ő felügyelete alatt.

Mivel kezdem a nap munkálkodását? Mi legyen munkámban a fő irányadó? ... Kétszer elevenebb a lélek, fogékonyabb az elme, ha tiszta, egészséges helyen nyeri táplálékát. Elrendezem azért a szobát, hol dolgozom, minden tárgyat saját helyére teszek. Vezéreljen dolgaiban a tisztaság, a rend s az a gondolat, hogy a munka nemes időtöltést nyújt.

Tisztaságra int maga a természet. Az ég derült kékje, a csillag reszkető fénye, a fehér felhő, — mely mint

tiszta gondolat tova száll, — mind, mind tisztaságról beszélnek nekem. És mindenikben egy-egy felemelő eszme rejlik. Mintha az ég nyílt, derült kékje, Isten mosolygása, a csillag fénye, Isten felséges világából egy örömpillantás volna... És itt e földön? Esőben fürdik a fa lombja, harmatban a virág kelyhe. A madár kis tollasát tisztára mossa. A zivatarban a természet hatalmas szava ezt kiáltja: tisztuljon meg a föld levegője, legyen üde, éltető minden!

Én, ki a teremtés koronája, ember vagyok, ne figyelnék-e a természet minden egyes képére, s ne lennék-e annak hű gyermeke azáltal, hogy amire int, azt megértve kövessem?...

Én, kinek mint leánynak, az az egyik hivatásom, hogy másnak is

rendet, tisztaságot mutassak: ne vén-
nék-e tőled ihlettséget óh szent ter-
mészet?!... Nem, sőt szövetkezem
veled. Fogadj kebledre, taníts meg
mélyebben érezni, okosabban gon-
dolkodni!

Az ég kék derüje lelki békét, tiszta-
ságot, derűt ébreszt bennem. A lélek
vidámsága legtöbb jónak szülője.
Vidám leszek munkáim teljesítésé-
nél. Hiszen az élet gondja, bánata,
kellemetlenségei még előttem isme-
retlenek. Jó kedvvel végzett munka
sikeresebb, mint olyan, melyet min-
dég azért teszünk, mert kötelesség.

Szívesen, nyájasan teljesítem a rám
bizottakat, nem hízelgésből, nem attól
való félelemből, hogy megbüntetnek.
Ez szolgai lelkek tulajdona. Oh! a
hízelgés mérges növény, mellyel
leghamarabb magunknak árthatunk.

A csillag fénye, mintha lelki éberségre hívna, világosságot gyujtana bennem. Munkásságom egyik fő-iránya leend, hogy elmém homályát hasznos, koromhoz illő olvasmányok, könyvek által eloszlassam. Gondosan kikérem e tekintetben kedves jó szülőim, vagy tanítóim tanácsát s az ő irányadásokat tartom szem előtt tanulmányaim- és olvasmányaimra nézve. Jól megválasztott könyvek olvasása elme és szívképző s a fiatal leányok munkakörének kiváló tárgya; de gondatlanul, irányadás nélkül olvasni — elme- és szívháborító, s mindenkor meghozza a maga keserű gyümölcseit.

Mily szép, mily kellemes egy leányka, ki lelkét mívelve, szülőinek s egy társaságnak örömére, díszére válhatik!

Elmélkedésemben önkénytelen reád gondolk, te repülő, tiszta felleg! Mintha egy tiszta, ártatlan lélek szállna felettem, mely azt suttogja: szelíd lélek hatja át a nő munkásságát, az teszi legnagyobb kincsét, ékességét. Állj meg felettem, hadd lássalak sokáig, hadd teremje meg lelkem fényed alatt azt az őszinte munkakedvet, mely szelídséggel egyesülve, boldogságot hoz a családba!

*

Legyen munkáim második vezére a *rend*. A régi idő igen helyesen nevezte ezt a *dolgok lelkének*. Hol rend nincs általában, de különösen munkáink között, ott nincs eredmény, nincs áldás.

E rend legyen egyik kiváló tulajdonságom. *Tisztaság, rend*, két oly

becsű kincse a leánykának, mely számára a szeretetet, a tiszteletet bizonyára meg fogja szerezni.

*

Munkámban azon gondolat vezéreljen, hogy az nemes időtöltést nyújt. Ki munkálkodni szeret, annak szíve, lelke folytonosan tisztalelkű barátok társaságában van. A tétlenség a legrosszabb társaság.

Mily megnyugtató, mennyire ösztönző a munka, melynek eredményét mutattuk fel! A munkásság szelleme egész lényünkre hat. Érezzük, hogy végezve kötelességeinket, megérdemeljük az előnyt, a boldogságot, melybe helyezve vagyunk. Rendben végezve munkáinkat, — melyekben szünet, pihenés is van, — tapasztaljuk, hogy testünk is edzettebb, üdébb, erősebb.

Munka

Okosan és nemesen használni fel az időt, ez a legfontosabb kérdések egyike, melyre neked, ifju leány, ezen néhány szó ad feleletet: *rendben végzett munka*. Az idő visszahozhatatlan, hasztalan a sóhaj, a panasz.

A jövő csak úgy lesz reánk nézve reményteljes, ha a multban eltűnő napokra, időre úgy gondolhatunk vissza, mint amelyeket szorgalommal, munkával bocsátottunk el magunktól.

Ifju leány, kinek szíved egészen a reményé, őrizd meg annak koszorúját a jövőre azáltal, hogy használd azt nemes, korodhoz és tehetségedhez mért munkakörben !

Reggeli ima.

Elmult az éj, bús árnya eltűnt,
Felébredénk megint ;
Jó Istenünk, a nap virradta
Ismét munkára int.

Lelkünk első gondolatja is
Repüljön ég felé !
Szívünk első imája szálljon
Dicső trónod elé !

Tőled kérünk Atyánk kegyelmet :
Adj szorgalmat, erőt !
Szereteted vezesse, védje
A gyöngét, csüggedőt.

Lelked világa hintsen új fényt
Elménk homályára,
Égjen szívünkben tiszta lánggal
A munka oltára !

Reggeli ima

Óh jó Atyánk, áldd meg azokat,
Kikre a földön itt
Életünket, sorsunkat bízad :
Szülőnk, testvéreink !

Elégedés, boldogság útján
Vezessen hit, remény !
Őrangyalul legyen mellettünk
A szerénység, erény !

Áldd meg, kérünk, édes hazánkat,
Ahol élünk, vagyunk !
Szálljon lelkünk hozzád az égbe,
Ha majdan meghalunk !

Esti ima.

Hálára buzdul szívem, ímára nyílnak ajkaim, végetlen kegyelmű Isten, szerető édes Atyám a Jézus Krisztusban! Íme, a nap leáldozott, mint egy jóltevő szellem nyugodni tért, hogy majd ismét folytassa áldásos munkálkodását holnap. Az enyhet, nyugalmat adó est óráiban, midőn az éj bús leplét szárnyain terjeszti reánk nemsokára, önkéntelenül visszagon-dolok a lefolyt nap óráira. Mint töl-töttem azt el? Vajha ne lenne egy megbánni való perc is abban! Vajha a te akaratod szerint gondoltam, tettem volna mindent! Légy áldott e napért, ennek minden órájáért, óh

szerető édes Istenem és Atyám, melyben egy lépéssel ismét tovább haladtam életem ösvényén rendeltetésem felé!

Mit hoz reám az éj? Virradok-e fel több nappalra, te tudod mindentudó Isten, ki előtt nincs titok, nincs homályos jövő, tudod sorsunkat, életünket.

Adj oh Istenem nekem csendes, zavartalan álmot, lelked lebegjen én felettem, a te kezed ringasson engemet!

Virrassz fel békességben, egészségben a ránk jövő hajnalra, hogy amit ma el nem végeztem, holnap azt teljesítsem; amit ma emberi gyengeség megakadályozott, holnap azt a te segítségeddel, oltalmaddal véghezvigyem! Add oh kegyelem Istene, szerető jó Atyám, hogy a

Esti ima

holnap testi, lelki erőim újjászülője
legyen, hogy lelkem, mint a test
templomában levő oltár, neked tetsző
áldozatokat nyujthasson !

Amen.

Szülőföld.

Felhő száll a magasban észak felé.
Felettem kék marad az ég, oly tiszta,
oly derült . . . Mégis, mintha jobban
szeretném most azt a barna felhőt,
több örömet éreznék annak látásán.
Arra, arra száll az, hol az én szülő-
földem van, hol az a ház emelkedik,
melynek fedele alatt jó szülők, szerető
testvérek gondolnak reám. Mily édes,
mily meleg érzés hatja át lelkünket
az *otthon* gondolatán! . . .

Ott van édes atyám, munkái, fog-
lalatosságai közt. Minden gondolata
a család öröme, boldogsága. Tudom,
hogy gondjai közt naponta meg-
emlékszik én rólam is. Midőn elvál-

tam tőle, midőn itt hagyott, utolsó szavai is ezek voltak: „Ez a hely is jövődő boldogságod egyik alapja. Légy szerény, engedelmes, munkás!”

Megtagadnám a szülők iránti szent kötelesség teljesítését, ha szerénytelen, engedetlen és munkátlan lennék. Elhervasztanám a fáradozó, a munkás és gondos édes atya emlékoszorúját, ha szavait szent erekléként nem hordoznám szívemben.

Ott van a jó édes anya . . . Látom, mint imádkozik testvéreimmal a reggel és est óráiban; mint tanítja, oktatja a kisebbeket, mutat irányt, ad serkentést a nagyobbaknak. Ott van ő mindenütt, hol figyelemre, takarékosagra, tisztaságra van szükség. Hallom, mint jutalmazza egy forró csókkal kedves testvéreim munkáját, s mint feddi szelíd, komoly

szavaival a helytelen tetteket. És látom a könnyűt, mely szemében ragyog... Talán én jutottam eszébe?... Ah? hiszen én s mind-egyik testvérem oda vagyunk zárva az ő lelkébe, szívébe!...

Oh! ha szállni tudnék, mint az a felhő, elrepülnék, leszállanék hozzád kedves szülői hajlék, hogy öleljem a legjobb atyát és anyát, hogy felcsókoljam jó anyám szeme harmatát, s élvezzem újra közellétének boldogító érzését. Majd eljő a viszontlátás ideje, addig pedig az emlékezet tiszta tükrében nézegetlek titeket szívem legkedvesebbjei, s a levél hideg betüiből olvasom a ti meleg érzéseket, miként ti is olvashatjátok az én vágyó lelkemet.

Üdvözöllek a távolból téged is, ismerős bérc, mely, miként az idő

emléke állsz már ezredek óta. Agg fejedet fehér haj takarja, még a nap meleg sugarai alatt is. Olyan jól áll az neked! . . . Régi vagy, idős vagy, kedélyed még sem hanyatlott. Szeretted a virágot, szeretted a dalt. De téged is szeret a növényvilág, szeret a madár . . . Lábadhoz kúszik a szeder, melletted vonul meg a málna bokra, kedves vegyülékben hamvas-kék és piros gyümölcseivel. Melléd símul a piros kankalin, a sárga pimpó, rajtad önti szét illatát a rózsza, az ibolya; neked csenget a harang- és a gyöngyvirág s a százszorszép neked nyitja apró szirmait. Ah! de te sem vagy hálátlan nyájas környeződ iránt. Dús harmatban fürösztöd őket este, reggel, megóvod a napsugár forró melegétől, üde forrást buzogtatsz szikláidból, melyből ha iszik a röp-

penő madár, dalra kél a legközelebbi bokorban. És ha jó az est, tiszteletre kivilágítást rendeznek . . . a harmatos lombokon száz meg száz fénybogárka ül, vagy röppen, hogy tündérszéppé tegyék a természetnek e különben is szép vidékét.

Nem felejtkezem el rólad sem kicsiny erdei lak, mely mellett annyi-szor pihentem! Benned a pásztor úgy megfér, mint a főúr a nagy palotában. Mellette kis patak csörgeti ezüsttiszta habját. A közeli halmon jár az anyakecske, mely a kis család asztalát szokta ellátni. Körülötte ott bólingat néhány fa, melynek zamatos gyümölcse egyik tápszere a kunyhó lakóinak.

Róla eszembe jut a költő leírása hasonló erdei lakról:

Szülőföld

Szalmafödelét beárnyékozza hűsen
Susogó erdőség rezgő lombozatja,
Min magát a vígan fütyülő rigófaj
És a búsan búgó vadgalamb ringatja.

Mint a kergetett őz fut le gyors futással
Kis patak magasról a völgy mélységébe:
Kétfelől virágok, mint kacér leánykák
Kandikálnak a víz fényes tükörébe.

S búgó vadgalamb és fütyülő rigófaj
Nem félnek, hogy őket csalják lépvesszőre,
Önmagától tudja e lak népe, milyen
Édes a szabadság tiszta levegője.*

Oh mennyi, mennyi kedves emlék
vonja szívemet hozzád, édes szülő-
földem! Oly jónak, oly nemesnek
érezem magamat emléked által.

* Petőfi »Erdei lak« című ismeretes versenykölteménye Tompával s Kerényivel.

Szülőföld

Szép virág a szülőföld iránti érzelem !

Szép, melyből egy dúsabb illatú,
ragyogóbb szépségű virág nyílik: a
honszerelem.

Viszontlátás.

Mily édes nyugtalanság hatotta át egész lényemet, midőn az ismerős vidékhez, szülőföldemhez közeledtem! Mintha minden lépéssel inkább és inkább tudtam volna olvasni a természet könyvéből. A bizalom okosabbá, bátrabbá tesz. Egy völgy, egy halom, a bércek koszorúja, a rét tarka virágszőnyegével, a legelő nyáj kolompjával, a pásztor sípja most oly sokat beszéltek, mit a távolban nem értettem, nem fogtam fel. A kis faluk füstölgő kéményeikkel, kiemelkedő fényes templomtornyaikkal, mintha engem köszöntöttek volna. Mit mondjak, mit éreztem, midőn

megláttam a határt, melyen túl szülőföldem, szülei hajlékom, szülőim, testvéreim, barátnőim várnak, fogadnak? . . . Hiszen oly sokat, oly édesen, oly gazdagon érzek én most, hogy szavakkal kifejezni nem birnám s úgy járnék, mint a költő, ki egész úton azon gondolkodott, hogy szólítja meg régen látott anyját, mit mond majd neki szebbnél szebbeket, midőn a jó anya karjait terjeszti feléje, s végre is a viszontlátás pillanatában szótlánul csüngött a fiu anyja kebelén, mint a gyümölcs a fán.

Oh, de hiszen érez-e mélyen az, ki érzelmeit szavakkal kifejezni bírja!?

Egy tekintet, egy néma kézszorítás, néhány szó, mely keresetlen és természetes, elárulják szívünk legbensőbb érzelmeit. A mély érzés csendes,

zajtalan éj, melyben csillagok ragyognak, harmat hull a virágra.

Legyen most az én szívem is csendes éj, ragyogó csillagaival, hulló harmatával, midőn a legkedvesebbek iránt kell éreznem.

Itthon vagyok, azon körben, melynek mindenik tagja oly bizalmas rokonlélek. Bármerre fordulok, e bizalomtól nyájas arcok tekintenek felém. Mily boldog vagyok! . . . Felém sietnek a jó szülők, mint ahogy én röppenve futok ölelő karjaikba, amelyek tartottak bölcsőmtől kezdve.

Mily édes megnyugodni az anyai kebelen! Megpihenni tér ide még az a lélek is, mely már nem gyermeki, sőt világhírű névnek birtokosa. Az anyai kebel az, melynek szívverését érezve a büszke Coriolán is megtörik, könnyeit ontja. Hát a gyer-

mek, az ifju !... Annak vezére, ennek szelíd nemtője az anya. Oh, ezek a legtermészetesebb érzéssel csügghetnek az anyai kebelen, mely felmagasztalva érzi, hogy azok, kiket egy időre elbocsájtott magától, visszatértek ugyanazon szeretettel, ragaszkodással, melyet elvittek, melyre ő tanította őket; sőt erősült a szeretet, szilárdult a ragaszkodás.

Itthon vagyok. A szerető testvérek koszorúja ismét teljes. Dalolva, vígan járjuk be a virágos, a gyümölcsös kert minden helyét, üdvözljük a fákat, bokrokat, kimegyünk a mezőre, melynek forrása mellett a kék nefelejcsek kínálják virágaikat a régen látott ismerősnek.

Itthon vagyok. Kedves, régibb játszótársaimat, barátnőimet meglátogatom, kik már örömmel várták jöttö-

met. Mily kedves e találkozás! A változás, mely lényünkben előállott, bennünket okosabbá, de nem idegenné tett. Bizalommal elmondjuk egymásnak csekély tapasztalásainkat, de melyek már egy jó műveltségű leány szelíd körét alkotni kezdik. Azután megemlegetjük az együtt töltött időket s tanulunk emlékezni, tehát hálás lenni. Alig sejtjük, hogy ezen gyermeki kölcsönös szeretet, barátság még a családok életére is kihat. Összébb hozzuk őket, rokonszenvet alkotunk a szívek között. És ismét alig sejtjük, hogy több család ily békés, együttértő élete örömvirágot fakaszt a haza életfáján. Boldogok a gyermekek, kik ily szülők körében növekednek fel; boldogok a szülők, kik ily gyermekekben remélnek.

A szülői boldogság ilyenkor a legnagyobb boldogság.

Mi szebb, mint a nap világa,
Ha fényt lövel a világra?...
...Istennek bölcs könyve ez.
Mi kedvesebb a tavasznál,
A csattogó madárdalnál?...
Lelkünk rajta éledez...

Mi élvadóbb a tengernél,
Ha a vihar nyugodni tér
S véstől nem tart a hajó...?
Oh! nincs semmi a világon,
Mely rád hasson oly vidámon,
Mint a gyermek, hogy ha jó.

Ő az élet hű záloga,
A szülői ház oszlopa,
Pusztulástól védni azt.
Ő a szülők új reménye,
Alkonyuknak őszi fénye
Benne vár új, szebb tavaszt.

Ima a szülőföldért.

Minden népek Istene, minden ember szerető édes atyja! Te adtál kinek-kinek egy lakóhelyet, melyen született, neveltetett, melyen a nap első sugarait meglátta, a te áldásodat először érezte; ahol örömének, bánatának első forrása nyílt, ahol a gyermeki vidám kor és élet derült ege először borult föléje s először látta meg annak csillagait ragyogni, vagy kihunyni; ahol a szülői határtalan szeretet először karolt bennünket, ahol a testvéri, baráti érzést először tanultuk ismerni; hol először merítettünk a tudomány, az ismeret forrásából s a hit, a vallás szárnyain

először emelkedtünk te hozzád: te adtad nekünk a szülőföldet.

E kedves, ez örökre felejthetetlen helyért száll hozzád, az egekbe gyermeked imája. Fogadd kegyesen kéresemet s hallgasd meg azt én Istenem, mert te vagy az, ki küldöd az áldást és csapást, osztogatod az örömet és fájdalmakat.

Áldd meg, óh szeretet Istene, az én kedves szülőimet, kik a szülőföld határain belül nekem az édes és kipótolhatatlan *otthont* megalkották. Munka és gond jutott osztályrészül jó atyámnak, hogy családukat fenntartsa, neveltethesse. Oh, áraszd el őt lelked erejével, kinek minden gondolata a család öröme, boldogsága! Áldd meg őt tartós egészséggel, hogy munkáiban zavartalanul haladva, a mi örömünkre és boldogításunkra

járjon közöttünk, mint világító nap, mely, ha felleg takarja, megvonja jótevő melegét, áldását a természettől.

Áldd meg az én édes jó anyámat, ki szelíd nemtőként jár, kél közöttünk, mint a szende, nyájas hold a csillagok között s minden jóra, szépre buzdít, oktat, vezérel.

Áldd meg az én kedves testvéreimet, kikkel én egy teljes koszorút képezek most, üde, vidám levelekkel. Ők az én első és legkedvesebb barátaim, ők az én első játszótársaim.

Áldj meg óh Istenem minket igazi, önzetlen szeretettel az élet minden útján, hogy egymást gyámolítva, egymásnak örömében, bánatában részt véve, a te akaratodat soha ne tévesz-
szük szemeink elől!

Áldd meg az én édes otthonom minden helyét, halmát és völgyeit,

lapályát és hegyeit! Legyen ezeken a te áldásod, ki nekünk oly gyakran gyümölcssel gazdag kerteket, szőlőket és arany kalással ringó földeket mutatsz, hogy munkásságunkat megjutalmazd.

Legyen a te áldásod e hely minden lakóján, kik ismerőseink, barátaink és felebarátaink, ajándékozd meg őket egymás iránt való szeretettel és türelemmel! Irtsd ki a harag és az irígység mérges virágait az ő keblökből, hogy csak egy érzés hassa át munkásságukat: a keresztyéni szeretet. Amen!

Társaságban.

Mint a természetben a munkásságot pihenés, a komoly telet vidám tavasz: úgy váltja fel az emberi életben a komoly foglalkozást a kellemes társaságok összejövedele, vidám mulatsága.

A családi élet az, melyen belől a legtermészetesebb, legőszintébb és legkellemesebb összejövétel lehet.

És mily szükséges ez!

A nemes élvezet, a kellemes, az ártatlan multság az a léleknek, mi a napfény a növénynek: színt, kellemet ad. A folytonos eső épen úgy árt a virágnak, mint ahogy elhervasztja azt a folytonos verőfényes nap. A kettő-

nek mérsékelve kell egymást felváltani, hogy illatos, színdús legyen az.

Ily pihenés, szórakozás vár reám a társaságban, melyben legkedvesebb barátnőimet, ismerőseimet látom együtt. Kedves találkozása a rokonlelkeknek. Minő lelki állapot vezérelheti az ifjú leányt, midőn társaságba lép? A női lélek két illatos virágát viszem ide: a *szerénységet* és a *vidám kedélyt*.

De mi a szerénység? Az-e, midőn háttérbe vonulunk ott is, hol a társaság megkívánja minden tagjától, hogy részt vegyen a közös örömben? Az-e, midőn hallgatagon töltjük az időt, mintha bennünk nem oly gondolkodó elme, nem oly érző szív lakoznék, mint másban? Épen nem! Vagy az-e, midőn érzelmeinket, gondolatainkat nem nyilvánítjuk,

hanem *igennel* felelünk minden hozzáink intézett kérdésre, vagy *igenelünk* minden véleményt, csupán azért, mert mások állítják azt? Vagy az-e a szerénység, hogy nem ügyelve a társaság kívánalmaira, külsőnkre semmi gondot nem fordítunk? Teljességgel nem.

A szerénységet nem lehet mesterkélni. — Az természetünk, sajátunk.

Tanulni ezt nehéz, de szükséges.

A szerénység legelső ismertető jelét egy társaságba belépéssel már eláruljuk. A szelíd hang köszönésünkben, az illedelmes meghajtás, a nyugodt, szelid tekintet, mellyel a társaság egyes tagjait köszöntjük: szerénységünk hű magyarázóí. Nemes, egyszerű ruházatunk, melyen több az ízlés mint a pipere: szerény lelkünk hű mása. Okos és művelt beszélge-

tés, megfigyelése mások szavainak, véleményeinknek mindig nyílt bevallása, mások iránti tisztelet mellett: szerénységünk tanui. Ismeret-hiányunknak — ha úgy kell — nem ál elrejtése, palástolása; ismeretünknek előtérbe nem tolása: szerénység alakjában tüntetik fel egyéniségünket. Nem hathat valami kellemetlenebbül egy társaság gondolkodó tagjaira, mint az ifjú nyegle, kérkedő, ki dicsekedve úgy vélt nemes tulajdonaival, ismereteivel, az első hozzáintézett komolyabb kérdésre kénytelen elárulni üres lelkét, szívét. Viszont nincs kellemesebb, mint a szerény ifju, ki helyes gondolkodásával, szabatos feleleteivel, pillanat alatt maga felé vonja a társaság figyelmét nemcsak, hanem kiérdemli szeretetét. A legillatosabb,

legteljesebb rózsza legnehezebben fesszük ki, de azután legtöbb nézője leend.

Ily szerénységet óhajtok én nemes birtokomul. Ezzel óhajtok a társaságok kebelébe lépni.

De ami a társasági élet éltető lelke: a jó kedv, derült kedély. A természet kebelén akkor van a legnagyobb zsibongás, midőn a nap fennragyog az égen. Egy társaságban akkor lehet kedves az időtöltés, ha abban a jó kedély, a kedv szór meleget, tüzet.

A jó kedélyt azonban nem elég teremtenünk körülmények szerint: azt magunkkal kell vinni, az önkénytelen fejlük, mint a virág a nap melegén: mások, kedveseink érzelmein. Az is igaz, hogy egy rokonlélekkel való találkozás, egy velünk egyenlően gondolkodó barátunk, ismerősünk képes kevés idő alatt kedé-

lyessé tenni, midőn mintegy észrevétlenül derül ki felettünk a barátság tiszta ege. De nem helyesen cselekszik azért az, ki kedélytelenül társaságokban több órát tölt. Az ilyen elveszti az időt, magának kedvet nem talál, másoknak örömét zavarja.

Az ifju szív nem is lehet oly szomorú érzelmek tanyája, hogy az kedélytelenül vegyen részt a társaságokban. Ez nem egészen természetes. A jó kedély az ifjunál a testi és lelki épség összhangzatának mérlege. A jó kedély minden szépet, nemest képes gondolni, akarni, tenni. A rossz kedélynél rendesen hiányzik a tevékenység, az élet. A jó kedély képes feledtetni, a borongós érzület mindig gyászos emlékeknél pihenteti meg már kifáradt gondolatainkat. A derült kedély lelkesedni tanít; a

lelkesedés az élet himpora ; a komor lélek előli a lelkesedést s az életet bizonyos körben temetővé változtatja.

És kit illet meg a derült kedély inkább, mint a fiatal leányt ? Az ő szíve maga a jó kedv forrása. Neki még nincs gondja, nincs nyugtalan-sága sem ; ő még nem vágyik, nem is csalódik ; övé a jelen, a mult egy tavaszmező, a jövőt még alig sejtí. Szerető szülői karok közt növekedve, csak megelégedést, szeretetet látva, mit tehetne mást, mint hogy örül az életnek ? . . .

De talán itt is föltehetjük egy ifjú leánykára nézve azt a kérdést, mi az a jó kedély ? Az-e, midőn valaki egy örök mosoly ? Nem. Ki mindig nevet, annak nincs valódi alapja a nevetésre. A társaságban komolyabb és vidámabb tárgyak merülnek fel.

Amazokat, mint ezeket természetesen kell fogadni. Túlságos érzékenynek lenni oly tárgy felett, ami iránt nem érezünk: álérzelem, melyet észrevesznek könnyen, s azt mondják reánk: *tettető*. Épen így, nevetni ott egész lelkesedéssel, hol egy szerény mosoly leghűbb kifejezője lenne a benyomásnak, ismét álérzelem, kellemetlen.

A nevetés rögtön születik, abban van valami közvetlenség. Már pedig nem állunk annyira folytonosan behatások alatt, hogy mindig nevethessünk és így, aki szüntelen nevet bármily csekélységen is, az ilyen erőszakolja a nevetést, a jó kedvet.

Jó kedélyű az, kire minden szép, kellemes, jó, nemes hat, hatni képes; ki örül a jónak, szívéből üdvözli úgy a maga, mint a mások boldogságára vezető eszközöket; ki az élet

szerencsés pillanatain lelkesedni tud, de a kellemetlen időben nem csügged; kinek hite van Istenben, bizalma önmagában, ki szeretetet táplál az emberek iránt. Általában a szeretet hozza kedélyünket oly kellemes hullámvásba, mit jó kedvnek nevezünk. Jó kedvűek vagyunk házi körünkben, mert szeretjük kedveseinket; jó kedvűek társaságokban, mert szeretjük barátainkat. Ki nem szeret, annak kedélye sötét, lelke csillagtalan éjszaka, melytől elvonulunk, még félünk is.

Különösen a gyermeki, az ifjú lélek az, mely a szeretetet a maga legtisztább himporával viheti társaságokba. Amely ifjú a szeretetet igyekszik keblébe oltani, az oly növényt fog ápolni, melynek illatos virágai nyílnak a család, a társaság és a hon számára.

Társaságban

Az ifjú társaságok legélénkebb fűszerezője a *dal*, a jó kedély elváhatlan társa. Már régen megjegyezték, hogy csak a rossz ember nem szeretheti a dalt.

Mennyi szép, mennyi nemes van a dalban, azt a költő így fejezi ki:

A dalban istenség van,
Mint él az, él a dal,
A népnek örömmel
A nép fájdalommal.

Ki a dalt szereted ifju leány, jér és lelkesülj a dal eszméjén, mit a költő ismét e sorokban tanít:

Mi szárnyalóbb, mint a madár?
Mi hőbb, mint a délszaki nyár?
Mely a szívet megszenteli
S édes búval lesz az teli . . .
A dal, a dal, a dal! . . .*

* Mi zengi túl a bérceket? Erdélyi.

Az ifjú örömeirzeit, úgymint a honfi búját, dalok fejezik ki, dalok enyhítik.

Daloljatok azért ifju leányai a honnak! Nyissátok fel a nemzet láng-lelkű dalnokainak könyveit, s zengjétek azokból azon dalokat, melyek szíveteket csakugyan megszentelik!

Így kedves tagjai leendetek a társaságoknak, melyek a ti ifjú lelkektől nyernek üde életet.

Holofernes vérző fejével,
Vagy a zászlót lengetve fent,
Ragyoghat a nő hírnevével,
Lehet bámult és ünnepelt;
De más, igaz becsét mi adja:
Léleklőnség, szív és kedély..
Kicsiny, gyöngéd a menny harmatja,
De benne áldást szül az éj.*

* Tompa. Lorántffy Zsuzsánna emlékezete.

Beteg anya ágyánál.

Nem mosolyog reám a legjobb anya szelíd arca, nem ragyog felém örömtől sugárzó szeme, beteg ő, mint a fa, melyet vihar tépett meg. Én pedig, mint a beteg fának egy ép ága, szelíden simulok a törzshöz, s enyhíteni igyekezem a sebeket.

Ah! de midőn a legjobb anya fájdalmait akarnám enyhíteni, a gyermeki fájdalom egész súlyát érzem szívemben.

Mily szomorú, mily élettelen az ifju leány sorsa, kit nem vidámít a leghívebb barátnő: az anya! Szomorú minden nap virradatja és alkonya. Nem derít napot reám az

ő nyájas arca, nem ad világot az ő ébersége. Mindenütt hiányzik az, kinek szelleme hatott, éltetett, vigasztalt.

Ide ülök a kórágymellé, hogy teljesítem kívánságait, letöröljem homlokáról a fájdalom verejtékcseppjeit, felcsókoljam a könnyűt, melyet a fájdalom szemébe csalt, felfogjam sóhajait és imádkozzam érte, midőn csendes álom borul reá.

Óh, ha utolsó kívánságait kell teljesítenem! Nem, az nem lehet! A fejlődő virágnak még szüksége van a tápláló, nevelő anyaágra. És mégis, ha álmaiból nem ébred több hajnalra!? Mi lesz akkor a családi élet? Órangyal nélkül a ház? Mi lesz az én sorsom ő nélküle? Hiszen miként a lomb eltakarja a faágat, a virág bokorra hinti szirmait: úgy a

gyermeki szív édes anyja kebelén nyugodhatik meg legörömetesebb, legbiztosabban.

Hogy védjelek meg édes jó anyám a halál hideg lehelletétől? Nincs más erőm, mint *szeretetem*, mely a szív egész melegével karol téged körül. Nincs más hatalmam, mint a *bizalom Istenben*, ki látja ez aggódó szeretetet s enyhíteni fogja szenvedésedet; ki előtt a tiszta szív kedvesebb minden áldozatnál s jutalmul megadja földi gyermekének, hogy a legjobb édes anyát nem veszi el tőle.

Tegye e szeretet erőssé a te hitedet, szilárdítsa bizalmadat, élessze reményedet, szentelje meg fájdalmadat!

Mi, kiket kórágynak hoz a leggyöngébb szeretet, de legnagyobb aggodalom köt, mi rendíthetlen bizalommal

nézünk ég felé, hol az lakik, ki a világ igazságos és változhatlan ura.

Az alvó beteg ágyánál imára buzdul lelkem ahhoz, ki adja az életet, hozza a halált, ajándékozza az egészséget és küldi a betegséget.

Szeretet és irgalom Istene, minden ember szerető édes Atyja! Ifju gyermeked buzgó fohász szárnyain emelkedik fel égi lakodba, hogy könyörögjön a jó édes anya egészségéért. Te hozod elő a virágos tavaszt, de a viharos telet is; te hintesz fényt a tenyészetre, de a te búsulásod takarja el a napot. Te adtál a mi családukban is örömet, egészséget, megelégedést s a te akaratom hozott most bánatot mi reánk. Hatalmad, változhatlan akaratom előtt alázattal borul le gyermeked, de bizalommal esedezik hozzád: oszlasd el a fellegeket,

Beteg anya ágyánál

melyekkel most családunk ege el van borítva s hozd fel arra napodat: add vissza jó anyám egészségét! Nélküle mi gyermekei olyanok vagyunk, mint tápláló, üdítő harmat nélkül a virág, családunk pedig mint az éj, melynek nincs csillaga. Bízom benned, óh szeretet Atyja, jó Istenem, hogy meghallgatom gyermeked imáját. Amen.

Ima betegségben.

Mindenható Isten, szerető jó Atyám!
Te küldöd az áldást és csapást, a
virulatot és hervadást; a te hatalmas
szavadra leng felettünk az enyészet
fuvallata.

A te bölcs végzésed volt az is, hogy
én betegséggel látogattassam meg.
Keresztyéni türelemmel, alázatos szív-
vel fogadom szent akaratomat, hiszen
te bölcs, igaz, jó és irgalmas vagy,
kinek akarata nélkül egy hajszál sem
eshetik le fejünkről. Hozzád emel-
kedem fel azért imámban, gondola-
tomban hozzád, ki a csapást is javunkra
fordítod s a hervadás helyén virulatot
árasztasz, kérve téged, szerető jó

Atyánkat, adj nekem türelmet, szent akaraton való megnyugvást a betegség terhei elhordozására! Hozzád imádkozom áldások Atyja! áldj meg engem hittel, reménnyel, hogy nem-sokára újult életre kelek s az egészség rózsái nyilnak arcomon.

Óh milyen érzés hatja át lelkemet e gondolatra: jó egészség! Add, óh Istenem, hogy anyagi életünknek ezt a legnagyobb földi kincsét ismét visszanyerjem. Oszlasd el értem aggódo kedveseim lelkéről a borot, hadd ragyogjon ismét a családi élet boldogító, melegítő napja!

Ah, de mennyien lehetnek velem egy sorsban, kik betegség által sujtva, a bánat, a fájdalom, a szenvedés napjait élik! Óh Istenem! te minden emberek szerető édes atyja vagy, s a te parancsolatod, hogy szeressük fele-

barátainkat mint magunkat. Szeretted, jószágod örök forrását nyisd meg ezek számára is s tedd a bánat, a fájdalom, a szenvedés napjait rájuk nézve az öröm, az egészség napjaivá!

Hozzád imádkozom minden ember-társamért, kik örömtelen, elhagyott állapotban, vagy betegségben élnek. Ha lehet, óh Istenem, muljék el tőlök a kererű pohár: de mindamellett legyen meg a te szent akaratom!

Amen.

Ima betegségből való felgyógyuláskor.

Hálával eltelve borulok le előtted szerető édes Atyám, Istenem, mert te végetlen irgalmú és jóságú vagy minden ember iránt; az voltál közelebb én irántam is, midőn engem betegségemből felgyógyítottál s a legnagyobb földi jóval, az egészséggel, ismét megajándékoztál.

Óh mily öröm hatja át lelkemet e szóra: egészség! Ebben van minden összefoglalva, mi az embert boldoggá, megelégedetté teheti. Mit érne nekem kincs, vagyon, ha a betegség által lesujtva, nem teljesíthetném azon kötelességeimet, melyeket tőlem te jó

Istenem, azután jó szülőim, szeretteim
s az emberi társaság kívánnak!

Legyen áldott a te neved, óh minden jók adója, hogy testem eleven-
ségével lelkem üdeségét is visszaadtad
s újra képes vagyok munkáim hű
teljesítésére.

Óh mennyi örömet adtál te ez-
által az én kedveseimnek, hozzám
tartozóimnak, kik velem együtt a
szomorúság napjait élték. Ború és
derű így váltják fel egymást a termé-
szet kebelén, betegség és egészség
így következik egymásra. Ah, de
mindez a te szent akaratodból lesz,
ki tudod, mi üdvös a te gyerme-
kednek.

Szívem hangosan dobog, midőn a
természet hű kebelén újra hallhatom
a pacsirta dalát, a méh zümmögését,
láthatom a nap sugarát, a nyiló virá-

Ima betegségből való felgyógyuláskor

gokat, lombkoszoruzta fákat melyekkel együtt dicsérlek téged én Istenem, ki nagyban, kicsinyben, boruban és derűben bölcsességedet mutatod.

Amen.

Elhalt szülők emlékezete.

Látogatottabb hely lett reám nézve a temető. Úgy jövök ide, mint zarándok a helyhez, hol lelkének, ábrándos hitének legdrágább kincse nyugszik. Óh hiszen szeretetemnek legtiszteltebb földi tárgya: szülőm nyugszik itt. Szent volt nekem ez a hely mindig, hol annyi nemes szív hamvad, honnan annyi szent emlék sugárzik felém; hol az élet annyi fáradt vándora pihen, hol zavartalan béke leng a halottak álmain. Kettősen szent a hely most nekem. Itt e hant alatt nyugszik az, kihez a jó Isten éltemet oly gyöngéden fűzé, kinek ápoló karjai védtek, kinek szelleme, jó lelke

vezetett eddigi életem útjain oly nemesen, oly bölcsen, hogy rám nézve az élet öröm és gyönyörűség kertje volt. Az ápoló karok most landoltan nyugosznak; elnémult, meghidegült az ajak, mely minden szépre, nemesre tanított, a legjobb lélek pedig fölszállt a csillagok honába, onnan esdve áldást én reám. A csend, mely a holtak álma felett uralg, nem rémes, nem borzasztó most nekem. Oly jól esik, hogy a természet ünnepélyes némasággal borong a sirokon, melyek alatt nékem is a legkedvesebbek nyugosznak. Susogjatok, zizegjetek viruló fák lombjai! Most mintha azt beszélnétek: a holtak álma szent, borítsunk árnyat poraik fölé. Lengj itt a kedves sír felett suttogó esti szellő, mely azt mondod: béke lengjen a nyugvók álmain!

Nem zavarom nyugalmaidat, édes jó szülőm, midőn sírod mellé térdelek, hogy azt megöntözzem könnyeim-mel, virágot ültessék arra s koszorút tűzzek emlékedre. Te csillaghonodból látod a könnyeket, melyek gyermeked szemében fakadnak; látod abból a fájdalom, a veszteség érzését s míg én imádkozom érted, te áldásodat hinted én reám s itt maradt kedve-seidre.

Istenem! ki úgy akartad, hogy megszünjék lobogni az élet szövétneke, melyet gyújtottál kedves szülőmnek s magadhoz szólítsd őt, adj neki nyugalmat a hantok alatt! Őrizze porait a kegyelet!

Óh édes jó Atyám! Őrizd meg, véd meg gyermekedet, hogy ne hervadjon el árván, mint a lomb és virág; engedd, hogy a kegyelet

érzése soha ki ne haljon szívemből; engedd, hogy e sír alatt nyugvó emléke lebegvén előttem szüntelen, gondolatomban, tetteimben az által vezéreltetsem. Küldj nyugalmat és áldást e sírhantra, oh életnek és halálnak Ura, én Istenem! Nekem pedig add vigasztaló lelkedet, mely által könnyeimet letörölve, bizalommal nézhessek egedbe, hová a viszontlátás vágyai visznek a te akaratoddal.

Szomorú hely a temető, de szomorúbb a szülői hajlék, ha nincs benne az, ki annak rendezője, gondviselője. Hazajöttem a sírtól, s most e hajlék egy szomorúbb temetőnek látszik nekem, melyből annyi öröm, boldogság hiányzik. Itt érzem igazán, hogy árva vagyok, hol minden percben a szülőktől akarnánk tanácsot kérni, hol oly jól esnék kebleiken

nyugodva, szívnyemesítő beszédeiket hallgatni, hol úgy vágyunk örömeikben osztaozn, bánatukban vigasztalásukra lenni, itt érzem, hogy árva vagyok.

Az árvaság érzéséből azonban föl-emel az elköltözött kedves szülő drága emléke. Körültebeg az, mint védangyal, magával hozván az én utaimra azon szellemeket, melyek megőriznek, segítenek engem majd az életben mindenütt.

Legelőször egy szelíd, komoly alakot látok felém közeledni, arca nyugodt és derült, fenséget vont homlokára az égi ihlet. Szemeiből annyi jószág sugárzik. A *vallásosság* szelleme ez, mellyel jó szülőm karöltve járt. Ez a szellem nekem azt beszéli, hogy figyeljek reá, hallgassam intéseit s nem leszek boldogtalan. Isten,

ki minden embernek szerető édes atyja, gondot visel rólam is s megóv az én utaimon. A nő, ki vallásos, hitét megőrzi szilárdul keblében, annak paizsa az minden bánatában, életbajaiban, bántalmak és veszteségek ellenében. Megóv ez a kislelkű csüggedéstől, az elbizakodástól, szelíddé, kegyessé teszi a női szívet. Boldog a gyermek, ki e szellemben neveltetett. Hála és kegyelet illeti a sírt, mely alatt azon szülő nyugszik, ki gyermekét ezzel a szellemmel megismertette! Én is éreztem már ennek a szellemnek boldogító hatását. Napenkénti imádságom, templomi istentiszteletem, felebarátaim szeretete, a szegényekkel való jótétel ... mind boldogítanak engem. Pedig ezeknek szülője te vagy, te nyájas égi nemtő: *vallásosság!*

Ha úgy tetszik, hogy minden elveszett,
S már a reménnyel is ha felhagyánk:
Van még, ki hozzánk nyájasan beszél:
A vallás, e mi édes jó anyánk.
Híván: ki fáradt s megterhelve van,
Kinek az élet új, új harcot ad:
Igér és nyújt vigaszt, könnyebbülést . . .
— Ennek keblébe rejtsd bús arcodat! —*

Ennek a szellemnek nyomában egy
másik lebeg felém: az *ártatlanság*
szelleme ez. Ez a szellem szelíden
átkarol s tiszta, zavartalan szemeit
reám emelve, hófehér ruhájában, fehér
rózsakoszorujával úgy vonz, úgy báto-
rít, hogy szívem minden érzelmét
kitárjam előtte. Arca minden vonása
egy-egy bizalom, mely azt sugározza
felém: mondd el örömedet, fájdalom-
maidat, amazoknak örülök, ezekben

* Tompa: »Nőmnek«.

résztveszek s ne félj, hogy majd olyannak beszélem el, ki arra méltatlan, ki azt nem érti meg. Jöjj! kebledre tűzöm én a tiszta lélek fehér liliumát. Védd meg azt az elhervadáستól! Ez boldoggá, nagyon boldoggá fog tenni téged. Nem tartod magadat oly árvának, nem szegénynek. Gazdagságod, melyet általa birsch, tisztelő kegyeletre buzdítja az embereket irántad. Paizsod lesz ez, melyről ellenségeid nyilai visszapattannak.

– Boldog vagyok, hogy édes jó szülőm által ezzel a szellemmel megismerkedtem. Lehetne-e szebb köre egy fiatal leánynak, mint ilyen szellemmel társalogni? . . . Áldva legyen a sír, mely alatt az a szív nyugszik, mely ennek a szellemnek oly benső társa, rokona volt! Maradj közelemben, te igaz barátnő, ki szeretsz

haszon nélkül, intesz harag és fenyegetés nélkül!

Vidám, egészséges arccal, biztató, bátorító szemekkel jó kedves szülőm emléke nyomában a *munkásság* szelleme. „Ne félj!” szól hozzám, „jöjj velem, kövesd példámat s nem fogod úgy érezni árvaságodat! Ha minden elhagyott is, a szorgalom, a munka oly barátot szerez, ki enyhíti fájdalmadat, növeli örömedet, erőt ad kötelességeid pontos teljesítéséhez, megóv a gondoktól, megelégedetté tesz. Látod-e az életkedvet arcomon? A munkaszeretetet teremte ezt. Nézd a kört, melyben élek! Tisztelet és szeretet, nem ritkán hálaérzet kísért utamon. Elmaradnak tőlem a leverő gond, kétség; elkerül a szegénység, nyomor.”

Elhal ajkamon a panasz hangja.

Kiderül arcom ennek a szellemnek látásán, beszívom tanácsait fogékony lelkembe és hű követője leszek. Ki ily szellemet örököl, az maradandó kincs birtokába jut, melyet tőle senki el nem rabolhat.

A munkásság nem zárja ki azonban a gondot. Vannak annak körén kívül kényelmesebb utak; de e szellem tanítása után büszkén vallom a nagy szellemű költővel: „A sima utak, melyeken kevés fáradsággal messze juthatunk s azon javak, melyek után az emberek többsége leginkább vágyódik, legyenek másoké. Nekem, oh Mindenható! adj rögzös ösvényt, de szép kilátással, mely mindig fölfelé vezet s melyen azon meggyőződéssel haladhatok, hogy eltévedni nem fogok.“*

*Eötvös: »Gondolatok.«

Egy nyugodt, benső örömeiktől sugárzó szellemarc tűnik fel a munka szelleméhez közel. Az önzetlenség egyszerű köntösében jár ez s azt mondja nekem: „munkásságod iránya legyen önzetlen, tégy annyit másokért, tégy annyit a közjóért, amennyi lelki erődtől telik!” *Az áldozatkészség* szelleme ez. Jókor volna még, s nem is volna időm és erőm, nem volna tér, hogy az áldozatkészség magasztos eredményét gyakoroljam; de már idő van arra, hogy szellemével megismerkedve, reményt tápláljak, hogy eszerint munkálkodom majd később.

Miben áll az áldozatkészség reám, mint leánykára, nőre nézve? Tanulni kezdem a szellem tanítását, hogy a leggyengébb harmat, mint viharos eső a növényéletre, a tenyészetre egyiránt hasznos befolyással van;

emez megtisztítja a légkört, hogy üdébb legyen a természet. A leggyengébb nő, mint a leghatalmasabb férfi, munkájok által, — önzetlenül, nemesen, — az emberiség szent ügyének szolgálnak.

Ha hozzád fordul a beteg, az éhező, a magára hagyatott, gyakorolni fogod a részvétet. Nem nagy áldozatba kerül, hogy rajtok segíts, de már tettel annyit, hogy embertársaidat a reménytelenség, vagy épen kétségbeesés örvényétől elvonjad. De jó egy sötét idő, midőn betegekkel telik meg a haza földje, vagy inség kergeti a népek ezreit: halottasházzá válik minden hajlék: akkor ... akkor van szükség, hogy okosan mívelt lelked, nemes szíved áldozatkészség lángjától lobogjon! Gyöngé kezed munkájával, szorga-

lommal megtakarított filléreiddel fogod akkor a betegek sóhajait elnémitani, a halottakat örök nyugalomok helyére kísérni.

Vagy sötét felhők takarják el a napot a haza egén s te is felsóhajtasz a lánglelkű költővel:

Lement a nap, de csillagok
Nem jöttenek. Sötét az ég.
Közel s távolban semmi fény nincs,
Csak mécsvilágom és honszerelmem ég.*

Akkor . . . akkor siess az áldozatkésztséggel szívedben, hogy szükségében a honnak segítségül légy! Add oda, ha kell, ékszereidet, napi munkásságod fáradságos gyümölcsét! Készíts gyöngye kezeiddel a honfiak sebeire gyógyító balzsamot; virrassz

* Petőfi: »A hazáról«.

felettök gondjaiddal, lelkesítsd a csüggedőket! Oh mert te nemcsak nőnek, honleánynak is születnél.

... te midőn születnél,
Két hivatást nyerél:
A hölgyét s honleányét,
Mert hölgy s magyar levél,
Te néked szebb s dicsőbb tért
Szabott a végezés,
Születni és szeretni
Magyar hölgynek kevés.

Te egy alvó hazának
Lányául születél,
Fölébredő nemzetnek
Anyjává tétetél;
Mit érne tündökölnöd
Egy büzhödt tó felett?
Mit szép virágnak lenned
Gyász sirhalmok között? *

* Garay: Magyar hölgy.

Bármilyen legyen az, akár egyesek, akár társaságok s a hon ügyében, ha hatalmadban áll, légy áldozatkész! Apró szemerekből állott elő az idők végtelenében a fellegekbe nyúló szikla. Kicsiny, csörgő patakok alapjai a zúgó tengereknek. Egyesek buzgalmából emelkedik az oltár, melyen egy nemzet honszerelme lángol, mely körül az emberiség hálaéneke zeng.

Kedves szülőim emlékével még két nemes szellem kél utaimon: a *keresztyéni önmegadás és csüggedetlen kitartás* szelleme. Amannak hatását már most is érzem, midőn, a bánat mellett, elégedetlenség leverő érzése is támad lelkemben. Egy hang, egy szó azt kiáltja: Isten akarta így, kinek tudta, akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le fejemről. Nyugodjál meg; az, ki örömeidet el-

vette, gondoskodik, hogy a fájdalomban el ne merülj! S nekem úgy tetszik, mintha e hang, e szó föl-emelne, bátorítana, megnyugtana. Pedig a megnyugvásban nagy erő lakik. És hányszor van szükségünk arra?!... Reményeinkben csalódunk, örömet nem találunk törekvéseink után; mások elrabolják lelki nyugal munkát, barátaink elhagynak, hol vigasztalásukra, védelmükre volna szükségünk; ellenségeink támadnak akkor, midőn becsületes munkásságunk után legalább elismerést érdemelnénk... Ekkor, vajjon, mi ad erőt, mi ad még megnyugtatót? Keresztyéni önmegadásod. Az az önmegadás, mellyel a keresztyén vallás alapítója, legnagyobb tanítója e szavakat mondá: *legyen meg a te akaratod!*

Hosszú betegség terhe nyom, kínok ébrednek veled reggel s kísérek nappal; vagy a halál fagyos lehellete elhervasztá azt az arcot, melynek üdesége reád nézve életadó volt: ekkor bizonyára nem adhat erőt más, mint az a keresztyéni megnyugvás, mellyel az üdvözítő mondja: „Szenved-e valaki közöttek, imádkozzék!”

Azonban midőn azt mondjuk keresztyéni önmegadással: „*legyen meg a te akaratod,*” nem szabad úgy megnyugodnunk, hogy tétlen várjuk sorsunk jobbra fordultát. A balsors, szerencsétlenség ösztönözzön újerőre, *csüggedetlen kitartásra!* Nem sikerült akaratod, nem teljesült vágyad, reményed, akarj tovább, fúzz újabb reményzöldet az elhervadt lombokra! A remény legtöbbször azo-

kat csalja meg, kik türelmetlenek várni, erőtlének akarni és tenni.

Én is azok közé számítom magamat, kiket nem rémíthetnek végkép a szomorú napok; nem csüggesztenek el a megcsalt remények. A bánat fellegein át új fényt lát lelkem, melynél jövőmet boldognak hiszem.

Hála neked óh gondviselő Isten, ki engem, midőn jó szülőimet elvesztém, ily szellemek társaságába vezettél! E szellemek az ő sírokra mutatnak, az ő példájokra buzdítanak.

Nem, mégsem mondom egészen árvának magamat. Szülőim emlékével kezdek napi munkámhoz, az hatja át gondolataimat, tetteimet.

Nem lesz elfeledve a sír, nem hervad el a koszorú rajta, nem halványulnak el az emlékkő betűi.

Elhalt szülők emlékezete

Könnyes szemmel bár, de megnyugodva tekintek a magasba. Isten akarta így, az ő akarata változhatatlan és szent. Nem csüggedek. Szülőim emlékének, áldott emlékének szellemei visznek szárnyaikon.

Az árva imája.

Minden ember szerető édes Atyja, szent Isten! Nálad keres vigasztalást a megszmorodott szívű, a búa merült, a gyámolától megfosztott árva. Hozzád sietek én is lelkem szárnyain, a sírtól, mely azt takarja, kit te nekem bölcsességed szerint földi gondviselőül rendeltél. Nem jön ajkamra panasz, zúgolódás, bár fájdalom nagy és mély az igazi veszteség felett; leborulok előtted s alázattal mondom: „legyen meg a te akaratod!”

Óh Istenem, ki időnként elszólítod azokat a te égi országodba, kiket egykor a földre hívtál, hogy

teljesítsék a munkát, melyet számunkra kijelöltél; te akartad így, hogy a temető hamvaival az én áldott jó emlékű szülőm hamvai is vegyüljenek már, s hogy én az ő ápoló karjaikból a sors által kiragadtatva, megízleljem az árvaság kenyerét. Könnyet hullatok arra fájdalmain mély érzésével, de letörülöm azokat a te egedből rám hulló hit fényénél, a vallás világánál, s ha elköltözött kedveseim örök nyugalmat találtak a sírban, lelki nyugalمامat feltalálni igyekszem abban, hogy te mindent bölcsen, javunkra rendelsz.

Adj én Istenem csüggedetlen kitartást, lelki erőt a te gyermekednek az árvaság keserű érzése, és ne talán anyagi terhei hordozására. Növeld bennem a te benned való hitet, a vallásos érzést, mely vigasztalónk

Az árva imája

minden körülmények közt. Árasszd
reám elhalt kedves szülőim nemes
lelkét, szellemét, hogy azáltal gyá-
molítva, nyomdokaikat soha ne té-
vesszem szem előtt. Adj nekem mun-
kakedvet, szeretetet, áldj meg engem
áldásoddal, óh áldások Istene, árvák
gondviselője ! Amen.

A decorative border of repeating floral and scroll motifs frames the entire page.

TERMÉSZET

Tavaszkor.

Egy hosszú, szép álomnak vége van. A természet fölébredt. Mit álmodott, mily képeket szőtt?... Magával vitte a hó nyár, a gyümölcsös ősz képeinek emlékét s hosszú téli szendergésében látta a nyarat teli kalással, az őszt gyümölccsel gazdagon. És felébredt a tavaszra. Ki ébreszté fel, ki zavarta az édes álmot?

A nap. Forró csókkal érinté ez az álmodó homlokát, langyos szellőt küldött hozzá, hogy arca körül enyelegjen, kebléről levette a fagyosan szorító jégövet, s melegebb, könnyebb ruhát adott reá. És a ter-

mészet mosolyogva ébred. Annyian sietnek üdvözölni az ébredőt.

Hozzá siet a kis gyermek gondtalan kedélyével, hogy szabadon űzze játékát a pázsitos téreken; hozzá vágyik az ifjú, hogy keblén rózsakoszorúját fonja; felé vágyik a férfiú s gondjai közt vidámabb lesz, ha a levegő lágy lehe érinti homlokát; mosollyal tekint szét virágai közt az öreg, mintha multja szép emlékeivel beszélne. Kék ege alatt mondja el imádságát a pásztor, ha már a völgyi csermelyből arcára üdítő vizet hintett s mélázva jár a virágos, szellős halmokon, míg furulyája vidám hangja elhat a közeli völgyekbe. Azután virágot szed, koszorúba fűzi a vad meténg, a kis jázmin, az ibolya, a folyondár virágait, indáit s egy kis halomhoz siet

koszorújával, melynek nincs más jele, mint egy fakereszt. Ez alatt a kis halom alatt édesanyja alszik, már azóta, mikor az őszi szél letarolta az erdő lombjait.

A tavasz kinyíltával a természet első vidám ünnepét üli.

Lelkemre is hat ez az ünnep. Sietek üdvözölni én is a természetet. Mi volna szívem azon érzés nélkül, mely a tavasz eljöttével támad keblünkben? ... Istennek jósága, bölcsessége nyilatkozik itt minden fűszálban, minden levélen, minden virágon.

Jövel, jövel lágy szellők szárnyán,
Kékellő ég arany sugárán,
Te várt mosolygó hatalom!
Hajolj ébresztve fához, fűhöz,
Tépd el a láncot, ami nyüggöz
A völgyeken s a halmokon!

Hogy míg az ember sokat képzél,
Míg tervez, — s alkot gyarló kézzel
És alkotmánya összedül:
Láttassék itt még felépülve
Az erős Isten csoda műve,
Mely nagy, szép s igaz egyedül.*

Kimegyek én is a mezőre. Mellettem, körülöttem vetések zöldellenek. Minden búzaszál egy-egy reménylevele a földművelőnek a kétes jövőhöz. A zöld vetések közül a tavaszkorai dalnoka, a pacsirta emelkedik fel, mintha hű társának, a földművelőnek hálaénekét vinné a magasba. Magasbra és magasbra emelkedik, éneke lassanként elhal, míg eltűnik a kékes ég boltozatán szemünk elől. Ott repdes a fellegek közt; én pedig tovább andalgok, míg a búzavetése-

* Tompa Mihály: »A tavaszhoz«.

ket elhagyva, tágas mező terül el előttem. Tarka virágszőnyeg, melynél szebbet halandó szem nem látott. Mindenik kis virág a teremtői bölcsesség könyve, vagy talán egy titok... Mindenik egy-egy öröm, jószág, szelídség, ártatlanság, szerénység.

Itt rejtené kék virágát a nefelejts, de szép kék színe messziről magához csal; amott tátogatja kis száját, talán harmatért esengve, az ezüstös kígyószisz. Távolabb, mint aranygombok a föld zöld köntösén, a tavaszi kankalinok sárgulnak. A lizinka talán meg is irígyli őket s kis fejecskéjét felfürtözi s úgy fogadja a zsongó méhet, mely a mező szépeit ilyenkor gyakran meglátogatja. Ámde oly nyugtalan amott várakozásában a fehér tátkanaf, ez a dúsmézű virág,

melyről oly sok táplálékot visznek haza látogatói. Nem sokáig kell várakoznia, röppen egy pillangó, majd egy méh s mézes ajkon beszélgetnek pár pillanatig.

Elhagyom a mezőt, magammal hozva az ezer, meg ezer tarka virág képeit, magammal hozván azon gondolatot, hogy a természet azon hely, hol Istent leghívebben látjuk.

Haza érek. Itthon önkéntelen eszembe jut a költő amaz intése:

Szeresd a virágot
És ne féltsd szívedet,
Mert ki azt szereti,
Rossz ember nem lehet!

Tudod, mi a virág? ...
A földnek jósága.
Tudod mi a jóság? ...
A lélek virága! ...*

* Petőfi: »Az árva leány«.

Mintha kedves jó anyám ajkairól hallanám ezt s mintha én is bizonyítani akarnám e szavak igazságát, mezőről hozott virágaimat friss vízzel megöntözöm s ablakomba teszem . . . hadd szálljon rájuk a napsugár, hadd viruljanak így letépve is.

A kertbe megyek. Illatárban fürdik a lég körülöttem. Minden fa rakva van virággal, mintha egy nagy bokréta volna a természet szép, új ruháján. Körülöttem szerteszét kedvelt ismerőseim: virágaim üdvözlnek. Lehajlok a kis gyöngyvirághoz, melynek csengetyűjébe oly kedves illatot lehelt az anyatermészet. Szerény kis virág, de hódító. Örömmel tartja őt aranyos virágpoharában a gazdag úrnő, mint a tavasz koraszülöttjét s boldog a pórleány, ha ily gyöngyvirágcsokrot vihet vasárnap az Úr

házába. Amott kéklik egy kis bokor, dús illatával már távolról magához vonz. Mindenik kis virág kelyhében ott ragyog a harmat, melyet a csöndes éj édes italul hagyott ott. Az ibolya ez. Eszembe jut róla a szelíd lelkű, nemes érzésű, de okos leány, kit épen azért szeretnek, mert szerény, de lelke, szíve a legszebb virágokat termi. Illatban nem sokat enged az ibolyának a narcisz, a jácint kék és fehér fajaival versenyezve szépségben. Itt tarkállik nagy szirmaival a tulipán, ez a keleti eredetű virág. Szeretem őt is, hiszen ebben nyilatkozik a természet szépsége. Nincs illata, nem is oly kedves. Üres szív, üres lélek... nem vonz, nem bájol úgy. A róza még bimbójában szendereg. Szép álma van. Azt álmodja, hogy megnőtt, felöltöztette az

anyatermészet a legszebb ruhába, dús illatot öntött reá; szépsége ragyogásában minden szem felé nézett. A hajnal első sugarában az ő kebelén ragyogott a legszebb gyémánt s az alkony sugarai közt felé szállt a legtöbb szellősóhaj. De megrezzen; szép álmát mi zavarhatja? Egy ifjú leányka, kinek virágcsokrából még csak a virágok királynője, a rózsá hiányzik. Jön és kérlelhetetlenül letépi az álmodozót anyja kebléről. Hasztalan esdekel bólingatva, hasztalan védi magát fegyvereivel, a tövissekkel . . .

Az álom teljesül, megnő a rózsá, de nem az anyabokron, csak egy zománcos virágtartóban; illatos, de csak néhány órára; kebelén ragyog a gyémánt, de nem harmat az, csak néhány vízcsepp, melyeket a gyön-

géd ápoló szánalomból hintett reá.
És jó az alkony, elhervad a virág.
Hervad naponta, veszti illatát. Jó
helyette más, elfeledik, eldobják...
Szegény virág... Szánandó rózsza!...
Virulj te itt anyád kebelén!... Én
nem szakítalak le. Ide járok majd
élvezni illatodat, látni szépségedet.
Álmodjál zavartalanul, későn legyen
ébredésed, legyen minél szebb ha-
lálod!

Feltámadunk.

Leheld reám, leheld balzsamod
Tavaszhírág kelyhén altatott
Üdítő lég, enyhe szellő!
Ébreszd lelkem, mely régen óhajt,
Úzd el róla a méla sóhajt,
Tűnjék el róla gond, felhő!

Zsibong a föld a napsugártól,
Mely éltet hí a föld porából,
Rügyet fakaszt, lombot nevel.
Fénynyel ragyog minden levélke,
Hogy a tavaszt ismét megérte,
Új köntösében ünnepel.

A menny tiszta, angyalok lelke
Van reá mindenütt lehelve,
Zsolozsmájokat hallani:

Vigadjon a földnek határa!
Az Úr intő legyen szavára,
Mi meghalt, fel fog támadni.

Ébred a szív, titkát kitárja
És előnti érzelmek árja,
Miként virág tavaszmezőt.
Sziklasírján a fájdalomnak
Halleluját zengnek, dalolnak,
Köszöntve a felébredőt.

És a szívben, új vágy, remény kél,
Az alvó mag új csírára kél,
Friss virága balzsamot rejt.
Szeretetről beszél ég és föld,
Mellyel a szív újólag betölt,
S mi bántotta, mindent felejt.

A sír ködét fény űzi messze;
Meggzűnt magát miért epossze
A föld halandó vándora.

Feltámadunk

Nincs itt az Úr! angyal hirdeti,
Egy félvilág lelke hisz neki:
Ott van a sír beomolva.

Feltámadunk! Minden kiáltja:
A természet, a hit világa
Ezt hirdeti fent és alant.
Reménnyel új erőre kelve,
Az eszme él, van győzedelme,
Takarja bár a sír, a hant!

Május első napján.

Ünnep van a természet kebelén. A tavasz pompáját ünneplik. Mindenki a szabadba siet, hogy üde léget szíhasson, érezze a kikelet langy lehét, hallja a madarak csattogó dalát. Mily szép érzése az emberi léleknek a természet iránt! A gyermek szereti édes anyját, hálás iránta, fölébredését, vidámságát örömmel fogadja.

Honnan ez a szokás? Régi idő maradványa-e, vagy újabban támadt érzése az embereknek ősanya, a természet iránt?

Évezred előtt már élt ez a szokás Egyiptomban, Indiában. A természet e két nevezetes tenyészetű országá-

ban nem maradhatott hatás nélkül, midőn az ébredő természet az új élet magvát hintette szét mindenütt. Hogy minő szertartások közt ülték meg a régi népek a május első napját, általában a tavasz teljes kinyíltát, nem tudjuk. Phoenicia lakóiról mondják, hogy ezzel az alkalommal Bél vagy Baal isten tisztelői roppant magas sziklákon óriási tüzeket gyújtottak meg, melyeknek lobogása a csillagok felé tiszteletök legnagyobb nyilvánítása volt a tenyésző erő iránt. Némely őskori nép Apollónak, a nap Istenének tiszteletére tartotta ezt az ünnepet. Bizonyára minden ily alkalommal a költészet volt egyik indító oka az emberek ünneplésének.

Május valóban a költészet hónapja. Az előhaladt tenyészet már ekkor lombbal koszoruzott fákat, nyíló virá-

gokat ajándékoz kedvelőinek; a lombok közt, virágok felett langyos szellő röpked és suttog nekünk kedves dolgokról. A madár, mintha csak az erdő, a kert az ő diszes palotája volna, hangosan csattogja benne dalait, melyekre őt senki nem tanítá, érti a természetet, maga költi a legszebb dalokat. Eredeti költői tehetség. És mily szerény a kikeletnek ez a híres dalnoka! Bokrokban, sűrű lombbal fedett fákon rejtőzik el, mintha azt akarná értésünkre adni, hogy a valódi tehetség nem láttatja magát mindenütt; de vonz, ígéz, felé vágyunk, keressük, látni akarjuk s ritkán láthatjuk s akkor is pillanatra. És a mez, mely finom alkatát fedi, mily egyszerű, igénytelen? Kis fülemile! hallgatóid közé sietek én is. Suttogó lomb, lenge szellő, beszélek veletek.

Mi az ? ... Mi ismerős e hang ! Mi cseng a légben olyan bűvösen ? ... földi szó ez, vagy égi zengemény ? Szent kéj hevíti lelkemet e hangokon. Hallod, hallod ! ? Ez érzelem, mely benne van, a fájdalom, mely benne sír ... örömkacaj s kínos nyögés. Hallod, hallod e csattogást ! ? De érzed-e ? érezni kell s csak akkor érted át, — ki lomb között elrejtőzött, — hogy őt ne lássa senki ott, csendjét ne dúlja durva kéz ... a dalköltőt ... a fülemilét.

Jer oh ! jer oh ! lelkem barátja ! Hadd üdvözöljelek újra hát, miként egy év előtt. Ím a bokor lombos sátora alatt fészked épen megmaradt. A tél viharja házadon megállt, lecsendesült. A költő lakja háborítlan. Vonulj meg itt s daloddal engem a szépre, jóra, nagyra lelkesíts ! A másik ha-

zát, melynek legét elhagytad értünk, zeng el dalodban! Hol szebb a hajnal, égőbb a napsugár, dúsabb az illat, zengőbb a bokor. Daloddal emeld fel lelkemet ahhoz, kinek szelleme hozza elő a virágos tavaszt, a hervadó őszt!

Egy hatalmas eszme, a világ feletti hatalom neve hangzik mindenünnen felém, ha széttekintek benned, óh szép természet! . . . Isten! . . . Ezt csattogja a madár, ezt rezgi a falomb, ezt suttogja a szellő, a merre elrepül. Ez ragyog le a nap arany sugaraiból, ez mosolyog le a menny kékjéről. Isten, . . . ki volt, van és lesz; kinek nincs kezdete, nincs vége sem! Kinél a kezdet vég, a jövő jelen, az ezredév csak egy pillanat. Ki ott van mindenütt és aki láthatatlan; fent van az úr magasán és intézi a föld

mélyének rejtett dolgait; ki langy szellőt küld a virágok kelyheire és jéggé fagy haragja az emberek vetésein. Isten! a te végtelen jóságod, szerelmed bölcs könyve előttem a természetnek ez a fenséges képe is. Ebben a rendben, ebben az összhangzatban a te alkotó bölcsességed nyilatkozik. Az, ki a természetet szereti, téged szeret, ki annak titkait fürkészi, a te mélységed titkát is tanulja ismerni; ki a természetet ismeri, téged jobban ismer.

Fogadj kebledre szent természet! Ki veled társalog, idejét a legnemesebben tölti, s lelke magasztos eszmékkal, szíve szent érzésekkel telik meg.

Az Isten nagy eszméjén, gondolatán kívül önkéntelen visszhangot költ bennünk a természet rendje s

a változásokban nyilatkozó változhatatlanság. Egy bokor már egészen zöld, dús lombbal ékes, míg felette a másik most ébred szendergéséből: az ibolya immár elvirít, a nárcisnak még örül a fiatalság; árnyat vet már a hárs, a gesztenyefa lombja, az akác tövisei még lombtalan mutatkoznak. A kert, a mező már kék liliommal díszlik, a fehér liliom bokra még szárat se hajtott, melyre hófehér virágait pompázni föltegye. És így van minden évben. Egyik növény tovább pihen a föld anyakebelén mint a másik; egyiknek több, melegebb napsugár kell, hogy fölébressze, mint a másiknak. És mily felséges a természet háztartásában, hogy a növények oly változatos színpompáján egy kis vonásban is ugyanaz ma, mi volt talán ezredévvel. Lát-

tad-e már az árvácskát bársonykék ruhájában, a nagy felfutót legfinomabb árnyalatú palástjában; megfigyelted-e a rózsát, fehér, piros fajai-val, vagy a piros ákácot? Ha igen, tekintsd ezekben a természet egy-egy oly remekét, melyekben annak őszereje, hatalma, bámulatos összhangja nyilatkozik. Ha pedig még nem voltak ezek figyelmed tárgyai, siess a természet kebelére s tanulj ebből a nyitott nagy könyvből! Meg fogod látni, hogy vannak itt az embervilágban fölmerülő jelenetek. Gyöngéd érzés, szerénység, pompa, virulás, elhervadás, éberlét, álom, élet, halál. A fehér liliom meghozza bimbóit, de mint egy szép és jó anya növendék leányai, egyenként fejlenek ki a bimbók. Figyelj csak, minden éjjel kinyílik egy s a reg-

gel már fehérbársony ruhába találja őt. A kis délignyitó (portulaca) piros, fehér, sárga virágai pedig épen a nap első sugarára várnak s azon nyitják kelyheiket. De nézd csak délbén, mint alusznak néhány percig, mintha a nap égető hevét elviselni nem bírnák. A szemérmes érzőke ujjadnak egy érintésére megrezzen s bevonja szirmait.

Bizonyára a természet e jelenségeit figyelni, a leglélekemelőbb, ártatlanabb foglalkozások egyike.

Fogadj kebledre, oh szent természet! Bizalommal jön hozzád gyermeked a tavasz e fölséges reggelén. Emeld föl lelkemet Istenhez, taníts meg érezni, gondolkodni! Adj ihlettséget keblembbe, melyből szívemnek ártatlan virágai nyiljanak ki.

Nyárban.

Kora reggel van. A hajnal kapui-
ról még alig tűntek el a rózsák.
Fölkeltem, hogy gyönyörködjem ker-
tem virágaiban, melyeket a tavasz
melege fejlesztett s most teljes pom-
pával virulnak.

Mily élesztő, kedves a levegő!
Balzsamot rejtett abba a legjobb
anya, a természet. Ki ezt élvezi, nél-
külözheti a mesterséges gyógyszere-
ket. Úgy elnézem kertem virágait,
mintha mindegyik arról beszélne:
kedves az anyatermészet kebelén
pihenni. Oly jól esik látnom őket
virulásukban, hiszen én ültettem,
öntöztem, ápoltam reggel, este mind-

egyiket. Ifjui kedvteléssel mutatják színes, egészséges szirmaikat, mintha mondanák: ezt a ruhát mi a föld tápláló nedvéből, az éj harmatából, a nap tiszta sugarából szőttük, van-e ennél szebb, vonzóbb, pompásabb? Nézzétek, a víz, melyben fürdünk, még itt csillog kelyheinkben, üdítő, tiszta az. Tanuljatok tőlünk tisztán, nemes ízléssel öltözködni, tiszták lenni! Oh a természet sokra tanítja azokat, kik őt figyelik, tanulják ismerni, kik vele szívesen beszélnek.

Felebb, felebb száll a nap égi útján. Lassanként elmulik a reggel költészete, a munkás élet jelenik meg a nap hevében. Megnépesül a mező, melyen eddig csak a pacsirta dalait lehetett hallani. Aratók vidám dala tölti be a léget, kik az érett kalászatot kötözik kévékbe. Amott még

hullámszik az arany kalással ékes rónaság, honnan a kedves fürj pity-palattyolása hallatszik. Nemsokára el kell hagynia családját, házát; közeledik az idő, midőn békés kis hajléka felől levágják a védő gabonaszálakat. Hangosan kiált még utóljára, míg vándorújára kél messze, messze, dél felé.

Tikkasztó hőség van. A nap sugarai mindinkább függélyesebben esnek a földre, „a serény nap délfelé mutat”. A munkás letörli a veritéket, mely gyöngyökben ül homlokán, vágyólag tekint leánya felé, ki a völgy forrásából hoz enyhítő hűs vizet.

A faluban delet harangoznak. Pihenésre tér a munkás nép. Távolabb füzes árnyában vonul meg a tarka csoport s vidám beszélgetés

közt költi el az egyszerű, de izletes ebédet.

A természetnek ez a nyári képe engem örömmel, vidámsággal tölt el.

Ha a tavasz a remény, úgy a nyár a remény valósulásának képe.

Elmélkedésre hí engem ez időszak. Hol van az átmenet a tavasz és nyár közt, ki tudná azt kimutatni? Hol van a határ a remény és valósulása közt, melyik szív, melyik lélek érezte, vette észre? Folytonos munkásság köti össze a reményt a valósulással. Ki leste meg a pillanatot, melyben a mag érettebb lett mint az előbbiben? Ki látta, midőn a rózsalevelek kifeslettek? Ki figyelte meg, hogy fejlődik a fa lombja? — Észrevétlenül bontakozik ki a természet burkaiból. Észrevétlenül jönnek el reményünk valósulásának

napjai. A bizalom, mely munkássággal van összekötve, azon nyári nap, mely reményeink vetését megérleli.

Mily vidám, mily elégyt az aratók arca! Ki ne örülne a remény valósulásának? Óh az fölemelő érzés! Megelégedést hoz ez a szívekbe. A megelégedés béke galambjának szárnyait ölti lelkünkre, melyekkel ég felé repülve, Isten végetlen hatalmát, jóságát dicsőítjük; leszállva a földre, hajlékunkba boldogságot viszünk be.

Ha az ért kalászok közt járok, egy más tanulságos jelenség is vonja magára figyelmemet. A teljes nehéz kalászok fejeiket lehajtva lengenek az átvonuló szellő alatt, az üresek büszkén emelkednek ég felé. Oktatása ez az anyatermészetnek a föld gyermekeihez; vigasztalás, elégtétel

másrészről a szerény alázatosak számára. Ki a szív és értelem kincseivel bír, okos, tudományos, az többnyire szerényen hajtja meg fejét; míg a szívtelen, üreslelkű, esztelen kérkedve jár, kél az élet utain. Melyik használ az embereknek, a telt, vagy üres kalász? Melyik jóltevője az emberiségnek, a bölcs, a nemes-szívű, vagy az oktalan üreslelkű?... A hála amazokat illeti, azok az emberiség jóltevői.

Azonban nagy tévedés volna tőlünk, ha csak a szélesebb körben működő, hír szárnyain haladó emberek iránt volnánk elismeréssel, hálával; mindenki, ki az emberiség feladatának, a tökéletesedésnek útait egyengeti, — bármi szűk körben töltse munkássága napjait, — hálát, becsülést érdemel tőlünk. A szegény

családapa, ki becsületességre tanítja, szoktatja gyermekét s azt mint egyetlen örökséget hagyja annak, aránylag oly hasznos tagja az emberiségnek, mint az, ki már fényes születésénél fogva nagy tettek végbevételére van kiszemelve a gondviselés által.

A szegény tanító, ki az ismeretek elemeire lelkiismeretesen oktatja a kis gyermekeket, nem hála és elismeréssel jutalmaztassék-e épen úgy, mint ama tudós, ki már az ismeretek egész tárházával bír? A szorgalmas iparos, a becsületes napszámos nem éppen odaillő kerék-e azon gépbe, melyet haladó emberiségnek nevezünk? Mindenki, ki hivatását kellőleg betölti, becsület és kitartó munkásság által használni kíván, elismerésünkre érdemes.

Íme az egyszerű arató ember, ki szorgalmasan végzi napi teendőjét, nem érdemli-e éppen úgy becsülésünket, mint az, ki cím és rang birtokában van?

Elmélkedésemben egy más eszme is fölmerül lelkemben, mely éppen úgy tanulságra vezet, mint az előbbi. Számlálhatatlan kereszt fekszik egyik földön. Gazdag úr birja azt. Néhány csak a másikon. Szegényé emez. Hogy megfér a gazdagság a szegénység mellett!... Ennek szerény háztartására elég ama néhány kéve; amaz körülményeinél fogva sokat termel. És a szegény nem tekint sóvárgó szemekkel, irigy arccal a gazdag buzájára, megelégszik a magáéval, tudva, hogy legboldogabb az, ki saját helyzetével megelégedett.

És a gazdag? ... Ez nemeslelkűleg segíti majd, — ha az idő úgy kívánja, — szegény felebarátját, hiszen ő is érzi, hogy a gondviselés azért áldotta meg, hogy jóltevő legyen.

Elhagyom a hullámozó téreket. Haza megyek. Utam gyümölccsel rakott fák, kertek mellett visz el. A tavasz virágainak helyén íme zamatos gyümölcsök függenek, mosolyognak felém. Mily gazdag és szép áldása Istennek! És ez mind a teremtés koronájáért, az emberért ... Bizonyára nincs szív, mely kellő hálával buzogjon feléd, szeretet és áldás Istene! Bármerre tekintek, a magvakkal telt kalászban, a hamvas, zamatos ízű gyümölcsben, a kis virágban, melyet a mezőn hajtogat a szél, alkotó kezed remekeit csodáljuk.

Te hoztad a nagy minden ezer nemét *
A semmiségből, a te szemöldököd
Ronthat s teremthet száz világot
S a nagy idők folyamit kiméri.

Délután van; a hőség azt sejteti,
hogy még ma zivatar, záporosó lesz.
A munkások igyekeznek is dolgaikkal.
A hiedelmet megerősítik a láthatár szélén őrtálló tornyos fellegek,
melyek még néhány perccel előbb
nem mutatkoztak. Láttad-e már az
ilyen fellegeket? Órákat lehet tölteni
azok alakjainak szemlélésével.
Hatalmas oroszlán, óriási ember,
vagy gyöngéd női alak, két küzdő
medve, szálló fehér sas, vagy úszó
hattyú, meredek sziklák barlangokkal,
vagy vulkán, melynek tűzét a
fellegek közt kilövelő napsugarak

* Berzsenyi: »Fohászkodás«.

adják. A mint nézi, nézi a szemlélő a különböző fellegcsoportokat, valami lassú moraj hallatszik azok felől, mely még először pillanat alatt elhal, majd erősebb és erősebb lesz. Elveszti alakját a hatalmas oroszlán, óriási ember, szép női alak, szálló fehér sas, úszó hattyú; valami barna fátyol vonja be az eggyé vált csoportot, mely sötétebb és sötétebb lesz. Távol egy barna folt látszik a kék egen, talán egy óriási madár, mely fészkébe siet?... Nem, felleg az, mely percek alatt ijesztő nagyságra nő, s rémletes sebességgel közelít a láthatárról följebb emelkedő fellegtársaihoz. Már mindkét csoport fekete. Fényes villámsugárral üdvözik egymást, melyre reszkető dördület következik. A földön az emberek hajlék alá sietnek. A mezőn végig

sívít egy hang, mely utánozhatlan, félelmes, rettentő; rettentőbb mint az ég dördülete, mert itt van közünkben, fejünk felett, fülünkbe zúg. A szélvész hangja az, mely dühös haraggal vágat keresztül a pusztán, s midőn ott rombolni valót nem talál, a learatott mezőn felkapja a keresztek s megcsóválva azokat a légben, messze elviszi. Azután a magas fák koronájával birkózik s földig hajtja azokat, vagy töveikből csavarja ki. Segítségére jó a villám egy rettenetes dördülettel s lángban áll a fa, mint egy óriás fáklya. Fent és alant sötétebb és sötétebb lesz. Zápor zuhog le paskoló jéggel. Folyamként rohan az ár, medret ás magának utain. Boldog, ki hajlék alatt van; szerencsés, ki már betakarított.

A természet e nagyszerű küzdelménél, forradalmánál csak egy eszme nagyobb, hatalmasabb : Isten ! Ennek gondolatánál pedig semmi sem parányibb ilyenkor, mint az ember. A zivatarban hallja ő leginkább Isten szavát. A veszély félénkké teszi az embert s ilyenkor örömet hívja segítségül azt, kiről a napfényes, derült napokban könnyen elfeledkezett.

Nem így van-e a mindennapi életben is ? ... Jól folynak napjaink ... elfeledjük örömeinket megosztani az igazán hű, résztvevő keblekkel. Elborul életünk ege ... ijedve bizzuk magunkat a résztvevő kebel jóságára. Ah, hiszen a vett sérelmeket elfeledni nemes szívek tulajdona ! Így zsákmányolja ki a könnyelmű a nemesebb szíveket. És az ember haj-

landó-e csakugyan feledni, vigasztalást, enyhületet adni? Miért ne? Hiszen az ember a természet legmíveltebb teremtménye, gyermeke. Miért ne követné nevelő anyját, a gondos természetet?

Nézz csak keletre a zivatar elmúltával! Mi az a varázstünemény az égen? Egy hét színnel ragyogó diadalív. A haragvó Isten engesztelési jele a földhöz! Angyalok járnak ez íven az ég és föld között...

Ily szivárványa a háborgó emberi szívnek a békülékeny érzés, a feledni tudás.

... az Isten jó, ő nem soká haragszik: A dorgáló felhők torkait bezárván, Ujlag mosolyg... a megengesztelődött Isten mosolygása: tündöklő szivárvány.*

* Petőfi: »Erdei lak«.

Felszállok gondolatim szárnyán
hozzád óh végtelen jóság! s lebo-
rulya előtted zengi ajkam:

Isten! kit a bölcs lángesze föl nem ér,
Csak titkon érző lelke ohajtva sejt.
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

Téged dicsőít a zenit és nadir,
A szélveszek bús harca, az égi láng
Villáma, harmatcsepp, virágszál
Hirdeti nagy kezed alkotását!*

* Berzsenyi: »Fohászkodás«.

Estve.

Bíborszínben ragyog a nyugati láthatár. Felhők az égen, halmok, hegyek a földön aranyos ruhába öltöztek. Ott ég búcsúzó pompájában a nap, tiszta sugarait még szét-szórja a vidékre, lassan-lassan veszít égő tűzéből s benézhetünk a tűzforrásba. Felséges világ! Méltán választottak téged az ókor csaknem minden népei imádásuk tárgyául! Ragyogó világ, mely körül millió kisebb világok élnek! Tőled nyer életet a terhe alatt rengő pálma, a merész, karcsú cédrus, a felhők felé nyúló fenyő. Általad fakad az erdő, mező és kert virága; tőled nyer

színt, zamatot a fa gyümölcse! Tőled van a lét, az élet, a zsibongás!

Ragyogó központja egy végtelen világrendszernek! Ismét távozol, ismét elhagysz! Más föld, más nép vár áldó sugaraiddra. Menj és üdvözzöld a földet, a népet!... Adj életet ott is, költs zsibongást a természet kebelén. Forraszd össze a gondolatokat, az érzelmeket! Majd holnap elbeszéled a hajnal sugaraiban, hogy jobb-e ott, vagy jobb-e itt?...

Velünk itt maradnak a csillagok. Ime még alig röppent el nyugaton az utolsó napsugár, keleten már ragyog egy csillag. Még alig terjeszti leplét a homály, a sötétség, már keletről fénysugár lövel alá. Fényes csillag! Isten örökdő szeme a föld felett... sugáridon szívünk imája átröppen a mennyországba.

Eltűnt nyugaton is az utolsó pír. Az ég kékje mindinkább láthatóbb, a csillagok fénye ragyogóbb lesz. Végre egy ünnepélyesen feldíszített templommá válik a természet, melynek boltozata milliárd lámpával van kirakva. Egyik nagyobb, másik kisebb. Ez talán közelebb van hozzánk, amaz távolabb lángolni látszik, a másik halványan reszket. Ez talán végtelen távol van napjától, amaz közelében nyeri fényét, melegét.

Ez éji lámpák, e csillagok közül némelyeket különböző néven ismer a tudomány.

Ott éjszaknyugaton ragyog egy nagy fényes csillag. Jupiter a neve. Négy hold világítja éjszakáját. Hiszen ott az éjszaka csak a nappal folytatása, vagy egy igézőbb tündéri kép!... Nem dúsabb-e ott a természet, nem

nagyobb-e az ember, állat, növény? ...
De hiszen távolabb is esik a naptól
az égi test! Nincs-e ott hidegebb?
Lehet-e ott a természetnek oly pom-
pába öltözni, mint földünkön? ...
Mikor fejtí meg egyik csillag lakója
a másik titkait? ...

Ott ragyog fényében, szépségében,
millió apróbb égitestek közt Vénus,
közelebb a naphoz, legközelebb a
földhöz a bolygótársak közt. Kisebb
csillag földünkénél. Vajjon kik laknak
ebben a pompás, ragyogó szomszéd-
világban? Földünk sugara kiknek
arcára hull akkor ott, midőn annak
ragyogásán földünk szegény vándora
intézi fáradt lépteit? ...

Ott fénylik Orionnak, a dálnoknak
csillagcsoportja. Az egyszerű, de
költői érzékű nép azt „kaszás“-nak
nevezte el. Ott van Ariadne csillag-

koszoruja, közepén a fényes diadém-mal. A testvérpár Kasztor és Pollux, melyek ragyogásban egymással versenyeznek. Ott a nagy medve, mit találóan nevezett el a nép „göncöl-szekeré”-nek. A hyadesek, melyet a pásztor fiastyúk néven ismer s az éjfél szokta vele jelezni. Egykor a tengerészek baljóslatú csillagzata volt.

Es ezek a csillagok, ezek a fénylő kisebb-nagyobb világok, égitestek, mind megannyian ugyanazon helyen tűnnek fel, a különböző időszakokban, egymástól ugyanazon távolságban, ugyanazon fénnel, ragyogással a tiszta időben. Nemde egy bölcs kéz rendezte el így ezeket az égitesteket? A világűrben ezek rendre keringenek, bizonyos pályát futnak be a nap körül, mely felé vonzatnak, miként mindenik vonzza és taszítja

egymást. Ez a kölcsönös vonzás tartja fel őket pályájokon. A megmérhetetlen magasban halványan, mint bágyadt fényű szemek, vagy mintha fátyolon át nézne millió angyal, látszanak a legkisebb csillagok, melyeknek iránya éjszakkeletről dél-nyugatra huzódva, mintegy utat képez a csillagok honába. Tejútnak nevezi ezt a köznép. A tudomány meg van győződve már, hogy ebben napok, millió napok adnak életet egy más világrendszernek, oly napok, melyek sugarai ezer éve már, hogy útban vannak földünk felé.*

Nekem a csillagsátor úgy tűnik fel, mint egy nyitott, nagy templom,

* A magyarok hitregében »hadak útja« néven ismeretes, mint amelyen az elhalt hősök szellemei harcolva járnak, nyargálnak fel és alá.

melyből Isten jósága ragyog reám... az ő lehelletének éltető melegét szívom és érzem, hogy ama roppant világok értem is vannak alkotva, teremtve. Igen, érzem az est langy lehelletével, hogy az, kit embernek neveznek, minden teremtnél közelebb van az Istenhez.

De mily megragadó tünemény! Leszaladt egy csillag, hullásán fényt hagyott, mely ismét elenyészik pillanat alatt a többi csillagok közt. A költő szép gondolattal kíséri e tüneményt: meghalt egy ember, elszállt egy lélek a földről. A természetvizsgáló pedig a hulló csillag fényében azon égitest légkörében támadó villanyos szikrákat ismeri fel.

Ezzel a tüneménnyel még alig telik meg a gyönyörködő lélek, midőn újra más jelenet ragadja meg.

A keleti láthatárnál az ég kigyulladni látszik, mint tűzgömb emelkedik egy égítést. Azután észrevétlenül eltűnik róla a pirosság, s ott bolyong halványan egész éjszakán. A levegőt ezüst párával hinti be, bevilágítja a tájat, mintha mondaná: nem hagy az ég titeket sötétségben óh emberek, aludjatok, virrasztok fölöttetek. A hold ez, földünk hű utitársa, kísérője. Láttad-e a holdas, tavaszi, vagy nyári estét? Midőn a falombbal enyeleg a csendes szellő s annak árnya a föld virágaira hull? Midőn apró fehér fellegek, mint tiszta báránycsoportok szállnak a magasban s közöttük a hold, mint búsongó pásztorfiu andalog? Megfigyelted-e a képet, melyet ilyen estvén elődbe rajzol egy kies völgyű vagy bérces vidék? Érezted-e a hatást, melyet reád gyakorolhatott

egy csendben nyugvó város vagy falu holdas estéje? A sugár toronyban harangoznak. Tisztán, halkan ömlik el a hang a csendes vidéken. Berezgi a völgyet, halmot, ahol a pásztor marad nyájával s a föld zöld pázsitán örömet nyugszik, mellette tilinkója, mellyel felkölti a völgyek visszhangját? A házak előtt suttogó akácfák illatos virágai hullanak. Alattok a hajlék boldog lakói beszélgetnek vagy mesélnek tündérekről, hősekről. Boldogok ezek a magok szelid világában.

Leveszem szememet az égről. Az éj barna sátorában új tárgyat lel elmém, új érzelemre hí szívem. Mély csend, zavartalan csendesség nyugszik a földön. Az emberek fáradalmaik után házaikba vonultak. Együtt van a család minden tagja. A gaz-

dag házát nagy, fényes csillár világítja be, a szegény hajlékában szerényen pislog a mécs. Édes anya várja mindenütt a családapát. Gyermekesietnek itt és amott a gondoskodó, szerető édes atya elébe. Fényes terítékű vacsora ott, egyszerű tál étel itt. De mindkét helyen megelégedés, boldogság. Óh! de van egy harmadik család, s e harmadik után Isten tudja hány, hol a hazatérő atyát nem várják szelid, nyájas nő, mosolygó gyermekek. ... Nyomorhoz nyomort visz a küzdő ember. Az anya néma, kétségbeesett könnyei, a gyermekek fájdalmas, kenyérért kiáltó hangja megrázzák az atya keblét, eltépik a béke szent kötelékeit, megingatják a lélek bizalmát.

Áldom a gondviselést, ki irántam oly kegyelmes volt, hogy nekem a

legjobb szülők által oly sorsot adott, melyben boldognak nevezhetem magamat s ha jó az est, kedves szülők nyájas csókjai közt mehetek nyugvóhelyemre.

Nem felejtkezem el szerencsétlen, nyomorban élő embertársaimról sem. Legyek én egyik nemtője azoknak, kiktől meg van tagadva az, mit jólétnek, boldogságnak neveznek az emberek.

Őszkor.

Kék lepel takar völgyet, halmot. Völgyben és halmon zizegő szél röpked a falombok, virágok fölött. Megrezzen a hervadó virág, ha a szellő átrepül a tájon. Mit hallhatott oly ijesztőt? Talán elköltözött testvéreiről hozott hírt a temetőkön is bolyongó esti szellő? A fa lombja sápad és zörögve hull alá, alatta a pázsit bársonya kopárrá válik. A nap halaványabb, hidegebb sugárral ébreszti az embereket s hamarabb búcsút vesz tőlük, mintha elfáradt volna, nyugodni vágyik.

Ősz van Önkéntelen felmerül lelkemben a mulandóság gon-

dolata. A tavasz dúslombú erdője, virágpompája, a nyár gazdag vetése, érlelő melege, megfosztva, letépve, letarolva, meghidegülve. Mintha egy tisztas öreget látnék, kinek vonásai-ban még az ifjú, a férfikor szépségé-nek, erejének egyes vonásait fel lehet ismerni, találni, de ki már az elmu-lás gondolatával kibékült.

Szomorú, talán leverő is egy őszi tájat a mulandóság gondolatával szemlélni; de hiszen jól tudom, hogy a nap alatt semmi sem állandó; jól tudom, hogy ami lett, az változás-nak van kitéve; jól tudom, hogy magam is mulandó, halandó vagyok. Ha örültem a tavasz szép virágainak, mosolygó napjainak; élveztem, el-vettem a nyár áldását, nem szeret-ném-e jó anyámat, a természetet, az őszi hervadásában is? Bizonyára, ki

a természet hű gyermeke, az szereti azt minden változásaiban.

Szeretlek, búsongó, ékeidtől megfosztott anyatermészet! Sietlek fölkeresni s mély figyelemmel s megilletődéssel szemlélem halványuló vonásaidat s titkon kiolvasom azokból intéseidet, melyeket a föld halandó gyermekéhez intézesz.

Mulandó minden itt a földön. Az, mi után éppen epedve vágytunk, kevés örömet adva, hirtelen röppen el tőlünk, mint a madár, mely kezünk érintésén száll messze.

Kifejtve magát a szülei karok közül, a hű édesanya forró csókjával siet a vidám gyermek játszótársaihoz. Tiszta és zavartalan lelke, mint az ég, melynek nincs fellege. Virágot szakít, pillangót űz a mezőn; nem kérdi a nap alkonya: mint végezed

feladatodat? A holnapot nem ismeri, mi a jövő, nem is sejtí. Gondtalan az ő élete. És a gyermek egyszer csak odahagyja játszótársait, játékait; lelkében egy eddig ismeretlen vendég foglal szállást, mit érzelemnek neveznek a földön, s melynek elmaradhatatlan kísérője a vágy. Virágot szakít, de gondolatok közt; pillangót űz, de vágyteljes kebellet. Érti, hogy nem gyermek többé, ifjú lett. . . . „Szép reményi hajnalcsillagánál, a jövőndő tündérkert gyanánt áll.”

És nem siratja, nem szánja gyermekkorát. Hiszen azon kor, melybe most lépett, tele van széppel, jóval; derült égen verőfényes nap ragyog; ha jó az alkony, a ragyogó csillag csak azt sugározza reá: még derültebb lesz a holnap hajnala. Reménnyel kél, reménnyel fekszik.

Álmaiban mennyeket sző ...
Délibábos tündérálmot,
Látva bűbájos világot.

Övé a szív világa. Lelkesedik a mult dicsőségén, zavartalanul örül a jelennek, a jövőt fényessé teremti vágya, vagy talán csak képzelete. Virágzó ifjúkornak nevezték az élet e szakát. S meddig tart e tündér-álom?

Láttad-e a virágos fát tavasz utóján? Átrepülő szellő, hulló esőcseppek megrázzák, rezgetik a gyöngé ágat s terítve a föld virággal.

Lehull az ifjúkór örömvirága, ha az élet egén egy fellegecske jelenik meg, mely arra int, hogy tégy, alkoss, vess, ültess, míg ama felleg naggyá nem nő feletted. A gond ez, melyet a kérlelhetetlen idő hoz szárnyain a

tetterős férfikor beálltával. Az élet az az időszaka következik be, melyben a multakon merengő költő azt írja:

Az ér mellett ült a gyermek,
Koszorúját kötözé;
S nézte, a szél egy-két rózsát
Mint csap a habok közé.
Ah, mint e hab, oly sietve
Tűnnek éltem napjai!
Így hullnak le, mint e rózsák,
Szép korom virágai.*

A fa virágából, ha féreg meg nem emésztí, vagy meg nem fagy, gyümölcs fejlődik ki. A nemesen, szorgalommal töltött ifjúkor után bekövetkezik a tettek ideje, a férfikor. Az álmokképek szétoszlanak, az ábránd-

* Schiller: Gyermek a patak mellett. Fordította: Szemere Pál.

világ, mint egy fényes naptól aranyozott fellegcsoport, elmúlik, a délibábos tündérképek nem édesgetnek, a képzelet nem űzi játékát úgy velünk. Reményeink megvannak, de nem merészek, s érezzük előre, hogy az olyan remény, melynek alapja átgondolt munkásság, csalódásnak nem tesz ki annyira bennünket. Tenni családért, honért, egyházért, az emberiségért: e négy eszme valósítása, ezeknek boldogítása alkotja meg a valódi férfi munkakörét. A családban a nő, az anya megelégedése, szeretete, a gyermekek öröme, helyes nevelése, rokonlelkek bizalma, ragaszkodása alkotják a derék férfi reményeinek valósulását, hozzák meg fáradalmainak illő jutalmát.

A nemzet, e nagy család, virágfüzéreket kaphat ifjaitól azoknak

ábrándos lelkesedésében ; de szükség-
geit fedezni, bajait orvosolni, bánatá-
ban vigasztalni, veszélyben megvé-
deni a higgadtabb férfikor hivatása.
És mily hivatás, mily szent köteles-
ség ! Azon tudattal térni a család
kebelébe, hogy munkásságunk által
egy nagyobb családnak adtunk se-
gélyt, békét, életet ! A tettek e kora
az, midőn a családapa elhagyja csa-
ládi tűzhelyét, a családanya magára
veszi a férfi munkaterhét s még
titkon imádkozik férjéért s a hazáért,
gyermekait nagyra és szépre lelkesíti.
A tettek azon kora ez, midőn a
küzdelemben kapott sebeket büszke-
séggel hordozza a férfiú, s míg
azokra balzsamot rak a hű nő keze,
fiai azokkal lelkesíti a hon szerel-
mére.

Vagy ha jönnek a megpróbáltatás

napjai, melyekről azt írja a nagy költő: „Oda lett az emberek vetése“, a férfikor erejében bízik az emberiség, ez képes újra termővé tenni az elpusztult határt, ennek gondja, áldozatkészségén mentetik meg a küzdő emberiség, az élet zajló hullámai közül.

És meddig tart e teremő korszak? Csak néhány évig. Lehull a gyümölcs, ha megérik. A legmelegebb, legéltetőbb napsugár is elhalványul, meghidegül. A legerősebb, zivatarkat kiállott fa is kidűl. Elmulik a férfikor is, ha az élet őszének fuvalata arcainkat érinti. S mily leverő a gondolat, hogy tetteink is halavány képekben maradnak meg csak!

Az ősök elenyészett nyomdokára
Az esti szellő új fővényt takar.

És minden, mi van, él, hat, munkál, oly változásnak van alávetve, mint a természet az év különböző szakaiban.

Felékesíti a természet az ifjú testét, arcát. Reá leheli a leányka homlokára ege derűjét, arcára rózsája pirját, szemébe hinti csillaga fényét, ajkát mézes beszédre tanítja.

Ennek a szépségnek, ennek a bájnak tudatával az ifjú büszke lesz, azt hiszi, azt tudja, hogy ez a szépség örökké tart. Boldog, ki már korán megtanulta a természettől, hogy elhervad a rózsa, elmulik a nyár melege, őszi ködös nap borúl a letarolt mezőre. Boldog, ki a szépségben a természet erejét, Isten remek alkotását látja s nem bízik abban, mint állandó hatalomban. Boldog, ki hallgat Sokrates tanácsára, ki a szépség-

ről azt mondá: „Ha szép vagy, igyekezzél a természetnek ezt az áldását nemesen folytatott életed által megőrizni, vagy növelni! Ha nem vagy szép, igyekezzél lelkedet kimívelni“, mert a lélekmíveltség hervadhatatlan szépséggel ruház fel.

És bizonyára minden földi szépség mulandó. Halottátok Kleopatra hírét? „E nő Ázsia gyönyöre volt, kinek egy tekintetében a világ lángja olvadt össze, s róla Zim* sphinxei rémes hangon mondják el:

Jertek! mélyen alszik... Köd tölti be sátrát,
Örökre feküdt le Kleopatra... **

Mily messze viszi merengő lelke-
met az ősz... De ne unjátok meg

* Egyiptom zsarnoka.

** Századok Legendája. Hugó Viktor. Fordította: Szász Károly.

elmélkedésemet jólnevelt honleányok!
Van talán annyi időtök munkáitok
és szórakozástok között, hogy velem
együtt bejárjátok a hervadó tájat s
megtanuljátok, mit mond az nekünk.

Jertek! Elvezetlek én titeket oda
is, hol arról beszél, mint múlik el
a hír, dicsőség, nagyság, hatalom.
Nem én hallottam ezt először, a költő
tanulta meg olyan alakoktól, kik csak
neki beszélnek bizalmasan.*

Nemród nagy. Párja csak angyalok közt
vagyon.

Neve Bábel tornyán, a dicső romon van.
Királyi pálcája birja egy huzomban
Kelet határától nyugotig a földet.
Baal őt rémítővé tette az élőknek:
Mind a szent égtől le a pokol torkáig
Kezébe adván a világ zaboláit.

* Századok Legendája.

Ha mondták: »Nemród meghalt« —
ki sem hívé!

Ő élt s aztán eltűnt. Hova lett? Semmivé!
— A puszta oly üres . . . úgy zug a szél
rajta . . .

Chrem király volt. Szobra arany. Nem tudhatja

Senki : hogy azt mikor és ki készítette?
Azt sem : hogy mi mélyen s mely setét
 üregbe'

Uszik e faraó hig olajba mártva;
Egy üveg koporsó most királyi sátra.
Királyok ha győztek, népoket tördelék,
Örültek, tomboltak, — az Isten szól:
»Elég!«

Míg minden roskad, dűl, — az idő tal-
pán áll,

Egy fővenyórát tart, forgatja és számlál :
Fővenyét úgy szedte össze : sirok mélyén,
Szétfosló szemfedők ráncain, szegélyén ;
— És a holtak hamva: most élők órája . .
Királyok ! a főveny-óra reszket, — s rája

Könnyez a vízóra . . . Tudjátok miért ez ?
Mert hajh, mind a kettő jövőtökbe érez,
S látja a sír mélyét, belsejét a holtnak,
S mivé válnak ott, kik itt királyok voltak !

Bélus sírja most a sivatagban porlad,
Zöld gránitfala most omló homoktorlat ;
Kupolája, — az ég testvére, — beszakadt ;
Parittyakövet a pásztor itt válogat.

E szomorú mezőn ki este vonul át :
Hallja, a vadsakál, hogy rág egy-egy
hullát,

Itt lakik az éj ; a sok árny itt gyűl egybe.
— Lekiált az utas a bedűlt üregbe :

»Itt volt Bélus Isten?» — hasztalan !
szegény sír,

Oly vén már, hogy arra emlékezni sem bír.

Minden, minden mulandó.

De egy örök és változhatatlan és
ez ... az Isten ! ... Az ő szelleme
teremt és enyészt, alkot és rombol ...

ő nem enyészik el soha. Ő szórja szét a nap tüzét, ő borítja sötétsséggel a földet, de ő örök fény, világosság. Ő adja a szépséget, hatalmat, fényt, dicsőséget, örömet, reményt s... ő hervaszt, ő megfoszt mind-ezektől s maga hatalmas, dicső örökké. Ő virágot nyit tavaszsugárral, virágot tarol híves őszi széllel; de ő változhatatlan.

Míg szemem rajtad tévedez, őszi tájék, lelkemmel önkéntelen a magasba röppenek hozzád óh Mindenható! Lelkem szárnyalásának hiányzik most egy hű társa, ki tavaszkor imámhoz éneket zengett – a pacsirta. Elnémult a madarak kardala. De nekem úgy tetszik, mintha a zajtalan természetben valami fenséges, andalító zene összhangja illetné meg szívemet. Ez nem marad reám hatás

nélkül, s hozzád emelkedik lelkem
óh természet változhatatlan Ura!
Áldom a te végetlen jóságodat, csodálom hatalmadat, melyet nekem a természet annyi változásaiban mutatsz.

Bizton tekintem mély sirom éjjelét,
Zordon, de óh nem, nem lehet az gonosz,
Mert a te munkád; ott is elszórt
Csontaimat kezeid takarják.*

*

A hervadó természet feletti komoly gondolataim közé azonban természetesen vegyül az a gondolat, hogy valamint a sárguló lomb helyett a tavasz zöld levélkoszorút tesz a fák ágaira; valamint a rózsabokor a tavasz melegével újra megneveli bimbaját; a mezőt tarka virág-

* Berzsenyi: »Fohászkodás«.

szőnyeg teríti be, s minden új életnek örvend: úgy az emberi mulandóság leverő képei felett a feltámadás nagy és boldogító eszméje kél. Hitünk, reményünk karjain ez eszme az enyészet fölé emel.

Él még a sír felett is egy remény! *

* Eötvös: »Búcsú«.

Télben.

Ünnepélyes némaság van körülöttem, mint midőn halott van a háznál. Csend, zajtalan élet van a természetben. Hiszen csakugyan halottja van a földnek: a természet ravatalán fekszik. Hófehér szemfedő terül el felette; mosolygó szemei, melyek oly bizalommal hívtak, lezárulva alusznak; áldó kezei lankadtan nyugosznak hideg tetemei felett, meghalt... De nem! nem halál ez, csak nyugalom; nem enyészet ez, csak lassú élet. A jó anya, miután felnevelte gyermekeit, kielégítette egyenként, elrendezett mindent háztartásában, nyugalomra tért.

Szent érzéssel, kegyeletes indulattal állok meg a nyugvó, a pihenő természet téli álma felett. Ah! hiszen ő tanított a tavasz virágait szeretni, az ő karján éltem át a nyár érlelő meleg napjait; ő nyújtott nekem ízletes gyümölcsöt az ősz sárguló lombjai közül. Most áldó gondolatokkal sietek nyugágyához, s lelkem el nem hervadó zöldjéből koszorút teszek fejére.

Azonban az alvó természet pihenésében is munkálkodik, hatása van ennek a békés nyugalomnak. Önkéntelen felmerül lelkünkben azon gondolat, hogy hű munka után jótékony nyugalom következik, s azok, kik munkálkodni szeretnek, a megérdemelt pihenést boldog megelégedéssel töltik.

Az év e téli szakában minden

gondolkodó ember felismeri a természet bölcs munkarendjét, s midőn ebben a rendben a teremő bölcsességét imádja, egyszersmind tanulságot merít, hogy munkássága iránya, rendje olyan legyen, mely után a békés nyugalom álljon be.

Az emberi életben általában, kicsinyben a családi életben, munkánk sikerét, törekvéseink eredményét az biztosítja, helyes-e munkásságunk iránya s van-e bizonyos rend abban?

Legyen munkásságunk iránya nem, nem rohamosan gyors, de fokozatosan folytonos. Ki szép virágot akar nevelni, az gondosan megválasztja a talajt, eltávolít minden olyan növényt, mely előlné azt, üdítő vízzel öntözi, óvja a hervasztó melegtől. Nem nyugtalankodik lassú fejlődésén, nem alkalmaz oly eszközöket,

melyek a gyorsabb növekedést előmozdítanak, folytonos figyelemmel, a természet gondos kezére bízva s nyugalommal várja, míg az éj harmata, a hajnal szelid lehe, a nap éltető melege teljes pompájában hozzák elő a várt virágot.

Ki jóízű gyümölcsöt kíván enni, az nemes fajból olt, gondosan óvja féreg és fagy ellen; idő előtt nem érleli; őrizés alatt várja, míg teljes nagyságát, színét, illatát megnyeri. Ki ez ellen akar emberi erővel tenni, lehet, hogy külsőleg szép, de rosszízű, sőt gyakran fanyar gyümölcsöket szakít.

A természetnek ez a megmászhatatlan rendje önkéntelen az erkölcsi élet mezejét juttatja eszembe. Van-e ennek a mezőnek nemesebb, hasznosabb virága, mint a nevelés? Kell-e

valahol tehát több gond, figyelem az irányra, rendre, mint e körül? ... Reményeink és szeretetünk korán kitűzik gyermekeink jövőjében a célt: a *boldogságot*. De hányan vannak, kik megállapítanak az irányt is, mely e cél felé legbiztosabban vezet? Hányan, kik nem tévesztenék szem elől, hogy semmit ne tegyenek ideje előtt, megítélnék az eszközöket, melyek a különböző fejlődési időszakokban a nevelés helyes tényezői? ... Ezért van oly sok korán fejlett gyermek, kikkel először dicsekedni is szeretünk, később azonban, midőn az örömök valódi kora beáll, oly rosszul esik tapasztalni, hogy ezeket az örömöket mi nem élvezhetjük, mert azokat gyermekeink már megunták. És itt nem lehet eléggé az édes anyának gondosnak, lelkiisme-

tesnek, vigyázónak lenni, kire leánygyermek nevelését bízta a gondviselés. Nem szükség említeni, mily gyors és gyakran természetellenes a leánygyermek fejlődése. Virág, melyet szendergő bimbájából csak egy melegebb napsugár fakaszt ki. Miért nem várná be az édes anya ezt a melegebb napsugárt, miért ne az időt, mely a fejlődő lelket érettebbé, komolyabbá teszi az örömök felfogására? Boldog anya, ki leánya nevelésében egybeveti annak testi és lelki fejlettségét, s úgy választja meg fokozatosan az élet örömeit, szórakozását. Láttam már sok gyermeket, ki nem tudott úgy örülni a gyermekkor örömtárgyainak, mint én: láttam leánykát, ki vigalomban már holt lélekként andalgott, kiben nem volt érzés, vidámság, de volt az unalom

árnyéka. Mily csalódást hozott ilyenkor szívünk legédesebb, legszentebb reménye! Ha nincs nagyobb öröm a szülői örömnél, nincs nagyobb csalódás a szülői csalódásnál. És ezt a csalódást gyakran legjobb akaratból érjük meg. Akarjuk, hogy gyermekeink okosak, jóerkölcsűek legyenek, haladjanak a tudományban. De hogy akarjuk? Nyugtalanok vagyunk már a holnapra, nem vagyunk megelégedve a mával. Összehalmozzuk a könyveket, midőn még kettőnek fel fogására is alig van képesítve a gyöngé elme, melyet így észrevétlenül megterhelünk, ahelyett hogy fejlesztenénk, s már korán kell tapasztalnunk annak a felületesekről tett helyes ítéletnek igazságát: „mindenből valamit, az egészből semmit“.

De nézzünk a közéletbe! Mire

tanít itt is a természet? Úgy intézd legcsekélyebb teendődet is, hogy azt munkarend elevenítse s tegye eredményessé! Mily alapos s messzeható igazság ez! Ki nem tapasztalta, hogy csak egy kiskörű családi életben mily sok bajt, kellemetlenséget okoz, hogy sem idő-, sem személyekre nincs beosztva a munka. — Egyik óra a másik feladatát, egyik személy a másik kötelességét veszi át, foglalja el, minek természetes következménye az a zavar, mely sem kényelmet, sem megelégedést, nyugalmat nem adhat. Mit szülhet az ilyen munkarend hiánya nagyobb, szélesebb körű családok, társaságok, vagy egy nemzet életében! Bizonyára erkölcsi és anyagi kárt, sülyedést.

Ezekre tanítja a pihenő tél az őt szerető, figyelő embert. Ezeket tanul-

hatja a fogékony ifjú lélek, kire a jövő vár gondjaival, örömeivel.

Ily gondolatok közt nézem a tél bár rideg, fagyos, de tanulságot adó képeit. Vajha lelkem mind felfogná e tanulságokat! Óh ha korán megtanulnám, hogy munkáimat, teendőimet úgy osszam be, mint amily renddel a természet beosztá a maga munkatárgyait! Figyelek reád hű tanítómesterem, *természet!* s oly tanítványod igyekszem lenni, ki a mestert példáiban követve, annak dicsőségét hirdesse.

A téli időszak a munkarenden kívül azt is tanítja nekünk, hogy a munka után szükséges a nyugalom. Melyik halandó az, ki nyugalmat, vagy ami ezzel egy, békés megelégedést ne óhajtana? A dúsgazdag bíborán, a szegény száraz kenyérével,

de nyugalomra vágyik. A király hatalma jelvényeit, a koldus botját letéve, pihenni óhajt. A nemzetek sorsát intéző nagyok, a hazájának csak becsületes munkájával használó egyszerű iparos sietnek tűzhelyükhöz, hol megelégedés vár rájuk. A tudós, a művész, a költő, kik az emberiségnek áldozzák elméjük fényét, szívök ihlettségét, keresnek, habár kevés időt, melyben a fáradt elme, a szív megpihenve, tovább folytathassa áldó működését. Általában a pihenés, a munka, gondtól való megszűnés időnként oly követelménye az embernek, mint a természetnek, mely télben nyeri meg azon erőt, hogy képessé legyen tavaszkor virágokat nyitni, magot nevelni. Ne vélje senki, hogy folytonos munkának megvan a maga kellő eredménye. Testi,

úgy mint szellemi foglalkozások között egy bizonyos idő multán lankadás áll be, mely a munka sikerének bizonyára nem használ. Ki nem tapasztalta, hogy a reggel a legkedvezőbb a szellemi munkálkodásra? Pihent test és lélek; új erőt hoz magával mindkettő.

A régiek már a hajnalt a múzsák barátjának nevezték. Lehet-e valamit inkább ajánlani az ifjú nemzedéknek, mint azt, hogy különösen a tavaszi és nyári hónapokban korán keljenek.

A természet is újult, üde a lég, tiszta a napsugár, balzsamot lehel a fű, a fa, virág; dalával köszönt a madár, szóval hí a természet, hogy használjuk az áldást, mit nekünk nyújt. Ki reggel tanul, munkálkodik, kétszer többet tesz, mint az, ki nap-

pal és este lankadt erejét próbál-gatja. Legyen azért az év ezen szakai-ban pihenésre rendelve az est, az alkony s munkára a reggel. Szánandó sok gyermek sorsa, kik arra vannak kárhoztatva, hogy folytonosan mun-kálkodjanak. Itt csak lényünk egyik alkotó része van jelen: a test; a lélek olyan, mint az alvajáró, ki jár, kel, de nem emlékszik tetteire. Nem egy gyermeket láttam, ki folytonosan könyvvel kezében a leggyengébb tanuló volt. Nem egy lánykát ismer-tem, ki folytonosan munkával kezé-ben kevesebb eredményt mutatott, mint az, ki a nap bizonyos idejét vidám szórakozással tölté, de a reg-gel óráiban a megtestesült szorgalom volt.

A nyugalmat, a pihenést más szó-val szórakozásnak nevezzük. A tél

erre éppen oly alkalmat nyújt, mint bármelyik évszak; sőt talán nagyobb alkalmat. Ilyenkor mindenki visszavonul tűzhelyéhez; az ember fölkeresi rokonlelkét, ismerősét, hogy találkozzék, hogy ellensúlyozza a természet némaságát vidám életzajjal bent a család kebelén. A tél valóban elevenséget ad a családi életnek. És mily fontos ez! Minden boldog, megelégedett családi élet egy-egy őrtüze azon tábornak, melyet hazának, nemzetnek nevezünk.

Áldja Istenét, kit Istene megáldott,
Adván neki meleg hajlékot s családot.
Milyen boldogság most a jó meleg szoba,
S meleg szobában a barátságos család!

Most minden kis kunyhó egy tündér-
palota,
Ha van honnan rakni a kandallóra fát,

S mindenik jó szó, mely máskor csak
a légbe
Röpül tán, most beszáll a szív közepébe.*

Egy helyen a jó családapa a nemzeti múlt képeit eleveníti fel s esténként a haza történetét beszéli figyelmes gyermekeinek. Egy más hajlékban a költészet múzsáján csüng a családtagok lelke s tanul érezni, lelkesedni. Majd felzendül a dal s édes andalgásba ejt; a jelen homályát megaranyozza, a jövő képét varázsfátyollal takarja be, mely vonz, lelkesít, bátorrá tesz. Valóban a dal jóltevője a kebelnek, nemesítője a szíveknek, enyhítője a bánatnak. Aki dalolni szeret, tud, az észrevétlenül nyájas, őszinte barátot hordoz magával. A dal egyike a leggondosabb,

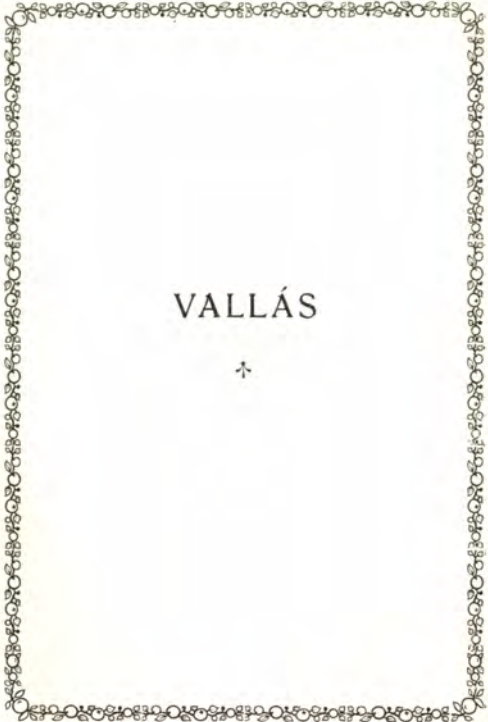
* Petőfi : »Téli esték«.

legkedélyesebb nevelőknek és ki nem tudja, hogy gyermek, – dalok közt felnőve, – néha jeles költő, vagy legalább vidám, szeretetreméltó egyén lett.

Dalolj, ifjú leányka! Hozzád úgy illik a dal, mint a tavaszhoz virága.

Jer s midőn a pihenő természet nyugalma fölé ígért koszorúdat tűzöd s a jövő tavaszt reményteli kebelled várod, óhajtod, tanuld meg az ő pihenésében, nyugalmaiban, hogy munka után édes a nyugalom!

VALLÁS

Vallás. Isten.

Szelid, kegyes érzése az emberi kebelnek, erkölcsi világunk alapja a *vallásosság*. Minden időben, minden korban ezen nyugodott a társadalmi élet rendje, boldogsága. Vallása minden időnek, minden nemzetnek volt. Oly veleszületett érzése ez az emberi kebelnek, mint amily tulajdona a napsugárnak a fény, a virágnak illata. A teremtés első reggele óta él az emberi szívben egy felsőbb, tökéletes lény hite. És ezt nem rabolhatta el ezer évek zajlása, hullámozása közt a fejlődő ész, tudomány, kutató szellem. Nemzetek enyésztek, tűntek el — lejátszván szerepöket, — úgy vélt

igazságok lettek megdőntve újabb, nagyobb igazságok által; az emberek óriás művei lettek romokká, melyeken búsan beszélget az elmulás, dicsőségről, nagyságról ... egy eszme nem halt meg ... a vallás eszméje, egy fő lény hite nem aludt ki az emberi lélekből ... él az Isten! Sőt minél inkább világosodik az emberi elme ismeretvilága, minél szélesebb tért foglal el a természet-tudomány, annál nagyobb lesz alakja annak, kit Indrának nevezett a Ganges szent hullámai mellett vezeklő indus. Osirisnek a gulák építésében elsanyart egyiptomi, Báálnak a babyloni és phoeniciai, Jehovának Izrael népe, Ormuzdnak a tűzimádó perzsa, Zeüsznek és Jupiternek a mívelt görög és római. Igen! Isten eszméje, fogalma nagyobb és nagyobb leend,

minél inkább megismerjük a világ rendjét, összhangját. Az ember – e kis világ a nagy világban – sohasem emelkedik az ismeretek roppant világában oly magasra, hogy szükségét ne érezné egy nagyobb hatalomnak, ki ott legnagyobb, hol az ember érzi erőtlenségét, ott legfénylőbb világosság, hol lelkünkre homály borul.

Csodálatos és a józan ésszel is ellenkeznék, ha az ember akkor, midőn a végtelen messzeségben látzó ködfoltokban egész világokat fedez fel, midőn eddig nem ismert élőlényeknek egész sorát teszi ismerete tárgyává, azt mondaná:

„Isten hatalma már nem oly nagy, műveit kevésbé csodálom.” „Több és több okot találunk, mely bámulatra ragad, de semmit, mi e dol-

gok első keletkezését megmagyarázhatná.*

Nekem úgy tetszik, mintha azok, kik a vallástalanság felvilágosodott apostolai, a természetnek nem igazi barátjai volnának. Megkérdezheted akárhány ilyen gondolkozót: magyarázza meg, mi ég a napban, mi gyujt a villámban, mi erő rejlik a villanyos tünetekben, miért reszket a delej tűje az északi fény sugarain ezer mértföldnyi távolságra is?... Miért nyílik ez a virág csak hat, amaz több, vagy kevesebb szirmmal, de sohasem másképp? Miért jeged ez az ásvány hat, amaz nyolc lappal, miért a harmadik tizenkettővel és soha nem változva? És kiérdít feleletet nem fogsz nyerni.

* Eötvös: »Gondolatok«.

Felkiáltunk elragadtatva: felséges a természet! nagyszerű a természet alkotásaiban! Csodálom e roppant rendet kicsinyben és nagyban, távol és közel egyaránt! Azonban, aki midőn gondolkodik, egyszersmind érez is, az a természetben, a rendben, nagyszerűségben valami nagyobbat is lát: *eszmét, erőt és jószágot*. Ez a háromság szerzi meg aztán a halandó ember halhatatlan lelkének örökbecsű kincsét: a vallássóságot.

Ki a végetlen ürt kimérted,*
Anyagot alkotván beléje,
Mely a nagyságot s messzeséget
Egyetlen szódra hozta létre:
Hozsánna néked, Eszme!

* Madách: »Ember tragédiája«.

Ki az örökké változandót,
S a változhatlant egyesíted,
Végetlent és időt alkotva,
Egyéneket és nemzedéket :
Hozsánna néked, Erő !

Ki boldogságot árjadoztatsz,
A testet öntudatra hozva,
És bölcseséged részesévé
Egész világot felavatva :
Hozsánna néked, Jóság !

Az eszme, az erő imádását, dicsőítést a pogánykor külsőségekkel takarta el. A természet tünetényeit, midőn tisztelete tárgyaiul vette, azokban az eszmét tisztelte, egy fővalóság eszméjét, erejét; de amily külsőleges volt ez istentisztelet, oly homályos volt e fővalóságról, ez öserőről való képze. Az új, a keresztényen kor hozta az istenség fogalmát

legtisztábban a földre. Az eszme, az erő, a jóság fogalmával megalkotta azon fenséges isteneszmét, melyben bölcsességet látunk szerető indulattal; hatalmat, fenséget jósággal, szelidséggel; igazságot irgalmassággal; kitől vétkeink büntetését várjuk, de kihez jótetteink jutalmáért bizalommal mehetünk; ki bánat fátyolába öltöztet, de kiben megvigasztaltunk. Ez a keresztyének istene.

Ezen isten képét nem kell ott keresni, hová csak a képzelem szárnyain repülhetünk. S vallásosságunk mindaddig hiányos s tökéletlen leend, míg a világ teremtményét így keressük.

Jöjj velem, zsenge ifjú lélek! Elvezetlek én téged olyan helyekre, honnan mindenütt Isten fenséges képének sugara ragyog feléd. El

olyan helyekre, hol önkéntelen a vallásosság meleg érzete fog áthatni.

Ameddig a szem beláthatja a tért, sík puszta van előtted. Még a nyugati láthatár lilaszínű ködben úszik; keleten bíbor ruhában kél a nap. Tiszta, felhőtlen ég, az utolsó csillag most halaványult el. A bíbor-színű kelet rózsaszínűvé lesz, megjelenik a nap, mint egy úszó fénytenger. Első sugarával a mezők dalnokát, a pacsirtát költi fel, mely aztán vidám dallal emelkedik fel fészkeről. Másik sugarával az alvó virágokat ébreszti, melyek harmatban megmosva arcaikat, illatárral viszonozzák a napsugár fényét, melegét. Ezen a pusztán semmi nem zavar, nem háborít. Csend, némaság van körülted. Gondolkozzál, érezz! A nap fényében, a pacsirta dalában, a virág

illatában imádd az istenséget! A természetnek ez a nyitott könyve a legszebb imakönyv. Olvass belőle, s buzgón imádkozzál!

Jöjj velem oda is, hol a bércek hókoronája csillog a nyugvó nap fényében, hol ezredévek beszélnek hozzád a fellegekbe nyúló sziklák-ról s elmondják neked, hogy egy hatalmas kéz mint emelte ki őket a föld mélyéből, hol tűztenger forr. Hallgass, amott zúg a hegyi patak, ezüstfehérré törik habja a sziklacsúson, szivárványt írva le maga körül. Ezekben az ezredéves szikláknak, ebben a zúgó hegyi pataokban imádd az Istent! Zárt könyv ez, melyet érzelmeid nyitnak ki s „vannak belé írva nagy gondolatok“. Egyik-másik imakönyvvél ismerkedtél meg itt. Olvass belőle, s buzgón imádkoztál!

Jöjj velem oda, hol százados fák
borulnak lombos ágaikkal. Halkan,
figyelve lépj . . . Templom van itt.
Minden fa egy-egy oltár, mely Isten
dicsőségét hirdeti.

Dicsőség a magasban Istenünknek,
Dicsérje őt a föld és a nagy ég,
Ki egy szavával híva létre mindent
S pillantásától függ ismét a vég.
Ő az erő, tudás, gyönyör egésze,
Részünk csak az árny, melyet ránk vetett,
Imádjuk őt a végtelen kegyért, hogy
Fényében ily osztályrészt engedett.*

Jöjj velem s tekints az égre, ak-
kor, midőn az fellegtelen, csendes
éjjel csillagaival borul a föld felett.
Mi ragyog rád a legnagyobb, mint
legkisebb égi testből? Mit beszél

* Madách: »Ember tragédiája«.

neked az a tiszta kék mennybolto-
zat? Hallgasd e beszédet, hadd ol-
vadjon fel az érzelmeidbe s térj így
vissza csöndes lakodba s magaddal
vitted erkölcsi világod központját...
Istent !

Templomban.

Itt vagyok a béke és szeretet hajlékában, hova nyugodni, enyhületet keresni jő a fáradt, a munkás; vigasztalást találni a szenvedő, a szegény nyomorúsága napjaiban.

Mily fölemelő érzés hatja át az emberi lelket az Isten házában! Mintegy összekötő csarnok ez a föld és ég, a világ és mennyország között. Úgy tetszik, mintha otthon hagytunk volna mindent, ami földi, ami nyugtalanít, ami megzavarja lelkünk békéjét, s magunkkal csupán azt a lelket hoztuk volna el, mely magasabb, eszményibb tárgyak felé repül.

Érzem én is, hogy e helyen köze-

lebb vagyok Istenhez. Az orgona bús hangja, melybe a nép hálaéneke vegyül, lelkemet egészen áthatja s fölszáll ahhoz, kihez oly sokan könyörögnek így: „Mi atyánk!”

„Mi atyánk!” Így imádkozik a gazdag és szegény, király és koldus, a boldog nő és a bús özvegy, a szeretett gyermek, mint gyámoltalan árva. Mindeniknek egy mennyei atyja van, kihez örömben és búban lehet imádkozni, könyörögni.

A templom a keresztyéni testvériség, Isten előtti egyenlőség békés hajléka. Ide egy érzelem hozza az embereket. Ide mindenki a vallás világánál jó, hogy e világot még fényesebbé tegye az Isten igéjének hallgatása által. A napsugár, mely a magasból az ablakon át alászűrődik, mindeniknek arcát megaranyozza

egyenlően, mintha dicsfényt akarna vonni azoknak homloka körül, kik ebben az órában elhagyták a világot, hogy az égre függesszék lelkeiket. Az íge vigasztaló ereje a gazdagabb és szegényebb arcára egyenlően odavarázsolja a nyugalmat, az örömkönyűt. Óh e nyugalomban a vallás, a hit diadala fénylik; ez örömkönyűben az isteni igazság napja ragyog!... Az ily szemek sugarai közt örömnünnepet ül az ég s a földnek örvendez.

Midőn a vallás világánál én is átléptem az Úr háza pítvarát s lelkem Istenhez emelkedik, első eszme, melyel itt foglalkozom az, hogy Isten előtt mindnyájan egyenlőek vagyunk, kik tiszta szívvel, lélekkel jövünk őhozzá. Büszkeség, lenézés nélkül közeledik itt egyik ember a másik-

hoz. Miért nem tesszük ezt kint az életben is, kik tudjuk, hogy nemes szív, nemes lélek birtokában vagyunk? Pedig mily könnyen feledik ezt sokan!... Hánynak vonja szemére a kevélység fátyolát a születés, rang, gazdagság, sőt még a tudomány is!... És miért? Hogy majd az evangélium hirdetésénél hallják: „Boldogok az alázatosak, mert ők felmagasztaltatnak, ... boldogtalanok a lelki kevélyek, mert ők megaláztatnak!” És miért? ... Hogy majd hallják az Úr hivogató szavát: „Jöjjetek ide mindnyájan, kik megfáradtatok és meg vagytok terheltetve, én megnyugtatlak titeket!” És miért? ... Hogy majd hallják: a föld egyenlő pihenőhelyet ad a büszkének és megvetettnek ... Igen! Az Úr egyenlően hí magához urat és szolgát,

gazdagot és szegényt, tudóst és tudatlant, kinek vállaira szomorúság, bánat, szegénység súlyosodnak s házában egyenlően vigasztalja őket, ad nekik enyhületet.

Mily boldog vagyok, hogy kedves szülőimtől már korán megtanultam, hogy a szegény, de becsületes gyermekkel is éppen úgy társalogjak, úgy nézzem azt is, mint testvéremet, kiből az emberi társaságnak még egykor oly hasznos tagja lehet, mint ama gazdag boldogabb gyermekből. Most, midőn itt a gyülekezetben olvasom s hallom Isten igéiből az egyenlőséget, mily emelő az érzés, hogy nem kell pirulni magam előtt, mert mindig szerettem szegény ember-társaimat, segítettem őket, mikor csak lehetett s becsültem bennök a szorgalmat, tehetséget.

Nyugodtan tekintek szét itt a templomban, nem voltam kevély, lenéző; szent gyönyör hatja át egész valómat, midőn a szeretet, a hála érzéseivel látom eltelve irántam az imádkozókat. Önkéntelen imára buzdul lelkem s én is áhítattal mondom: „Mi atyánk, kié az ég és föld dicsősége, hála legyen neked, hogy atyai kedvező kegyelmedből nekem a legjobb szülőket adtad, kik engem a vallás fényénél olyan ismeretekre juttattak, melyek boldogságomat alkotják s fogják továbbra is alkotni, hozzád közelebb vezérelnek, embertársaimmal a legnemesebb, békésebb viszonyba hoznak. Kisérd áldó kegyelmeddel a jó szülők életét, tartsd meg őket nekem az életnek hosszú határáig!

Adj nekem oly szívet, mely érzésé-

ben tiszta és nagyobb-nagyobb lángra gyullad benne a szeretet, melynek egyes sugarai a béke, a jótétel s több ilyen szent eszméktől ragyogjanak!... Fogadd kegyesen hozzád siető gyermeked fohását, ki a gyülekezettel együtt imádja szent nevedet... Mi atyánk!... szenteltessék meg a te neved.

A templom a békesség hajléka is. A háborítlan csend, mely ennek falai közt lakik, a naponként Istenhez szálló imádságok, énekek, az Isten igéinek hirdetése, mind-mind békeségről beszélnek, békességre intenek, vezetnek. A legrégibb időben már a templomoknak nevezett helyek árnyas, berkes helyeken emelkedtek; azon nemzetek pedig, melyek nem építkeztek még, erdőkben, források mellett áldoztak isteneiknek, oly he-

lyeken, melyeken a természet működése szelid összhanggal olvad össze. Erre mutat a rómaiaknak egy temploma, mely csak háború idején volt nyitva, mintha a harcban elfáradtakat hívta volna békés falai közé pihenni; mintha intette volna a harcolókat, hogy hagyjanak fel véres munkáikkal s áldozzanak a békeesség istenének. A görögöknél megvolt az a szokás, hogy némely templom menhelyet adott, annak küszöbén megszűnt az üldözés s ki oda menekült, mintegy az istenek védszárnya alá helyezte magát.

Mennyivel inkább megvan a béke színe, jelentősége a keresztyének templomában! A vallásosság, hit az egy Istenben, mint az emberiség szerető édes atyjában, ki nem gyönyörködik a bűnös elvesztében, ha-

nem annak megtérésében és életében ... békés hajlékká teszik azt. Hol a szeretet legfelségesebb tana hirdetik a népeknek, szelidebb érzelmeket költ az a hely a hívők keblében, mint az, hol a had istenének is oltárt emeltek. A keresztyén mindennap így imádkozik jó Istenéhez: *„jőjjön el a te országod!”* Mintha kérné Istentől, hogy növelje, nagyobbítsa a keresztyének világát, hintse szét a világ minden részébe a megváltó tiszta tudományát, mert az békességet hirdet, a béke pedig úgy egyesek-, mint nemzeteknek boldogságot teremt. Az úri imádság ama kérésében bizonyára az azt tanító mester is azt értette, hogy jőjjön el azon idő, midőn a föld népe áthatva az evangélium szellemétől, békés egyetértéssel munkálja jövője boldogságát.

És ki belép a templomba, nem érzi-e mindjárt, hogy a békesség lehellete érinté arcát? A haragos homloka redői kisimulnak, az ellenséges indulatú szemsugarai megszeli-
dülnek, az irigy arcára nyugalom ül, a rágalmazó ajka imára nyílik... Ők is imádkozzák azt a felséges imát: „*Mi atyánk! ... szenteltessék meg neved, jöjjön el a te országod!*” Hát a jó, a szelid, az emberszerető, az önzetlen, mily szent örömmel ül itt, hiszen a nemes öntudat nekik már megjelenti, hogy ők Krisztus igazi tanítványai, akik az ő országának buzgó munkásai.

Óh Istenem, irtsd ki szívemből a harag minden indulatát! Mi a tavasz, ha szelid egét borongó fellegek takarják el, vagy üde legét szélvész zavarja fel? Mi lenne ifjú keblem, ha már ily korán ráborulna a harag

sötét indulata ? ... Az ifjú lélek maga a békeesség temploma, melyben a szeretet el nem alvó tüzét angyalok őrizik. Engedd, hogy e helyet elhagyva, mindenüvé magammal vigyem annak békére intő képét, el ne feledjem a hallott ígéket, sőt magamviselete által terjesztője legyek a békeesség eszméjének.

Az Isten háza *a megnyugvás háza is*. A szegény elfeledi itt pillanatokra szegénységét, a küzdő nyomorát, a szomorú bánatát, a megbántott a vett sebeket, leborulva mind ezt imádkozza: *„legyen meg a te akaratod !“* Mintha mondanák: Könnyíts Uram szegénységemen, enyhítsd nyomoromat, hozz reám vidámabb napokat, gyógyítsd be égi balzsamoddal lelkem fájó sebeit, hiszen te kegyelmes, irgalmas, mindenható vagy ; de ha jónak

látod a szenvedéseket, történjék akaratod szerint.

Óh mennyi kellemetlen órát, borús napokat elűznénk, ha künn az életben, házunk falai közt is ily értelemmel mondanánk e kérést: *legyen meg a te akaratod!* Ki megnyugodni képes helyzetében, midőn nincs hatalmában más helyzet ura lenni, már megkevesbíté magára nézve az élet bajait. Nehéz a megnyugvás, de felséges neme az emberi erénynek.

Példát is veszek ebből magamnak, hogy szülőim akaratán és sorsomon megnyugodni tudjak.

A megnyugvás már kibékít az étellel, és következményében felmagasztal. A szegény a megnyugvással veszi észre lassanként, hogy az a szegénység már nem oly teher; a

küzdő e megnyugvással látja, hogy nyomora nem oly inséges; a szomorú e megnyugvással érezi, hogy derül felette az ég, a megbántott ezzel mosolyog fel, midőn sebei hegednek.

És mily felséges, mily ünnepélyes, midőn a könnyező, elégedetlen ember nyájas arccal, nyugalommal emeli fel fejét, ezt mondva: *legyen meg a te akaratod!* Földöntúli jelenet ez itt a halandók között.

A templom a *szerény vágyak* csöndes hajléka. Elmulnak itt a sóhajok, melyek magasabb vágyaink után röppennek; nem zavar itt a vagyon-szerzés, a pénznyerés nyugtalanító, betegítő láza; a gazdag vágya itt a szegény kívánságával összefoly, midőn mindketten ezt imádkozzák: „*add meg a mi mindennapi kenye-*

rünket!" Mit jelentenek e szavak? Nemde azt, hogy nem vágyom nagyra, dúsgazdagságra, aranyra, ezüstre, csak add meg nekem Uram azt, ami legszükségesebb életemben, háztartásomban, ami nélkül nem lehetek el, s amivel aki megelégedett, legboldogabb. Óh, ha így értenék az emberek az imádságnak ezt a kérését, ha majd elhagyják itt ezt a szent hajlékot! ... Mennyivel több ember volna boldogabb, mennyivel több család élne nyugalmas életet!

A magasba röppenő vágyak mily gyakran hoztak bukást a szédelgőkre! A szerény vágyak legtöbbször teljesülnek s ezeken ismét építhetünk újabb és újabbakat s észrevétlenül elérjük azt, mit némelyek rögtön akarva nem érhetnek el.

Ne nézz, ne nézz vágyaid távolába!
Egész világ nem a mi birtokunk.
Amennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.*

A templom az engesztelés, a békülékenység helye. Midőn Isten házába belépünk, övele társalgunk, ki lenne olyan az emberek között, hogy talán az éppen ott levő ellenségét, haragosát — Istenhez ily közel — ellenséges indulattal nézze? ... Vagy hazudják-e e szent helyen, midőn így imádkozik: *bocsásd meg a mi vétkeinket, mint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!* ... Bizonyára ez a hely az, melynek hatása olyan reánk, hogy elfeledjük a bántalmakat. Hiszen „hibázni, vétkezni emberi dolog, nem hibázni angyalok

* Vörösmarty: »A merengőhöz«.

álma". Tekintsük itt a bántalmakat csak egy álomnak s kilépve innen, legyen ez álomnak folytatása a mindennapi élet, bárhová megyünk. Így Isten is engesztelésének szelid egét borítja fölénk, engesztelés napját hozza fel reánk, mely alatt pihenni édes és boldogító.

Felemelkedve hozzád, dicsőítem szent nevedet én Istenem! Sietek hozzád, valahányszor csak tehetem, e hajlékba, hol annyi jót, nemest, boldogítót tanulhatok.

Cseng, zúg még a harangok öble.

A hang távol széthömpölyögve!

* S mint szarvas a szép, hús forrásra :

Siet a nép a szent tornácba.

Betölti a pitvart, a házat,

Az arcokon hit és alázat . . .

S a szívre, melynek mélye zajlék,

Csendet, békét lehelt a hajlék.

Templomban

Üi ifjú, vén s hallgatva szót vár ...
Majd fölzeng a királyi zsoltár ;
A nép együtt van, együtt érez,
Szólván az ég s föld Istenéhez ;
Fejét mélyen kezébe hajtva :
Imába olvad szíve, ajka ;
Az Úr előtt lelkét kitölti,
S megtisztul, szentül ami földi.

Örök felség ! hozzád kiáltunk,
Lakozzék szent országod nálunk !
Amely lényed képmása, része :
Szentelj s áldj meg lelkünkre nézve !
A földi jót se vond meg tőlünk
Az életen, mit itt letöltünk.
S add, hogy legyen hegy, völgy s barázda
Bő áldással megkoronázva !

Vessződ ha sujt, karod ha dorgál ;
Tisztuljunk a tűzben s nyomornál ;
Békén hordjunk csapást, keresztet,
Ha Istennek ránk adni tetszett ;

Uram, fogjad kezünk! s mi bátran
Állunk sötétben, roppanásban . . .
Hegyek, ha a tengerbe dőlnek,
S ingása lesz az égnek, földnek!

Gyengét ne hagyj akadni törbe;
Nézz a méltatlan szenvedőre!
A bujdosót hordozzad és véd,
Rövidítsd a jajoknak évét!
Kik rég várnak sohajtva könnyel:
Szegény kórok ágyához menj el!
Szabadulást vigy a raboknak,
S a halállal kik tusakodnak.

Így zeng a szó, mennyekbe szállva,
Karöltve a kérés, a hála;
S óh, van még sok, sok! . . . rejtve mélyen
A könyörgő nyomott szívében,
Mit hangosan ki nem beszélhet . . .
De még előbb, mint sajn az érzet,
S a szív megrendül és az ajk szól:
— Az Istennél már tudva van jól! *

* Tompa: »A gyülekezetben«.

Karácsonykor.

Gyermekek öröme, ifjak vidámsága, öregek gyönyörűsége, itt vagy, megérkeztél karácsony ünnepe! Örömmel vártalak én is, a gyermek, az ifjú lelki örömével. Ünnepe vagy te a keresztyén világnak, kettős ünnepe a családnak. Századok óta kegyelettel áldozik emlékednek az emberi szív. Minden évben új örömet hozasz; az eszme, a tárgy, melyért ünnepelek, nem avult, nem halaványult; de él híven, buzdítva, lelkesítve.

Mily kedves és mily fenséges, mily örömteli és mily komoly eszmék vannak a karácsony ünnepéhez kötve!

A felnőtt emberiség újjászületésének, a lelki világosságnak ünnepét üli.

A családokban ünnepnek örül a gyermekvilág, mert akkor született a legjobb gyermek, a legnagyobb emberbarát ... Jézus.

A gyermek Jézushoz szállok vissza először gondolatim szárnyain.

Fényes csillag reszket hideg téli éjszakán Palesztina egy igénytelen faluja felett. Betlehem ez, melynek egy rozzant épületében alszik egy csecsemő. Arcán szokatlan fény ömlik el, mintha vigasztalna a kesergő édes anyát, ki felette könnyes szemekkel áll s védi a hideg ellen. Künn az éjben nem messze e helytől szegény pásztorok félelmökben a földre borulnak. Mi történt velök? Felettök egy könnyű alak, mint tűnő köd lebeg; egész alakja sugárzik a fénytől. Isten

angyala ez, ki a félénk pásztorokhoz így szól: „Mennyből küldött az Úr hozzátok, hogy szíveteknek a legnagyobb örömet hirdessem. Ma született egy gyermek Betlehemben, ki új életet hozott magával mennyből az embereknek, hogy boldogságban éljenek“. Azután eltűnik az angyal, felszáll a csillagok honába, a pásztorok pedig félelmökből magokhoz jöven, a hely felé közelednek, hol az új élet teremője alszik. Beme-
gyek én is a pásztorokkal, hogy megtekintsem azt, ki emberré lett azért, hogy fölemeljen magával az égbe. Nem volt-e senki a világon, ki befogadja a szegény családot melegebb helyre?

Noha nagy, dicső király vagy,
Mostan íme mily szegény vagy!

De mit látok? Fényes öltözetű férfiak jönnek az alvó gyermekhez, s már távolról meghajtják koronával diszített fejeiket s megoldva saruikat, imádják azt, ki majd a világ ura, ég és föld királya lesz. Királyok ezek, kik látták az ő csillagát napkeleten s jövőnek tisztességet tenni.

Mily megható s felemelő e jelenet! A szegény anya könnyek közt altatja el a hideg éjszakán kisdud gyermekét és örül a lehelletnek, mely arra száll: megköszöni a pásztorok részvétét s íme három király borul a földre, midőn meglátják az isteni gyermeket, a boldog, de szenvedő édes anyát ajándékkal vigasztalják, melyet keletről hoztak a szülöttnek. A szegénység és tisztelet, az alacsony sors és felmagasztaltatás, az anyai szív fájdalma és öröme alkotnak itt ma

elragadó képet a lélek előtt. Leszáll itt az isteni az emberi dolgok közé. A csillag megcsókolja a föld porát.

Vezess, vezess fényes csillag engem is a szegény, de isteni lelkű gyermekhez, ki ma született! Ajándékot viszek én is neki, lelkemnek jóillatú tömjénét: a szelid vallásosságot, szeretetet, áldozatkészséget, hadd tanuljam meg itt tisztelni már korán a szegény alázatosságot, mely felmagasztaltaték.

A kisded Jézus arcával, képével szívemben szállok vissza gondolatommal hozzád, kedves családom boldog hajléka! Mily különbség van a két kép között, melyet ez elémbe tár s melyet a múlt lerajzol. Boldog, kényelmes élet, melyben szülő és gyermek vidáman, nem nélkülözve örül a karácsony ünnepének. A jó

szülő ajándékot visz gyermekének, hogy örömet okozzon annak, emez szelid, nemes magaviseletével igyekszik hálás lenni. Ez a kölcsönös öröm szentéllyé avatja a családi hajlékot.

Ime a kis Jézus már egy emberiség családi életének ad mozgalmat, életet, örömet, megelégedést, békét. A gyermekek megajándékozása karácsonykor csak emléke a királyok ajándékhozatalának. S mily ünnepélyes, várva várt nap ez! Leszáll ekkor a családtagok közé a költészet magasztos alakja s a kellem, az öröm varázsfátyolába öltöztet mindent. Ekkor lehet különösen érezni, hogy egy főboldogság van az életben és ez a békés, megelégedett családi élet.

De hány képet fest elénkbe az élet ellenkezőt! Ne feledjük el ezt

sem. Nem ismeri az saját boldogságát, ki mások boldogtalanságát nem látta, nem hallotta.

Távol a város lámpákkal világított utcáitól, félreeső házikóban halvány mécs szórja világát az ablakon keresztül, látni engedve a hópelyheket, melyek sűrűn hullanak a megfagyott föld göröngyeire. Benn az alacsony hajlékban özvegy nő fekszik betegen, mellette egyetlen kis leánykája ül. Az anya arca sápadt a betegségtől, a nyomortól, a gyermek arcát csak ez utolsó tette fehérré. Az asztalon egy könyv fekszik, melynek nyitott lapján a karácsony története van megírva. Ha az édes anya nyögése szűnik, oda megy a kis leány az asztalhoz és halkán olvassa: „Ma született nektek a megtartó a Dávid városában. „Lassú zokogás szakítja

ketté az olvasást, a leányka visszatér, lehajlik édes anyjához, lecsókolja könyűit, aztán a hamvadó tűzre teszi az utolsó hasábfát s újra olvas: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek és e földön békeség és az emberekhez jó akarat!” A szegény anya mélyen sóhajt, olyan nehéz ez a sóhajtás, mint a haldokló ember nyögése. A gyermek bezárja a könyvet, azután halkan fennhangon mondja az imádságot, melyre édes anyja reggel, este tanította. Csend lesz a kis házban. A gyermek oda hajtja fejét anyja vánkosára, szenderegni kezd. Arca oly szép, olyan mint az angyaloké. Elhamvad a tűz parázsa, kihül a szoba levegője, hideg éj áll be a hajlékban, melyet már vastagon belepett a hulló hó-pehely. Az édes anya álmodik túl-

világról, mennyországról ... A kis leány álmodik az idvezítő Jézusról, ki neki ajándékot hozott.

Ne feledjétek el, boldog családok boldog tagjai, hogy vannak árvák, kiknek Isten titeket rendelt segélyül, gyámolul!

*

A karácsony ünnepével a keresztyén világ felnőtt tagjai magas, fenéges eszméket kötnek össze. Az emberiség újjászületését ünneplik ők. Jézussal a jog, az igazság, a szeretet napja ragyog fel. Isteni tűz gyúlt a földön, melyet ő hozott le az égből.

Egy hosszú sötét éj után, melynek csillaga is oly kevés, örömmel üdvözöljük a reggel fényét, világát.

Hosszú, sötét éj borítá az emberiség lelki világát. Jézus megjelent s új ég, új föld lett felette és alatta.

Ez az ég, ez a föld azt hirdeté,
hogy az örök jog, az örök igazság
utat talált végre a mult zavaros,
önkényes századain át s midőn Jézus
a szeretet elvével megjelent a föl-
dön, a jog és igazság érzetével nagy-
gyá, fényessé tette az emberiség
jövőjét.

Minden ember ugyanazon isteni
lélek hordozója. Az égi tűz, millió
szikrákban, millió ember szívébe
hatott. E szikrának tűzzé, melegítő
és jótékony lánggá növekedése az
emberi egyéni szabadságnak adatott
át. Minden embernek van bizonyos
egyéni szabadsága, mellyel maga és
mások javára, vagy maga és mások ellen
munkálkodhatik. Ennek az egyéni
szabadságnak nemes, erkölcsileg üd-
vös felhasználásában rejlik az ember
méltósága. Így az emberi méltóság

közös, díszes birtoka mindazoknak, kik a nekik adatott szabadsággal vissza nem élnek. Az emberi méltóság tiszteletünk tárgya. Ki nagyban az egész emberiség, vagy egy nemzet üdvén, boldogságán fárad, vagy ki egy szűk körnek él becsületes munkás lelkével, egyenlően kivívta a jobbak elismerését. Ebben hirdetve van az emberek egyenlősége. Nagy és fenséges tan! Millió becsületes munkás, tehetséges lélek szabadult fel ez által. Millióknak adatott vissza ez a fény, a nap, melyet a teremtkor az ég szerelme reájok hullatott, s melyet az idők önző szelleme sötét-séggel takart.

Jézus ez *egyenlőség* legnagyobb apostola. Mily erkölcsi bátorság kellett ennek kimondására, hirdetésére, melynek érzésével számtalan nagy

elme, lélek küzködött, de fellépni így nem mert. Jézus az idők legnagyobb alakjaként áll a múlt és jövő közt, egyik kezében tartja amannak sötét fátyolát, másikkal a fényt, a világosságot üdvözli, mely a jövőben dereng. Az idők, a történelem isteni alakját tiszteli a keresztyén világ őbenne, ki az emberiség gondolkodói közt legnagyobb, leghatározottabb erkölcsi bátorsággal bírt az emberiség jogai mellett küzd-
térre lépni.

Ez az *egyenlőség*, ez a szent és elvitázhatlan joga az emberiségnek, midőn mindenki előtt tért nyitott, hogy tehetségének megfelelő munkakörbe lépjen, egyszersmind azon tiszteletre méltó és tettekre buzdító erőt ültetvé a keblekbe, melyet önérzetnek nevezünk. Minél tisztább,

öntudatosabb ez az érzelem, annál inkább kifejlik a becsületesség, a szilárd jellem, az akarat, a tett, nagyért, szépért, dicsőért. Nem akarjuk, nem engedjük, hogy csak egyes kiváltságosok érezzék mindazt, ami jó, szép, tudják azt, ami igaz; részt követelünk a fényből, mely az istenség arcáról a földre hullott. És amily fokban él, munkál ez az erő, ez az önérzet az embervilágban, műveltségünk, tökéletesedésünk oly mértékben halad előre.

Az egyenlőség, ez a megdönthetetlen örök joga az embernek, közelebb hozta úgy a nemzeteket, mint az egyeseket. Az egyesülési szellem amint megjelent, nyomában ismeretek, tudományok, felfedezések adták tudtul a világnak, hogy új korszakba lépett, figyeljen, tanuljon, haladjon!

Igen, Jézus az emberi folytonos haladásnak feltételeit: *az egyéni szabadságot és egyenlőséget* hozta oly örökségül az embereknek, mely őket boldoggá, nagyokká teendi.

Mily különbség az ó- és újkor művelt népe közt!

„Az ó-világ, — mondja korunk egyik legnagyobb gondolkozója — főkép Hellász és Róma szebb korában, az állam irányában oly alárendeltséggel élt, minőről korunkban fogalmunk sincs, s az otthonosság, az egyes családi körök elkülönzése, melyek az újabb kornak főélvezeteit képezik, akkor ismeretlenek voltak. Ezt mondhatjuk az egyenlőség-ről is.

A szolgaság lényeges részét képezi a régi civilizációnak s az emberi méltóság fogalmát, mely korunkban

általánossá vált, a legnagyobb bölcsék még csak gyanították.”

Az egyenlőség magasztos tanával az emberiesség (humanitás) szelíd és egymást összekötő szelleme is lakóhelyet foglalt az emberek között. Ki embertársában szintén egy nemes, isteni lényt, ugyanazon isteni lélek hordozóját tekinti; ki tudja azt, hogy becsületes törekvéssel, születés, rang nélkül is a közbecsülés, a szeretet osztályosává lehet bárki is: az embertársaihoz mindig méltányossággal közeledik. Pedig nincs valami kíváncsabb társadalmi életünkben, mint ezt a méltányosságot meghonosítani. Ismertem egy tudós bölcsét, ki a legigénytelenebb emberrel beszélve, állásával, hangjával kifejezte iránta tiszteletét. Ez azt tartotta: emberrel beszél, Isten teremtményével, a leg-

tökéletesebb földi lénnnyel. Ha nem leszünk is ilyenek, de azt méltán megkivánhatjuk egymástól, hogy tiszteljük egymás jogait, ne sértsük meg érdekeit, szóval vagy tettel; a tapasztalt szivességet, elismerést hasonlóval viszonzozzuk; ne legyünk követelők ott, hol érdemeink hálaára senkit nem köteleztek; de ne legyünk hálátlanok a valódi érdem iránt! A méltányosság gyakorlása lerontja azt a válaszfalat ember és ember között, melyet az önérzet, a túlbecsülés oly vakon emelt. A méltányosság tanít, buzdít, hódít. Alig van szebb alakja egy társaságnak, mint egy méltányos (humánus) ember. Alig van érdek, mely maradandóbbá tegye az emberek közötti jó viszonyt, mint a méltányosság.

*

A karácsony ünnepén az *igazság* eszméjének is ünnepet szentelünk. Jézussal jött az erre a földre tökéletes alakban, leoldva a köteléket széméről, mellyel a régiek ábrázolták.

Alig van eszme szellemi életünk mozgalmai között, melynek valósítására többen és többször tettek volna kísérletet, mint az igazság. Oly gyenge, oly gyalgó az ember, hogy az igazságnak csak keresője marad, de ritka oly boldog, ki azt keblében hordozná valóban.

Mi az igazság? Ez a kérdés feleletre várt századokon át! A betlehemi fényes csillag sugárainál eloszlott a homály, mely annak megoldását akadályozta. A jászol, melyben a megváltó nyugodott, már azon igazságot hirdeté, hogy a születés, a gazdagság nem szükséges alapja

érdemeinknek, vagy éppen erkölcsi nagyságunknak. A betlehemi szegénység csak fényes hirdetője azon igazságnak, hogy isteni, lánglelket hoz magával a földre az, ki embernek születék. Ezt az isteni lelket megfosztani jogaitól, a legnagyobb igazságtalanság. Nagy nemzetek, ezredéves életű népek tűntek el az idő óriás folyamán, melyek közt milliók és milliók voltak a szolgaság nehéz bilincseiben, mert nem volt szabad átlépniök azon korlátot, melyet emelt a hatalom, a fényes születés velök szemben. Egy nemzetben csak néhánynak volt szabad erkölcsileg tisztában érezni, tudományt szerezni, hazát, államot kormányozni; sőt a családi élet szentélye is meg lett rabolva ezek által.

Jézus a családi élet sérthetetlenségét, midőn egy nemzet boldogságá-

nak alapjául jelölé ki, közbirtokká tette a tudományt, az igazságot.

Már a kétéves gyermek Jézus hirdeti azon igazságot, hogy az isteni, az igaz üldöztetik már megjelenésekor, de diadalt nem arathat rajta a gonosz szellem. Heródes alakjában jelent meg az üldöző szellem, hogy megölje a gyermeket, kiben egy világ megszabadítóját, a régi világ rombadöntőjét várták. Heródes elbukik hatalmával, fényével, nagyságával; az ártatlan igazság az üldözés fegyvereit kikerüli s egy világnak hirdeti tanait. Heródes neve véres betűkkel van beírva a történet könyvébe, s majd el lesz feledve egykor; midőn Jézus nagy, magasztos történeti alakja egy világot gyűjt maga körül, s dicsőségét zengi ég és föld.

Nem felemelő-e, nem bátorító törekvéseink-, tetteinkben e példa? Melyik becsületes ember, melyik tiszta lélek ne szeretné közöttünk az igazságot? És ki nem tapasztalta már, hogy legszentebb törekvései, legnemesebb tettei, ha nem az üldözésnek, de bizonyára a félreértésnek voltak kitéve. Bánat, lehangoltság, csüggedés váltották fel egymást keblünkben, midőn egyszerre fény vilant reánk mintegy az égből, melynél elragadtatva láttuk, hogy az üldözők, a félreértők arca mint homályosul el igazságunk diadalán, szánszalommal néztük, mint esik két-ségbe a kárörvendő lelkek hitvány serege.

Szent meggyőződéssem, hogy az, mi igazság, oly szilárd alapon nyug-szik, melyet a rosszakarát minden

szélvésze sem tud helyéből kiforgatni, habár homokkal és szemettel eltakarhat egy időre. A tiszta vallásos meggyőződésnek meglesz a maga erkölcsi világa. A józan, igaz hazaszeretetnek meglesz a maga boldog hazája. A hű, szorgalmas munkának meglesz a maga illő jutalma.

Szent meggyőződése, hogy az, mi igazságtalanság, bármily erősen látszik, hogy a tagadás lábát megvetette, elenyészik, megszűnik fény, diadal nélkül. Az erkölcstelenségnek meglesz a maga szomorú következménye. A honárulásnak meglesznek a maga kínzó rémei. A hanyagságot, a tétlenséget kísérni fogja az inség, a nyomor.

*

A karácsony ünnepén a *szeretet* magasztos eszméjének is ünnepet

szentelünk. Az isteni szeretet leszállt a földre Jézusban s megtanítá a föld lakóit is szeretni.

Isten, ki addig az ég és föld hatalmas ura, királya volt, kitől félt a világ, szerető édes atyja lett az emberiségnek, kiben aki hiszen, annak örök élete vagyon.

Az ember, ki addig rettegett isteneitől, az erős bosszúálló úrtól, bizalmas, szerető gyermekké lőn, kinek tévedéseit megbocsátja az, ki irgalmas, könyörülő.

Leszállt a szeretet az emberek közé azzal, ki azt tanítá: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!”

Van-e az emberiség erkölcsi tanai közt nagyobb, boldogítóbb mint ez? Lehet-e ezredévek után is áldást-hozóbb?

Szeretet élte a családokat. Ezzel

küzd, tűr, szenved a családapá és ezzel simulnak el az arc redői. Ezzel némítja el fájdalmát a családanya és ezzel érzi magát mondhatatlan boldognak. Szeretet nyitja meg a gyermek ajakát, ezzel csüng a szerető szülők kebelén; ezzel válik el tőlök; ezzel sóhajt vissza, s ez vezeti az édes otthon bizalmas körébe.

Erős érzés ez, melyet nem némíthat el semmi sem. A koporsó, a halál csak erősebbé teszi azt.

Szeretet szül rokonszenvet, barátságot az emberek között. S van-e oly rideg keblű, ki ne érezte volna már a rokonszenv, a barátság fölmelegítő hatását?

Szeretet buzdít nemes tettekre, áldozatkészségre. Ki szeretni tud a szó valódi értelmében, az jó családtag, nemes emberbarát, kitűnő hazafi,

vagy honleány tud lenni. Midőn ezeknek a nagy eszméknek ünnepén az oltár tüzét én is meggyújtottam, lobogjon fel azon a szeretet lángja! Áldozatom tüzének füstje szálljon fel hozzád, óh szeretet Atyja, tiszta felleg gyanánt! Legyen karácsonyi ünneplésem e szeretettől áthatott.

Szívemnek ezt a drága kincsét adom ajándékul neked, világ boldogítója, idvezítője! Te, ki a szeretet legtökéletesebb apostola vagy, földi gyermeked tiszta érzelmét vedd kegyesen! Isteni szellemed fényét sugározd énreám gyakorta, melytől földi életem homálya, sötétsége eloszolva, lássam mindig azt a fényes csillagot, mely hozzád, születési helyedhez vezet!...

Esztendő utolsó napján.

Ifjú vagyok. Életem derült tavasz, melynek kék ege alatt mosolyogva járok rózsás ligetek közt. Gonddal nem virrad rám a nap, az esthajnalcsillag fényénél édes álomba ringat a szív nyugalma, békéje ... És mégis ... ma úgy tetszik, mintha szokatlanabb, komolyabb érzés szállna meg egész lényemet. Az esztendő utolsó napjára keltem fel. Mily eszmékkel teljes, gondolatgazdag nap ez mindenkire! A keresztyén hívő lélek és az érző szív együtt ünnepelnek ma.

Szeretteimmal én is az Úr házába sietek. Legyen ennek a napnak emléke

megszentelve általam legelőször annak oltáránál, ki hozza a napokat egymásután s kiméri kinek-kinek az ő esztendeit!...

Búsan szól a harangok szava. Annyi érzés, annyi költészet van most azoknak ércnyelvén, hogy hit, buzgóság támad még azokban is, kik vallásos közönnyel megtelve, régen lépték át Isten házának küszöbét. Siet mindenki, hogy mielőtt a nap leáldoznék, beszéljen Istenével, engesztelő fohászban kérje bocsánatát, esdje kegyelmét. Siet mindenki, hogy találkozzék az Úr házában embertársaival. Ah! hiszen a mindennapi élet érdekei elválasztják őket lélekben egymástól! Hadd hulljon most az emberbaráti szeretet, a barátság, testvériség örömsugára egymásnak arcaira. Hadd hulljon a

résztét, a megbánás, a kiengesztelő-
dés könnyárja!...

Az orgona mélabús zenéje, kísérve az egybegyültek ájtatos énekét, talán sohasem fejez ki több eszmét, mélyebb érzést, mint ma. Szívek igazi hangja ez, mely egyenesen égbe száll. Buzgó ima itt minden hang... andalító dal, melynél emlékezni tanulunk. Boldog az, kinek emléke tiszta és zavartalan!

Elmélkedem én is a múlt esztendő felett. Boldog vagyok, hogy annak elmúlt napjaira úgy tekinthetek vissza, hogy ez a tekintet szívem, lelkem nyugalma fel nem zavarja!... Tisztelet, hála, szeretet voltak azon drága gyöngyök, melyeket tisztán, sértetlenül megtartani volt legszen-
tebb törekvésem azok iránt, kik Isten után legnagyobb jóltevőim: szüleim,

tanítóim iránt. Felhasználtam a napokat nemesen, szorgalommal; nem kell pirulnom magam és mások előtt ezen a komoly, ünnepélyes napon, hogy az elmúlt esztendő több napjait munka, eredmény nélkül bocsátottam el magamtól. Nem kell aggódnom, jövendő-rám új esztendő, melyben a mulasztottakat vissza kell pótolnom.

Boldognak érzem magamat, ha elgondolom, hogy az elmúlt esztendő nem oldotta szét, sőt szorosabbá tette azon szent köteléket, mely köztem s azok közt, kik vérségileg hozzám oly igen közel állanak, testvéreim közt létezik. Kétszeresen boldog a gyermek, ha gondos szülőkön kívül szerető testvérei is vannak. Mily kedves, drága kincsei a jó szülőnek gyermekei! Hozhat-e a nap arra na-

gyobb örömet, mintha látják, hogy a gyermekek egymást megértve, szeretve élnek! És mily szívet, lelket öröme gyújtó a látvány, melyet az egymást szerető testvérek társasága nyújt! Bizonyára törekvésem az leend, hogy az elmúlt esztendő kedves emlékével szívemben, testvéreim koszorúját szeretetlenség, részvétlenség miatt hervadni ne engedjem.

Tiszta örömet érezek, ha emlékeimben felelevenítem lelkem rokonai s barátnőimnek képeit. Önzetlen, nemmes érzés vonzott hozzájuk. Az idő, melyet velök töltöttem, szeretet, bizalom, munkásság közt volt megosztva. Fel tudtam fogni a rokonlélek, a barátság természetét, mely sokat nem kíván, önzetlenül tesz, örömben, bánatban részt vesz, szükségben segít. Fel tudtam fogni a

tiszta, igazi barátság nemes következményét társadalmilag. Az egyesek benső rokonszenvéből fejlődik ki a családok barátsága. Több ily család együttérzése jóltevőleg, áldásthozólag hat a társadalmi rendre. Táplálni fogom tovább is a barátság nemes érzését szívemben. Virradjon reám az új esztendő vidám lélekkel, szeretettel azok iránt, kiket hozzám barátság köteléke fűz.

Bánat könnyűje helyett örömkönyű ragyog szememben az emlékezet világánál, ha arra gondolok, hogy a szegényeken, szükölködőkön, szerencsétleneken tehetségem szerint segítettem. Alig szerez valami megnyugtatóbb érzést, mint annak tudata, hogy a szenvedőknek segítségére voltunk. Minden embernek, de kivált a nőnek hivatása az emberbaráti

szeretetet gyakorolni. Óh, hány beteg, nyomorult, sorsüldözött van, ki ma könnyezve sóhajt s midőn a mult gyászos emlékein fájdalmasan mereng, a hit biztatása-, a remény csillogásánál szebb jövőre vágyik! Nem felemelő-e az érzés rám nézve, hogy a betegek, nyomorultak között vannak olyanok, kiknek sorsán az elmúlt év napjaiban is gyakran könynyítettem, vagy legalább tűrhetőbbé tettem rájuk nézve az élet terhét? E tudat megszenteli az emlékezetet, mely a mai napról visszaszáll reád, elhanyaglott esztendő!

Ha szétekintek az ünneplők gyülekezetében, sok gyászoló, bánatos arcot, könnyező szemet látok. Kedveseiket gyászolják ezek, kedveseikért hullatják könnyeiket. Az ő emlékezetök a temetőben, sírhalmoknál

pihen meg. Ott egy jó családapáért zokog a fájdalom, itt édes anyát sirat az árván maradt család. Az eszkendő utolsó napja ezekre keserv, a szomorúság napja.

Mily boldog vagyok, hogy a gondviselés ez évben is erőt, életet adott az én kedves szülőimnek, kiknek szeretete édes remények közt kísért az új eszkendőre át.

A multakon merengő emlékezet feléd is röpül, te magas, szent eszme: hon! Mit teljesített vágyaink közül a mult év, melyek a te boldogságodért fakadtak érző kebleinkben?... Reményeink valósultak-e, melyeket mint Noé galambját elröpítettünk a te üdvödért?... Legyen áldott, megszentelt minden halmod, minden völgyed, síkod, meződ, minden porod!

Az elmuló esztendő utolsó perceiben oly közel érezzük lenni Istent. A megújuló változások, tünetek közt látjuk különösen annak hatalmát, ki a változásokat, tüneteket előidézi, ő maga pedig változhatatlan.

Ima az esztendő utolsó napján.

Buzgón leomlok én is szined előtt
óh idők örökkévaló, hatalmas ura,
nagy Isten! A te bölcs gondviselése
intézi az emberiség dolgait, méri
ki idejét. Te virrasztottál ennek az
esztendőnek első reggelére; a te
kegyelmed, akaratod engedte meg-
érnem ennek utolsó alkonyát. A te
bölcs kezed vezérel annak minden
napjain. Te adtál erőt, egészséget
testemnek; te adtál lelki épséget,
tehetséget, vidámságot, mellyel ma-
gam és hozzám tartozóinak örömére,
hasznára lettem. Te tartottad meg
végtelen jóságodból számomra a
legjobb szülőket, s midőn sokan az

árvaság keserű könnyekkel áztatott kenyerét eszik: reám mosollyal tekintenek a legjobb szülők, hogy a boldogság részesévé tegyenek. Te adtál kedvező sorsot, mely megóv a szűkségtől, s midőn mások a szegénység nyomasztó keze alatt nyögnek, jószágod engem az anyagi jólét oly mértékében részesített, melyben, gond és szükség nélkül, megelégedett, boldog lehetek. Hála, ezer hála neked, én Istenem és atyám! Fogadd érző gyermeked imáját kedvesen! . . . Benned bízom, hogy áldásodat ne vond meg tőlem a beálló új esztendőben is. Te szenteléd meg emlékeimet . . . Te szenteld meg reményemet! Amen.

Új év első napján.

Az éj, mely nyugalma, csöndje, sötét szárnyai alatt eltemette a meghalt esztendőt, mint elaggott vándort, fátyolát egy mosolygó gyermek felett vonta fel. Egy emberiség reménye van e gyermekhez fűződve. Megjelenése minden szívben újabb, elevenebb érzelmeket, vágyakat költ. Ez a gyermek mindenkire mosolyog, mindenkit felvidít.

Én is ott állok a rengő bölcsőnél. Nézem a mosolygó arcot, mely előtttem is oly vidám, kedves, biztató. Az esztendő első reggele ez. Az egész emberiség siet a bölcsőhöz, hogy kifejezze örömét, üdvözlését.

Ah! hiszen öreg, férfiú, ifjú és gyermek, mind reményt, biztatást, szebb jövőt, boldogságot nyernek tőle ajándécul. S ki lenne az, aki ne sietne azon helyre, hol szíve legkedvesebb lakója, a remény, újabb, elevenebb színbe öltözik? ... Ki lenne oly elégedett, boldog, hogy a biztatást el ne fogadná? ... Kinek jelene oly derült, fellegtelen, hogy szebb jövőről ne álmodnék? ... Bizonyára mindenkinek szüksége van az újszülött ajándékaira. Azért van ily általános öröm körülötte.

A *tegnap* az *emlékezet* napja volt. A *ma* a *remény* ünnepe.

Remél az ifjú, hogy törekvései, munkássága, lelkesedése jutalmazva lesznek. Vidáman fut az élet útján, a rózsákban gyönyörködik, a töviseket alig érzi, az akadályokat leküzdi,

szenved, tűr, mindezt egy szebb jövő reményében. Eszmél, szeret, lelkesül a jó, a szép iránt; imádja honát, nemzetét; eszmékért áldoz kényelmet, boldogságot; életét ajánlja, hogy ha kell; ... mindezt egy szebb jövő reményében.

Remél a férfi, hogy munkás napjai után enyhetadó béke, gondjai után nyugalmas élet vár reá. Gondol merészet és nagyot; eszmék, elvek harcát vívja; szilárd és következetes elhatározásaiban; tesz, alkot, vagy rombol! ... mindezt egy szebb jövő reményében. Családja üdve, jövő boldogságáért fut, fárad, szerez, áldozva nyugalmat ... egy szebb jövő reményében.

Remél az öreg ember is. Hozzá úgy fűződik a remény, mint a vén fához a repkény indája. Pedig a repkényt megkuszálta már a vihar,

a reményt csalódás űzte el gyakran, a szív mégis remél. Az agg Simeon reménye még beteljesült.

Remél a hazaszerető *honfi*, hogy jövend egy szebb kor, melynek napjain boldog lesz nemzete.

Remél az anyagi boldogság részese: a nemesen gondolkodó gazdag, hogy a jólét karjain tovább is fogja ringatni a sors kegye. Nevét dicsőbbé teszi az új esztendő is. Ezrek áldása kíséri utain, áldásos működései után. Újabb és újabb terveket sző, hogy javait növelje, hírét, nevét tiszteltebbé tegye; egyesek, társaságok jólétére, a haza oltárára, az emberiség szent ügyére áldozik... egy szebb, egy jobb jövő reményében.

És... a szenvedések keménypadú iskolájában, nélkülözések, örömtelen élet között... remél a szegény. Óh!

neki elválhatlan társa a remény. Az új év első napja reá nézve megnyugtató, boldogító. Hiszen ekkor, midőn mindenki örömmel néz az új évbe, reá is hull a csillogó jövőből egy-két sugár, melynek fényénél letörli könnyeit, gyógyítja sebeit, több örömet ígér övéinek. És újra küzd, dolgozik, tűr, szenved, nélkülöz ... egy jobb, boldogítóbb jövő reményében.

Remél a hű, gondos családanya. Az ő reményének tárgyai talán legkedvesebbek, legféltettebbek. Vagy lehet-e más valami kedvesebb, féltettebb egy anyára nézve, mint gyermeke. Az első sugár, mely a bölcsőben levő kisdéd arcára hull, már remélni tanítja őt; az első szó, első lépés ezt a reményt fokozza. A remény közös kincse minden kebel-

nek, de alig van valakinek több joga szépet, nagyot remélni, mint azon szülőnek, ki gyermekei gondos nevelését tűzte ki legnemesebb, legdicsőbb feladatául. A jó várhatja csak, hogy jutalma leend; az igaz, hogy diadalt arat, a szorgalom, hogy nem lesz nélkülözésnek kitéve; az erény, hogy felmagasztaltatik; a feláldozás, hogy megkoszorúztatik. Boldog, ki olyat és úgy remél, hogy nem csalódik!...

Az új esztendő engem is remélni tanít. Repülj ki keblemből te szelid galamb, járd be ennek az évnek jövődő napjait! Nem visesz magaddal nagy terhet.

Az én vágyam sziklára nem fészkel,
Megelégszik kis bokor tövével.*

* Petőfi.

Vidd el magaddal érző keblem vágyát, hogy családom kis körében boldogan, szeretve éljem le ez új évet is! Vidd el lelkemnek sóhaját, hogy azok, kik szerettem közül betegek, vagy elhagyatottak, találjanak könnyebbülést, enyhét, gyámolt, vigasztalást! Vidd el szárnyaidon fohászat, mely ég felé száll nemzetemért, hazámért! ...

*

Míg a halandó erőtlen ember gondolkodik, vágyakodik, búsul, aggódik, küzd, remél; addig az, ki minden idők felett áll, bölcsen intézi az új és a késő idők éveit; de fátyolt von lelkünk szeme elé s nekünk csak a sejtelem marad, hogy az elhullott mag kikelhetett; nekünk csak a remény marad, hogy a fátyol megett boldog évek hosszú sora vár ránk.

Ima az év első napján.

Hozzád vágyom lelkem szárnyain
ég s föld dicső Ura! Akaratodból,
kegyelmedből virradt reám az új év
reggele. Hozzád vágyom, hogy érző
szívem háláját kifejezzem gyöngé-
szavakban s imádkozzam hozzád to-
vábbi kegyelmedért.

Dicsőség legyen neked mennynek
és földnek, multnak és jövőnek hatal-
mas ura, Istenem! Légy áldva gyer-
mekedtől, hogy életemben ismét egy
időszak küszöbén vezettél át azokkal,
kikhez emlékezetem órájától fogva a
leggyöngédebb viszony fűz, kiknek
a jelen örömét köszönhetem, s kik
által egy boldog jövő reményé-

nek részesévé tettél. Engedd, hogy e naptól kezdve, minden nap valósulása legyen azon szelid reményeknek, melyeket táplálok ifjú lelkemben! Engedd, hogy minden új év virradatja a megelégedés legyen reám nézve. Ne engedj szívemben lakást oly vágyaknak, melyeknek teljesülése reám és mindazokra, kik engem szeretnek, szomorúságot vagy éppen kárt hozhatna.

Hozzád száll esdő fohászom a kedves szülőkért. Adj nekik ez új esztendőben is állandó egészséget, megelégedést! Legyek én az ő földi reményeiknek legfőbb tárgya, igazi örömük, boldogságuk!

Adj fejlődést tovább is a testvéri koszorú leveleinek, ne hulljon le azok közül egy is az enyészet szele által!

Hozz enyhe, virágos tavaszt, gyümölcsös nyarat és ősz, hogy szegény és gazdag megelégedve, a te neved dicsőségét hirdesse!

Szálljon alá egedből a béke angyala a népek szívébe s szeretettől legyen áthatva egyes, úgy mint egész nemzet egymás iránt!

Áldd meg e hont, e nemzetet, mely már sokat, igen sokat szenvedett!

Hittel, reménnyel, szeretettel nézek a jövőbe. Ez a három csillag vezessen utamon!...

Nagypénteken.

A pálmaágak elhervadtak, a virágok elhulltak, az örömrészlet kihűlt, a mosoly megfagyott. Nem hallatszik már a *hossánna*, sötét lett az ember lelke, mint a felleget, csillagtalan éjszaka. Jeruzsálem utcáin e kiáltás hangzik: *feszítsd meg!*

Az olajfák hegyén mintha még az imádságot suttogná a balzsamos lég, melyet Jézus égi atyjához küldött érted óh emberiség: te pedig átkoddal kíséred őt le a hegyről.

Elhullott a virág, csak tövise maradt. Széthullott a koszorú, de fontak koronát, mely ékesítse a homlokot,

melynek gondolatai egyedül érted voltak emberiség!

Elhullott a fa lombja, de megmaradt törzse, hogy abból keresztfát készítsenek annak vállaira, ki az emberiség bűneinek súlyát magára vállalta.

Ki vannak íva az örömpoharak, csak a keserűség itala maradt meg annak számára, ki az igazságért szomjuhozókat mennyei harmattal táplálta.

Díszköntösben járnak az emberek, csak arra adták a gyalázat ruháját, ki az ártatlanság hófehér palástját hozta nekik.

Igazak, erényesek társaságába jár a bűnös, csak azt helyezték gonoszok közé, ki a bűntől megmenté a világot.

Gyászos emlékei a multnak! Gyász-

emlékű nap, melynek alkonya a Golgotha felett véresen borult!

*

A hiten, a valláson kívül az erkölcsi tiszta érzet ül ma legnagyobb ünnepet. Ez a nap az önzetlen feláldozás, az erkölcsi jellemnagyság megszentelt ünnepnapja. Ez a szeretet megdicsőíttetése.

Elhagyja Jézus az örök boldogság lakóhelyét, hogy leszálljon a szenvedések tövises, földi útjára . . . egy eszméért: megismertetni az igaz Istent az emberekkel.

Tűr, szenved, nélkülöz; a földi kínálkozó boldogságot, hatalmasok kegyét megveti, egy eszméért: felebaráti szeretet!

Nyugodtan megy a halálra, imádkozik ellenségeiért utolsó perceiben, egy eszméért: világmegváltás!

Bizonyára legnagyobb, legfényesebb ünnepnapja a nagypéntek a keresztyén világnak!

Szállj el lelkem, szállj el keletre, keresd fel ott a Golgothát s borúlj le a megszentelt földön s imádd azt, ki üdvödet, erkölcsi életed boldogságát kimutatta, megalapította!

*

Legyen a nap megszentelve általam úgy, hogy az eszményi önzetlenség, áldozatkészség, szeretet fenséges példáján lelkesülve, elmélkedjem az emberi szív e kedves illatú virágairól, hogy ifjú keblemm korán ismerve azokat, növelni igyekezzék lankadatlanul.

Légy önzetlen s ha kell önfeláldozó szülőid iránt! A tisztelet és hála, melyet nyilvánítasz, legyen őszinte; a szeretet, melyet érzesz, legyen

tiszta! Jó szülők legnagyobb öröme gyermekeik önzetlen ragaszkodása, Szegények?... legyen a te hű szíved és becsületes munkás szellemed az ő gazdagságuk. Gazdagok?... légy te az erkölcsi boldogság szülője, teremője! Kincs, vagyon, kényelem takarhatja a boldogtalanságot, de el nem rejti soha. Ne vágyjál korán a fény, a gazdagság után, mely szülőid szerencsés helyzetéből reád csillog, reád vár! Ez a vágy megkeseríti azoknak életét s te sem leszel valódi boldog.

Légy önzetlen, önfeláldozó testvéreid iránt! Azoknak örömük legyen a te örömöd, fájdalmuk találjon nálad igazán részvevő szívre! A természet, vagy Isten áldását ne irigyeld tőlük; ha mostoha hozzájuk a sors, enyhítsd körülményeiket! Isten meg-

áldja jó szívedet, valamint megbünteti a sötét önzést.

Jer, olvass egy történetet a mult könyvéből!

Az ég tiszta, a nap fényes, a mező virágos, gazdag. Két ember van a tágas térségen. Kövér földet hasogat az egyik, melybe magvakat szór; a másik gyönyörű virágos halmon pihen s nézi az eget áhitattal; majd juhaira figyel, melyek ott legelnek ama másik szántó földje mellett.

Ez a két testvér Kain és Ábel.

Ábel felkel és egy magasabb halomra megy s imádkozik... s míg imádkozik, áldozattüzének füstje tiszta felleg gyanánt emelkedett ég felé.

Kain az átelleni halomra siet s nem tud imádkozni. Míg áldozattüze lobot vet, egy sötét lény: az önző irigység néz szemébe, kitől nem lát

senkit, semmit. Ez a szellem így szól hozzá: „Kain! Mit csinálsz? Miért nem szántasz, hogy magot nevelj?... Miért e tűz a hajnal fényében?... Miért a fény a nap sugárinál?... Vagy meg akarod szégyeníteni a természetet, melynek ölében édesen álmodál!? Szólj Kain, mit álmodál?”

Kain hallgatott. Szemeit egy füst-oszlopra szegzé, mely a naptól arany-szegélyezve, mint hosszú, szakadatlan fénykör hullámozott fel Isten színe elé. Aztán ő is áldozni akart: de ama szellem újra felrázta nyugalmából s áldozattüzének füstje terhes felhőtömeggé vált, melyből vihar támadt s e vihar kioltá tüzét....

Kain nem látott, nem hallott. Nem látta a fénykört, melyben Ábel imája égbe szállt. Nem hallá a ropogást, mellyel a vihar fején keresztülnyar-

galt. Elfutott ... futott ... az irány felé, hol Ábel volt. Szemei láttak újra, mert e hely világosabb volt. S midőn látá a tiszta égívet, megállt s nézett Ábel áldozattüzére. Arca elsötétült ... S midőn lelke is elborult, Ábel akkor végezé az áldozatot.

Kain! ne késsél! Szólt az önző irigység szelleme. És Kain felvette a botot, mely a pázsiton feküdt s megvérzé azt ... megvérzé a füvet ... megvérzé a virágot ... a napsugárt, a földet és eget. És a vér ... Ábelé vala.

Azután elfutott a gyilkos, vérrel befecskendezve. Messze, messze, míg egyszer lerogyott. Szívéhez kapott, hol egy nagy seb ége. Szemeit nem meré felemelni az égre. Előtte, körülötte, fölötte egy vértenger volt.

A vércseppekből iszonyú képek szövődtek. Testvérek, kik önnön véröket eladják; gyermekek, kik az élet estvéjén elfáradt szülőknek halálát óhajtják; apák, kik könnyelműségökben elveszik a kenyeret családjoktól; népek, kik zúgva futják át a világot s vérrel táplálkoznak.

És e képek nem mosódtak el; ott lebegtek lelke előtt akkor is, midőn aggott volt, midőn a föld megnépesült. S úgy tetszék neki, mintha mindenki hallotta volna a gyilkos testvér botja zuhanását s mintha a föld, levegő, fa, virág azt mondaná: „Felszállt az Ábel vére Isten egére!” Mintha a hajnali szellő azt suttogná: „Hol van a szelid Ábel? ... S mintha a zivatar azt dörgené: „bűnös ember, háborodjál meg!” S mintha az emberek azt kiáltanák: „Légy átkozott! ...”

S midőn az emberekre gondolt, s
eszébe jutott a nagy Isten ... szíve
megszakadt. ...

A mult e története örök idők tanu-
ságát rejti. Az önző irígység nem
kíméli a testvért sem; de örök bün-
tetés, kín, gyötrelem kíséri utain a
bűnöst s Isten szeme elől nem rej-
tőzhetik el.

... leszállt a szomorú gödörbe,
S hogy leült magános árny alatt a földre,
S fölötte bezárták földdel az egészet;
A szem mégis ott volt és Kainra nézett.*

Légy önzetlen, ha kell önfeláldozó
barátaid iránt! Ha találtál rokon-
lelket, bizalmas kebelt, kivel örömet
töltöd idődet, osztod meg kellemes

* Hugo Viktor: Szász Károly ford. »A lelki-
ismeret«.

óráidat s beszéled el keserveidet, jutalmul neki add önzetlen szívedet! Barátság, mely mindig viszontszolgálatra vár, nem valódi, nem igazi. Ilyet gyakran lehet találni; az igaz barátság ritka, éppen azért nagybecsű. Alig van olyan apró érdek, melyen a barátság hajótörést ne szenvedne. Ezt mondá korunk egyik nagy gondolkodója.* És ez igaz. Éppen azért, ki felfogja már e szavak értelmét, taníttatik általa, hogy a barátságot magasabb szempontból eszményileg fogadja s önző érdekek által ne engedje azt át az elmulásnak. Alig van a szív érzelmei közt salaktalanabb, maradandóbb, mint a barátság érzelme. Kinek jó barátja van, az kétszeresen érzi az örömeket, felényire a fájdalmakat.

* Eötvös: »Gondolatok«.

Minden más érzelemnél jó színre valami, ami érdek; az igaz barátság ez érdekektől ment.

A barátság erősebb, tartósabb a férfi-, mint a nőnemnél. Ezt a két nem különböző életviszonyai s hivatásából ki lehet magyarázni. De boldog azért az a nő, ki egy hű rokonlelket szerezhet magának, s azt megtartani igyekszik. Nincs boldogtalanabb nő, mint az, ki a barátság eszményi jelentőségét felfogni nem tudja, vagy éppen nem akarja. Ha van emberi kebel, úgy a nőé az, ki nek életszüksége van egy rokonlélekre. Ki ezt megszerezte, önzetlensége által meg fogja tartani és boldognak érezi magát.

Légy önzetlen, áldozatkész ember társaidhoz! Alig van valami, mivel kiemelkedhetünk a mindennapiság

Nagypénteken

köréből, mint az önzetlenség. Viszont alig van valami, mi által emberi méltóságunkra inkább homályt vet-
hetünk, mint a haszonlesés, önző szív. És itt első sorban a szenvedő embereket tartsd szemed előtt! Ki jót vagy éppen nem, vagy azért tesz, hogy magasztalják, az nem tett annyit, mint aki önzetlenül csak kívánja a jót. „Amit jobbkezed mível, ne tudja azt a te balkezed” — fejezi ki képleg a szentírás.

Ha jót tettél tiszta, nemes indulattal,
Holt szív az, mely dobog és soha meg
nem hal;
Virág, mit a vihar megkimél szeliden,
Csillag, mely örökké ragyog fenn az égen.*

Önzetlenségedet majd kívánják a közérdekek, az egyház, a haza. Ha

* Claudius Wolthun.

Nagypénteken

köréből, mint az önzetlenség. Viszont alig van valami, mi által emberi méltóságunkra inkább homályt vet-hetünk, mint a haszonlesés, önző szív. És itt első sorban a szenvedő embereket tartsd szemed előtt! Ki jót vagy éppen nem, vagy azért tesz, hogy magasztalják, az nem tett annyit, mint aki önzetlenül csak kívánja a jót. „Amit jobbkezed mível, ne tudja azt a te balkezed” — fejezi ki képleg a szentírás.

Ha jót tettél tiszta, nemes indulattal,
Holt szív az, mely dobog és soha meg
nem hal;
Virág, mit a vihar megkimél szeliden,
Csillag, mely örökké ragyog fenn az égen.*

Önzetlenségedet majd kívánják a közérdekek, az egyház, a haza. Ha

* Claudius Wolthun.

Nagypénteken

köréből, mint az önzetlenség. Viszont alig van valami, mi által emberi méltóságunkra inkább homályt vet-hetünk, mint a haszonlesés, önző szív. És itt első sorban a szenvedő embereket tartsd szemed előtt! Ki jót vagy éppen nem, vagy azért tesz, hogy magasztalják, az nem tett annyit, mint aki önzetlenül csak kívánja a jót. „Amit jobbkezed mível, ne tudja azt a te balkezed” — fejezi ki képleg a szentírás.

Ha jót tettél tiszta, nemes indulattal,
Holt szív az, mely dobog és soha meg
nem hal;
Virág, mit a vihar megkimél szeliden,
Csillag, mely örökké ragyog fenn az égen.*

Önzetlenségedet majd kívánják a közérdekek, az egyház, a haza. Ha

* Claudius Wolthun.

Nagypénteken

köréből, mint az önzetlenség. Viszont alig van valami, mi által emberi méltóságunkra inkább homályt vet-hetünk, mint a haszonlesés, önző szív. És itt első sorban a szenvedő embereket tartsd szemed előtt! Ki jót vagy éppen nem, vagy azért tesz, hogy magasztalják, az nem tett annyit, mint aki önzetlenül csak kívánja a jót. „Amit jobbkezed mível, ne tudja azt a te balkezed” — fejezi ki képleg a szentírás.

Ha jót tettél tiszta, nemes indulattal,
Holt szív az, mely dobog és soha meg
nem hal;
Virág, mit a vihar megkimél szeliden,
Csillag, mely örökké ragyog fenn az égen.*

Önzetlenségedet majd kívánják a közérdekek, az egyház, a haza. Ha

* Claudius Wolthun.

fel tudod fogni, mivel tartozol azoknak és ezeknek, akkor idődet, tehetségedet, munkásságodat, vagyionodat megosztod, feláldozod anélkül, hogy hálára várnál, annál kevésbé haszonra.

Írhatnám-e ezeket alkalmasabb időben, mint most, midőn – bár szellemileg, tudományokban óriás lépésekkel haladunk előre, – erkölcsi értékünk általában nagyot csökkent. Midőn igen könnyen áruba bocsátjuk tehetségeinket, tudományunkat, fájdalom! még szívünket is. S írhatnám-e illetékesebb olvasóknak, mint nektek, lelkes, minden jóért buzgó leányai, női honunknak:

Kezedben a gyermeknek álmai,
Tündérvilága lelkes ifjunak,
A férfi boldogsága; játszani
Ily drága kincsek nem adattanak.*

* Vörösmarty: »Az úri hölgyhöz«.

Igyekezem én is önzetlen lenni. Valahányszor egy-egy áldozatkészséget vittem véghez, valahányszor a tiszta szeretet vezérelt dolgaiban: mindannyiszor érezni fogom azon boldogító öntudatot, mely csak kitűnő jellemek sajátja. És mindannyiszor megszentelem e nap emléket inkább, mintha csak hosszú imádságokban gondolkodok arra, ki a keresztfán elvérzett. Jézus nagy példája lesz előttem, ha szülőim, testvéreim, barátaim, az emberek, egyház, haza önzetlen áldozatot kívánnak. „Minden beszédnél szebb a tett!” Tenni fogok annyit, mennyit köröm, szellemi és anyagi tehetségeim megengednek.

Ah! de minden emberi törekvés sikertelen, ha Isten segedelme nincs azon.

Hozzád repülök azért, szeretetnek nagy Istene, édes atyám, a buzgóság szárnyain s tőled kérem segedelmedet nemes irányú törekvéseimre! Te, ki úgy szeretted a világot, az embereket, hogy egyetlen fiadat adtad érettök, ne vond meg atyai jó indulatodat tőlem se! Tápláld szívemben az önzetlen szeretet virágát, mely majd hasznos gyümölcsöt hozzon azon szerény körben, hol én munkálkodom! Adjad, hogy ne feledjem el az emberiség erkölcsi életének legnagyobb példáját, alakját, Jézust! Legyen az ő szenvedése majd egykor az én szenvedéseimnek is enyhítője; az ő keresztje, az én terheimnek hordozója; az ő halála, az én megváltásom is! Legyek én oly születisztelő mint ő volt, midőn e szókat mondá: „Ne úgy legyen,

amint én, hanem, a mint te akarsz!" Legyek én oly emberszerető, mint ő volt, midőn kínai közt így imádkozott: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekednek“.

Szeretet! te világboldogító eszme. Ragyogj felettem, mint fényes csillag. Vezérelj lépéseimet, tetteimet!

Virágvasárnapján.

Jeruzsálem virágos útján
Tolong a nép: ifju s a vén;
Derült égről a nap sugára
Gazdagon hull nagy ünnepén.
Most jó a várt, ígért messiás,
Szent szabadság nagy bajnoka...
Légy üdvöz óh régen száműzött,
Felszabadult nemzet joga!

Siess ifju! Sion, Gileád
Nem látott még ily ünnepet.
Beteljesült a jósok álma:
Miért szived, ajkad epedt.
Hozz pálmafát, melyet szent hegyed
Szellője nem rég ringatott!
Hajtsd meg porig az érkezőnek,
Kit semmi meg nem ingatott!

Jer óh gyermek ünnepruhádban,
Virágot hints, amerre jár!
Tanuld korán a lelkesülést,
Melyet tőled a jövő vár!
Szent örömmel kiálts hozsannát,
Melyet zeng a vének ajka!
Legyen egy ma a szív verése,
A víg ének, a hő ima!

Édes anyák Jordán völgyéből,
Mind jöjjetek üdvözölni!
Ifju lányok virágos fővel,
Jertek koszorúkat kötni!
Ráchel, ha élsz, ifjulj meg újra!
Az ige ím beteljesült...
Két kis fiad zsarnok gyilkosán
Az eszme ma győzelmet ült.

Jeruzsálem virágos útján
Így jár, kél az emlékezet...
Ah, de mindjárt a lelkesülés
Sötét bánattal fog kezét!

Kékellő ég arany sugára
Csak négy napig hull ragyogva,
Jordán völgyén, olajfák hegyén
Bús vihar kél, jár zokogva.

Ünneplő nép! miért virágod?
Közötte rejtett tövissek.
Hozsannádat miért kiáltod?
Benne maró kigyó sziszeg.
Légy hű ahhoz, akit úgy vártál,
Ne lágyszellő, mely ingatag!
Megérdemled, hogy szolgaságod
Bilincsei rád hulljanak!

Husvét első napján.

Halhatatlanság dicső ünnepnapja, üdvözöllek! Az egész keresztyén világgal zengi az én ajkam is: Halleluja! . . . halleluja! Dicsőség! . . . dicsőség! Feltámadt Jézus, az emberi-ség megváltásának nagy munkája be lett fejezve.

Hófehér palástban, fényes arccal ül a sírnál az Úr angyala s azt mondja a sír látogatóinak: „Nincs itt az Úr, feltámadott!” Miként ha mondta volna: Nem haltok meg soha, élni fogtok örökké! Ez angyali szó hirdette az Isten végtelen kegyelmét az emberi nemzethez. Egy sötét mult eltörülve, egy fényes jövő al-

kotva: szabadsággal, halhatatlansággal!... Mily határtalan szerelme az égnek a földhöz.

Én is felkeresem a sírt, nem bánatos arccal, hanem derült lélekkel, örvendező szívvel! mert e sír halottja feltámadott s részesévé tett a halhatatlanság boldogító, felmagasztaló érzésének.

Elmegyek a szent sírhoz ifju lelkem fehér ruhájában, az ártatlanságban.

Beszélek ott a sír angyalával. Lehetne-e egy ifju leánynak szebb találkozása, tisztább öröme, mint az angyallal?...

Halhatatlanságot hirdet ő a sír felett.

Mennyire túlemeli a halandó embert a földiesség határán ezen eszme! S éppen ezért, mily dicső erények,

mennyi nemes törekvés szülője az! Mily vigasztaló erő rejlik abban, halandó, véges voltunkkal szemben! Törekvéseinknek jutalma leend.

A földi élet annyi baj és akadállyal van összekötve, hogy valódi jót néha éppen nem, vagy ha igen, késő tehetünk, midőn már oly kevés időnk van annak örömét élvezni. A túlvilág reményeinket tovább szövi.

Az emberi élet oly rövid, oly gyenge, hogy néha életszövétnekünk legfényesebb lobogása közt oltja ki azt a halál fagyos lehellete. Túl a síron!...

A kedveseinkkel összekötő kapcsot, köteléket remegve féltjük, mikor töri el, tépi szét a kérlelhetlen sors!... Ujra élünk!...

A bajok és akadályok közt, mint fényes sugár jelenik meg a halhatat-

lanság gondolata, s reá mutat, világít a jó tettek üdvös következményeire, melyekben a jó, az erényes él és soha meg nem hal.

Midőn életszövétnekünk utolsót lobban, akkor jelenik meg a sír angyala s bevilágítja előttünk azt a helyet, melytől féltünk, remegtünk, a sírt és éjszakáját.

Kedveseinkkel való aggodalmaink felett, a koporsók gyászain a fel-támadás vigasztaló hite ad enyhet, balzsamot.

Légy áldva örökké megváltó, üdvö-zítő Jézus, kinek üdvözítő munkássá-god a halhatatlanságot szerezte meg nemcsak magad, hanem az emberiség számára!

*

A mai napnak nagy jelentősége azon elmélkedésre is ad alkalmat,

hogy ki híven, igazán, önzetlen áldozattal tesz az emberiségért, a közügyért, az méltán halhatatlan.

Van egy hű őre a tisztelt, szeretett emberek alakjainak, nemes tetteinek, mely — bár elhalaványuló vonásokkal, — megjelenik közöttünk, int, buzdít, tette hí: a kegyeletes emlékezet.

Ki ezt kiérdemelte, az itt e földön is halhatatlan.

Ezer éves multnak alakjaival beszélünk a történet lapjain. Bámuljuk, csodáljuk őket, példáikon lelkesülünk.

Mily sokan vágnak halhatatlan névnek birtokába jutni! S mily kevesen vannak, kik azt eléri! Valamint legtöbbször a boldogságra vezető utakat messze keressük: úgy nevünk fennmaradásának eszközeit is elté-

vesztjük. Távol csillogó, bolygó fény után sietünk, mely azonban mindig távolabb lebeg előttünk, anélkül hogy egy sugár hullana arcainkra. Szomorúan térünk vissza az eltűnt fénytől s csoda-e, hogy közülünk sokan eltévednek a sötét pusztán?!

Mily sokan keresik és találják meg a halhatatlanságot oly eszközökkel, melyek jót, üdvöst, boldogítót nem hoznak, csak rosszat, kárhozatot, nyomorteljest hagynak magok után. Azonban e halhatatlanságtól megvonja az erkölcsi világ azt, mi tetteinknek oly tiszta, édes jutalma itt e földön: a kegyeletes emlékezetet. Enélkül pedig ne vágyják senki halhatatlan névre!

Egy töredéke az emberiségnek ismét halhatatlanságát viharok között keresi, romok felett találja meg.

A történetnek lehetnek ezek nagy alakjai, kiknek tetteit bámulattal olvassuk; de ezeknél sokkal nagyobbak az erkölcsi és szellemi élet dicső halhatatlanai.

A vallás örök igazságainak keresői, az eszmék, az elvek harcai, küzdelem, nyomor, üldöztetés, kínok és halál közt vívtak ki örökéletet itt e földön. A meddig vallása lesz az emberiségnek, meddig az erkölcsi élet áldását a józan vallásosságtól várjuk, addig fénnyel lesz körülvéve azon nagy küzdők neve, kik egykor az igazságért magokat feláldozták. Kegyeletes emlékezet kíséri itt a szellemet, mely az erénynek magvait hinti el mindenütt. Mózes vagy Zoroaster, Konfucius vagy Buddha, Mahomed, a vallás igazságainak keresésében magaslanak ki az idők

emberei felett. Sokrates méregpohara csak teljessé tette a halhatatlanság koszorúját, melyet számára a világ megadni készült. Míg Jézus isteni alakja minden idők vallásalkotói fölött messze kimagasodván, a halhatatlanság soha nem muló, nem halványuló fényével veszi őt körül az emberiség.

Itt a kegyeletes emlékezés imádattá is válik, mert az isteni lélek fennmaradásának tiszta és boldogító tanát ő hozta a földre; az emberi kebelt ő ajándékozta meg e kinccsel.

Halleluja!... halleluja!...

A tudomány bajnokai, mesterei, felkent fejedelmei, bátor apostolai hirdetik a halhatatlanság emléknapjának nagy jelentőségét. Ki a természetben, vagy lelki világban letett igazságokat keresi, küzdelmei közt

feltalálja s azoknak diadalát bátran hirdeti a sötét szenvedélyek-, előítéletekkel szemben is, azt az idő, azt a jobbak érzelme halhatatlanná teszi. Ki a felfedezett igazságokat az emberiség boldogítására fordítja, nem fogja-e az ilyet a kegyeletes emlékezet örökre áldani? Plátó, mint Aristoteles; Solon vagy Lykurgus; Plinius vagy Seneca tudomány által lettek halhatlanokká.* Kepler, mint Kopernicus; Galilei, mint Newton vagy Humboldt, halhatatlanságukat azon tudomány világánál vívták ki, mely utánok egész új korszakát nyitotta meg a természeti ismereteknek. Ki az igazság keresésében nem fárad el, feltalálja azt. És ki ezen feltalált igazságot nem rejti el, ha-

* Görög és latin bölcsek, tudósok.

nem megosztja a világgal, az méltán jóltevője az emberiségnek s illő, hogy nevét a halhatatlanok sorában említsük.

Halhatatlanokká tette a szellem az idők nagy, lánglelkű költőit. Ők egész korszakok érzelmének kifejezői, nemzetek örömeinek, fájdalmainak tükrözői, szabadságának lelkes őrei, elnyomatásában vigasztalói, buzdítói. A nagy költő világító oszlop nemcsak az egyes nemzetek, de az egész emberiség küzdelmes sivatagán. Boldog, ki őt érteni tanulja. A költő diadala legfényesebb diadal; halhatatlansága legtovább dacol az elmúlással. A gyönyör, mely tőlök reánk hat, szellemet sugároz mindenfelé, megeleveníti a halottakat, épít a romok felett. Orpheus, mint Arion; Homer, mint Tyrteus; Sapho, mint

Pindár¹ lelkesítenek ezredek mulva is. Horatius és Ovid² szelleme ma is diadallal járja be a művelt világot. A költők szelleme itt jár, itt bolyong közöttünk, hogy az öröm tárgyain lelkesítsen, fájdalmainkban elmerülni ne hagyjon. Az ő szívök itt dobog, itt érez közöttünk és soha ki nem húl.

... mint a Mózes bokra hajdan,
A dalnok-szív ég olthatatlan
És soha ki nem ég.*

Csokonai, Berzsenyi, a Kisfaludyak, Kölcsey, Eötvös, Jósika, Vörösmarty, Petőfi, Jókai, Arany, Tompa, midőn szellemök által egy nemzetet elevenítenek fel s helyeznek a művelt nem-

¹ Görög költők.

² Latin költők.

* Arany: »Dalnok búja«.

zetek sorába, e nemzet halálával együtt hálnak meg.

Dicső halhatatlanság, melyet oly kevesen birnak!

A költészet szellemével versenyt kér a halhatatlanságban a képzőművészet. Kít az istenek megihlettek, hogy a természet és embervilág tüneteit, jeleneteit alakokban és színekben kiábrázolja oly híven, oly szépen, hogy közvetlenül hasson és megindítson, tanítson s gyönyörködtessen, az méltán érdemli meg a művész nevet. Az ilyen eléri azt a távoli fényt, mely után annyian hasztalan sietnek: a halhatatlanságot. Zeuxis, mint Parhaziosz vagy Apelles¹; Phidiasz, mint Praxiteles²;

¹ Görög híres festők.

² Görög szobrászok.

Michel-Angelo, mint Canova¹; Rafáel, mint Tician², Munkácsy Mihály, Izsó Miklós örök, el nem halványuló alakjai, ihletett papjai a művészetnek. Költők, színek és alakok által, mint ahogy a valódi költő festő és szobrász tud lenni leírásával.

A régi nemzetek már halhatatlanságot értettek a babérkoszorún, melyet művészeik fejére tettek, mint az el nem hervadó dicsőség hű jelképét. Ezeknek nevei a királyi pyramisoknál magasabb emlékekre vannak le nem törölhető betűkkel vésve.

*

Bármennyire lelkesülünk a vallás, tudomány, művészet hőseinek halha-

¹ Olasz szobrászok.

² Olasz festők.

tatlanságán, nem titkolhatunk el bizonyos fájó érzést, ha arra gondolunk, hogy azok, kik nem tartoznak a szerencsések közé, nyom nélkül tűnnek el. Csalódás! mondja nekünk a mai nap a sír angyala. A jótett, az erény, a szorgalom észrevétlenül emelnek magoknak emléket a sírok felett. Olyanok ezek, mint az éj csendjében a munkás anyatermészet, ha a reggel felvirrad, a nap sugárinál áldás nyomai látszanak.

A művelt, becsületes, szorgalmas családapája gyermekeinek oly örökséget ad, mely azok között a kegyeletes emlékezet hű őrizése mellett sokáig tartó emléket emel. A gyermekekben tovább él az ősök erénye, mely a család köréből kihatva, nemzedékeknek ad példát.

A közjóra áldozók, szorgalmas

társadalmi tagok nevei ott vannak a közjó oltárkövén bejegyezve, s hű őrői a multak nemes tetteinek késő századokkal is olvassák az el nem halaványuló betüket.

Művelt, szorgalmas, de egyszerű napszámosai a legfontosabb ügynek, a nevelésnek, észrevétlenül emelnek magoknak emléket a következő nemzedékben, mely az egészséges, jóra és szépre vezető elveket megvalósítva, ismét késő jövőnek szolgál tükörül.

Általában egy nemesen érző kebelnek sem szabad úgy kialudni, hogy érzelmein újabb virágok ne fakadjanak.

Azt mondja egy arab példabeszéd: „Ki csak egy fát ültetett, mely alatt már a fáradt vándor megpihent, az nem hiába élt“.

*

Husvéti elmélkedésemben a halhatatlanságról, önkénytelen felmerül lelkemben az a gondolat: mily szűk, igénytelen a nők munkaköre, hogy halhatatlanságot vívjanak ki! . . . Nagy csalódás! mondja a sír angyala. Nincs társadalmi tényező, mely hatásában nagyobb volna, több hódítást tehetne, mint a valódi nő.

Akard s erényed a fő polcra hág,
Neved dicsőség lángtüzében ég.

Mit szűz hevében égő szív teremt,
Költőt, művészt, hőst és nagy férfiat,
És mindent, ami szép, jó, tiszta, szent,
Tőled, nemedtől várjuk, hogy megadd.¹

És valóban a multak, mint a közel
jelen nemes példái igazolják e sorok

¹ Vörösmarty: »Az úri hölgyhöz«.

értelmét. Penelope¹, mint Cassandra² a női szív eszményi, nemes érzelmeinek maradnak örökre nagy alakjai, példái, kiket büszkeséggel emleget úgy az ifjú leány, mint a hivatását megértő nő, anya.

Saphó, a híres görög költőnő, nemének dísze, dicsősége. Ariadne hű, önfeláldozó viselete csillagkoszorúban³ ragyog örökre. Cloelia,⁴ Vetu-

¹ Ulyssesnek hű neje.

² Priamus trójai király leánya, kinek Apolló jósló tehetséget adott. Mint ilyen megjósolta Trója veszedelmét és intette honfiait.

³ Ariadne koszorúalakú csillageszoport a nyugati égíven, Ariadne Theseust a krétai tömkelegből (labyrinth) kisegíté, érte elhagyta a szülői házat: azonban Theseustól Naxos szigetén elhagyatott. Bachus megszánta Ariadnét s koszorúját a csillagok közé helyezte.

⁴ A római köztársaság első éveiben Cloelia egyike volt azon tíz kezes leánynak, kiket Róma Porsennához küldött. Ő társaival együtt Porsennától megszökött s a Tiberisen átúszott hazájába, hogy azt további háborúra ösztönözze.

ria,¹ Cornélia² római nők, Carthago női, eszményi magasságban állanak a kegyeletes emlékezet előtt. És mennyi, mennyi kitűnő alakja van a nőnemnek akár a vallás, akár a művészet mezején! Legtöbb babért, dicsőséget pedig a hazaszeretet magasztos érzelmeiből nyújtott számokra az erény hű őrizője: a kegyeletes emlékezet. Mily meleg, felmagasztaló érzés hatja át keblemet, ha nemzetemnek nagy nőalakjai elvonulnak lelkem szemei előtt! Igazságos Mátyás királyunk édes anyja Szilágyi Erzsébet a hűség, anyai szeretet, önzetlen honszerelem fényes, el nem halványuló alakjaként áll négy század megett. A művelt, magas szellemű, kora előítéletein

¹ Coriolán anyja.

² A Grachusok anyja.

felülemelkedett Mária királynő ; Kanizsai Dorottya, a mohácsi csatában elesettek eltemetője ; az egri nők ; Pempflinger Katalin ; Lorántfy Zsuzsanna, a vallásosság, művelt lélek, áldozatkészség örökre feledhetetlen nőalakjai ; Bornemisza Anna, Széchy Mária, Zrinyi Ilona hős és egyszersmind gyöngéd, erős és szelid lélek hordozói. Az ő nevök halhatatlan, az ő tetteik örökre tiszteletreméltók.

Örüljetez kedves leányai e honnak, kik előtt oly nemes példák állanak a halhatatlanság fényes ruhájában ! Reátok is hull a fényből, mely őket körülveszi. Buzduljatok, lelkesüljetez ! Minél maradandóbb a nyom, mely utánatok marad e földön, annál dicsőbb a túlvilág halhatatlansága.

Legyetek jók, szelidek, gyöngédek ! Érzelmitekből nagy tettek, következ-

mények születnek. Rólatok azt mondja
a költő : *

Kicsiny, gyöngé a menny harmatja,
De benne áldást szül az éj.

És ez áldás fogja fenntartani emlé-
keteket, neveteket! Ez áldás lesz a
ti halhatatlanságtok !

*

Halhatatlanságunk dicső ünnepe,
üdvözöllek ! Zengje ajkam még egy-
szer az egész keresztyén világgal :
Halleluja ! . . . halleluja ! . . . Dicső-
ség ! . . . dicsőség ! . . .

Elhagyom a sírt, derült lélekkel,
örvendező szívvel, mert a sír halottja
feltámadott s részesévé tett egy túl-
világ boldogító érzésének.

* Tompa.

Husvétí ima.

Halhatatlanságnak örök birtokosa nagy Isten! ki előtt az ezredévek csak pillanatok, ki előtt a régen mult mint a messze jövő tudva van, fogadd kedvesen a föld egy gyenge halandójától buzgó imáját, melyet, mint szíve tiszta áldozatát, nyújtja eléd e napon, melyen diadala lett az erénynek, örök biztosítéka halhatatlanságunknak.

Áldott légy én Istenem, szerető édes atyám, ki a te egyszülött fiadat, az Úr Jézus Krisztust a földre engedted jönni, hogy lenne ő nekünk üdvösségünk, igazságunk, szentségünk és váltságunk. Áldott légy,

hogy midőn őt a mi bűneinkért a szenvedések egész hosszú során át vezetted egészen a kínos halálig, nem hagytad szentedet a koporsóban, hanem az ő tudományának bizonyására, az ő isteni voltának bizonyítására feltámasztottad ez életre s így lett ő azoknak, kik elaludtak, első zsongéjük. Oh bizonyára a feltámadás nélkül megrendülne a mi hitünk, elcsüggednének reményeink, elborítana a fájdalom s megszűnnének legnemesebb törekvéseink.

A feltámadás hite felemeli, bátrabbá teszi a mi lelkünket, éleszti reményeinket, letörli arcaink könnyeit.

Isteni jó Atyám! Áldott a te szent neved, ki minket e kegyelemben részesítettél! Úr Jézus! ki határtalan szeretettedben magadat a legnagyobb áldozatra hoztad, áldott légy örökké,

hogy feltámadásod által utat mutattál egy boldogabb, egy szebb jövőhez. Áldott légy, ki feltámadásoddal megbizonyítottad, hogy a szenvedésekkel rakott élet útja dicsőséggel végződik, hogy a nemes törekvéseket erkölcsi siker koronázza, hogy az erény felmagasztaltatik, diadalt arat.

Adj énnekem lelki, erkölcsi erőt a te benned vetett hitemmel! Te légy az én példám, ha csüggedek, örömem, ha törekvésem jutalmát látom. Amen.

Confirmatióra.

1.

Száll a lelkem, száll
Angyalszárnyakon
Istenemhez a mennyégbe,
Hol az angyalok
Édes álmokon
Ringanak az örök fénybe'.
Istenemhez közel
Üdvömet lelem;
Óh, mert boldogságot
A hit ad nekem!
Női szívvilág fényes csillaga,
Ragyogj életutaimra!

2.

Hittel áldozunk neked
Szent házadban, jó Atyánk!
Hittel mondunk éneket,
Küldd kegyelmedet reánk!
Óh csak az él boldogan,
Aki tőled áldva van,
Örök jószág forrása,
Nagy Istenünk!

Jó Istenünk légy velünk
Életünknek útain!
Hogyha búra ébredünk,
Vezess a hit karjain!
Óh csak az él boldogan,
Aki tőled áldva van,
Örök jószág forrása,
Nagy Istenünk!

3.

Vidám tavasz-reggelnek
Ege mosolyg reánk,
Virágokkal hintéd be
A földet jó Atyánk!

Confirmációra

A csattogó madárdalt,
Melytől zeng völgy, halom :
Neved dicsőítését
Örömmel hallgatom.

Vidám tavaszéletnek
Ege mosolyg reánk,
Jó szülőkkel áldál meg
Minket, óh jó Atyánk !
Akik gonddal neveltek,
Sok bú, öröm között.
Legyen áldott szent neved,
Ki őket megőrzöd !

4.

Szent hitünknek égi fénye,
Szállj le, szállj le énreám !
Általad lesz boldog a szív
Életünk minden korán.
Általad könnyűl a bánat,
Fellegén világod áthat ;
Szűnik a bú, fájdalom,
Ha csillagod láthatom.

Confirmációra

Óh ne hagyj el, óh ne menj el
Hitem drága csillaga!
Mi a virág, hogyha elszállt
— Szép legyen bár, — illata?
Női szív a hit világa,
Hit a szív szelid virága.
Ragyogj, ragyogj útamon
Hitem, fényes csillagom!

Az első úrvacsora.

Életemnek egy fontos, nagyjelen-
tőségű mozzanatához jutottam. Ünne-
pélyes nap virradt reám. Ma járulok
először a szeretet asztalához, hová
mindenki mehet és ott nyugalmat
talál. Ma lépek be ünnepélyesen a
keresztyének társaságába. Ma nyilván-
ítom azt nyíltan, hogy én Jézus
Krisztusnak, a szeretet felmagasztalt
apostolának hű követője vagyok. Ma
bizonyítom azt, hogy a legtisztább,
keresztyén vallásnak hitcikkeit tudom,
értem; fel tudom fogni értelmét, je-
lentőségét a vallásos cselekménynek,
melyben én is részt veszek. Komoly
és megható óra következik reám.

Méltó, hogy gondolkozzam, elmélkedjem felette egy vallásos lélek érzelmeivel.

Jézus Krisztusnak, az emberiség megváltójának halálára van szentelve az úrvacsora. Komolyság, magunkba szállás, alázatosság, hibáink megvallása, őszinte megbánása legyenek vezéreim ez alkalomnál! Távol legyen a könnyelmű gondolkodás, mely ezt pusztá szokásnak, eszme nélküli szertartásnak tarthatja! Emeljen fel ennek nagy emléke a földiesség határán s tárja lelkem elé a megváltás dicső következményeit!

Szeretet nyilatkozik itt e vallásos cselekményben, a legtisztább, legönzетlenebb szeretet. Magam előtt látom az erkölcsi világ ama fenséges alakját, kiben földi oly kevés volt, ki lerázva minden bilincset, mely

isteni céljaiban gátolhatta, ellenállva a kísértéseknek, életét az emberiség boldogítására szentelte. Engedelmes volt mind haláláig. Nyugodt, vidám lelkű élete utolsó estvéjén is. Tanítványaival szeretettel költi el az utolsó vacsorát s megmondja nekik, hogy emlékére gyűljenek össze ily szeretet vendégségében.

Oly jól esik lelkemnek azon öntudattal közeledni az Úr oltárához, hogy szeretet élteti az én keblemet is, benső tiszta szeretet. Oly lángja ez szívünknek, melyben elég minden salak, szenny, csak a jó, a nemes szív marad meg. Mily szelid nyugalmat ad szívemnek, ha arra gondolok, hogy a legjobb szülők kebelén szeretettel, ártatlan, önzetlen indulattal csüngtem, értök tenni mindent kész vagyok, engedelmes voltam irántok,

hálával viseltettem gondjaikért, szerelmükért. Tiszta, fényes templommá emeli e szeretet az én keblemet, melyben ma áhitattal, zavartalan öntudattal imádkozom hozzád oh mindenható!

Ah! de nagyon csalódnám, ha mégis hibátlannak tartanám magamat. Igyekeztem ugyan Isten parancsainak, emberi kötelességeimnek eleget tenni, hogy ne sértsem meg annak emlékét, kiben bűn, álnokság nem találtatott. Te látod, oh szeretetnek édes atyja, jó Istenem, miben vétkezett gyermeked! Küldd el hozzám engesztelő jóságodat, tisztítsd meg szívemet, bátoríts, vezess a szeretet asztalához, hol az éhező megelégtetik, a szomorú megvigasztaltatik, az árva atyát nyer, siralmunk örömmé válik.

Bátorító érzelemmel veszem magamhoz a szeretet emlékjegyeit, ha arra gondolok, hogy igyekeztem megszentelni emlékét annak, ki a legszebb, legbékésebb testvériességet hirdette, azáltal is, hogy testvéreimet gyöngéd szeretettel karoltam mindig, figyelmes, engedelkeny voltam irántok; gyöngeségeikért szeliden figyelmeztettem őket, nem haragudtam reájok. Oh! de te tudod jó Istenem, mikor és hogy sértettem meg azokat, kikkel oly közeli, vérségi kötelék fűz össze. Bocsásd meg hibáimat! Adj galambszelidséget nekem, amely által a testvéri szeretet kötelékeit szorosabbra fűzzem, rózsalánccá változtassam, melynek illatos virágai a jó szülőknek öröme, másoknak buzdítására viruljanak!

Nyugalmat ad lelkemnek az a tu-

dat, hogy akarattal, szándékkal ember-
társaimat nem sértettem meg. Tiszta
szent öröm ez nekem, mert érzem,
hogy közelebb jutottam általa Jézus
eszményi szeretetéhez. Sietek az
oltár tűzére tenni e tiszta, e szent
örömet. Hadd lobogjon fel a láng,
emelkedjék a füst az égre s vigye
oda, mint könnyű felleg az én hívő,
vallásos szeretettől dobogó szívem-
nek érzelmeit. Mily boldog lennék,
ha öntudatomban nem csalódnám!
Jöjj, vizsgálj meg szívemet szeretet-
nek nagy Istene! Ha találsz abban
oly érzelmeket, melyekkel majd egy-
kor embertársaim iránt türelmetlenség,
harag, irigység s több ily, erkölcsi
életünket megmérgező, szenvedélyes
indulatok származnának, irtsd ki
azokat s ültess lelkembe az erény-
nek oly magvait, melyek majd áldást-

hozó női szelidséget, békét, önzetlenséget teremjenek. Nem kérek tőled jó Istenem fényt, pompát, melyeknek ragyogása magasabb, szentebb hivatásomra vethetne árnyékot, hanem kérem a női szív azon melegét, tisztaságát, mely az élet sötétebb napjaiban is vigasztaló, felemelő, bátorító erővel bír. Kérem tőled azon szelid, alázatos lelket, mely a türelemben nagy, könnyűvé teszi a nehezét, kikerüli a vihart.

A bösz vihar, mint óriási bárd
Kettészakasztja a dacos fenyőt,
De a meghajló fűszálnak nem árt.*

*

Midőn a szeretet vendégségében
részt kívánok venni; midőn a leg-

* Tompa : »Nőmnek«.

nagyobb önzetlenség emlékét ily ünnepélyesen kívánom megszentelni, vezéreljen az a gondolat is, hogy itt mindenkire egyenlően sugárzik a kegyelem. Az Úr asztalánál minden ember egyenlő. Elenyészik itt a gazdagság, fény, hatalom, erő, nem tűnik fel a rang, osztálykülönbség, tudomány. Mindannyian együtt vallják, hogy a *„Jézus halála tisztított meg minden bűneinkből“*. Egyenlően hí ide az üdvözítő minden embert: *„Jöjjetek ide mindnyájan, kik megfáradtatok és meg vagytok terhelve, én megnyugtatlak titeket!“* Mily fel-séges találkozása az embereknek egy törekvésre, egy célra nézve! Ha künn az élet elválasztja őket, az Úr oltára körül összejönnek, kezet fognak, megbocsátanak egymásnak. Azonban nincs elég téve egészen a keresztyén

szeretet követeléseinek, ha csak itt ígérjük a vétések megbocsátását, elhagyva pedig e szent helyet, újra vétkezünk felebarátaink ellen, újra megnövelni engedjük keblünkben a harag, az ellenséges indulat mérges kígyóját. Künn az életben kell úgy elkészülnünk mindig, hogy méltó vendége lehessünk a szeretet asztalának.

Áldott légy én Istenem! ki kora gyermekségemtől kezdve oly környezettel áldottál meg, melyben embertársaimat szeretni tanultam. Tiszta, derült ég az én keblem, melyen a szeretet, részvét csillagai ragyognak. E csillagok sugárainál jöttem én ide, ezek vesznek most engem körül, midőn a legszentebb emlék jegyeiben kívánok részesülni. Nincs egy ember is, kinek emléke ma szent foglalko-

zásomat zavarná. Öröme, áldása kísért ide mindenkinek.

Legyen a te áldásod is gyermekeiden, oh mindenható Isten! Te látod szívemnek legtitkosabb rejtekét is! Te tudod gondolataimat, érzéseimet! Add, hogy erkölcsi életem e fontos pillanata csak növelje bennem a keresztyéni buzgóságot, hitet, reményt, szeretetet!

Lelkem fehér liliomával: az ártatlansággal állok az Úr oltára mellett. Hasson fel annak illata hozzád, én Istenem és Atyám!

Ima Úrvacsorája előtt.

Szeretetnek, irgalomnak Atyja, szent Isten! Íme elhoztam a szeretet vendégségéhez szomjuhozó és éhező lelkemet, hogy a te szent fiad, az Úr Jézus Krisztus által szerzett úrvacsora jegyében, a kenyér- és borban részesüljek és ezáltal megemlékezvén az ő haláláról, vele hitben egyesüljek s abban megerősítessem.

Tudom oh én Istenem, hogy semmi tisztátalan tehozzád nem járulhat, ki csupa szent és ártatlanság vagy; én pedig, gyarló teremtés, hibának és vétéknek vagyok alávetve. Buzgón esedezem azért tehozzád, tisztíts meg

engem minden lehető hibáim- és gyarlóságaimtól, hadd legyek én azon hófehér palástban, melyet te lelkemre adtál az élet kezdetén. Oh Istenem, ha én az ártatlanság e tiszta ruháját egy vagy más hibám miatt beszennyeztem, tisztítsd meg azt a te kegyelmeddel énrajtam, hogy úgy közeledjem annak emlékéhez, kiben bűn nem találtatott.

Áldj meg engem a szeretet lelkével, hogy távol maradjon tőlem mindazon földi gyarlóság, mely a te legnagyobb ajándékodat, a szeretetet távol űzze. Irtsd ki szívemből az irigység, nemtelen nagyravagyás, felebarátaink iránti ellenszenv veszélyes mérgét, hogy legyen az egy élő templom, melynek oltárán a szeretet tűzében elégjen minden földi salak. Így, ily tisztán lehetek én méltó

vendég a te szent Fiad asztalánál.

Hittel, reménnyel, szeretettel járulok a szent jegyek elfogadásához. Oh segíts engem az én szent szándékomban, én Istenem és Atyám. Amen!

Ima Úrvacsorája után.

Hálával borulok le előtted oh szeretetnek, kegyelemnek édes Atyja, szent Isten! ki engem most a szeretet asztalánál az élet kenyerével tápláltál és az élet italával itattál. Szomjuhozó lelkem megelégtelt tenálad, mert a te szent Fiad halálának emlékénel amaz ígéket intézted hozzám, hogy ezáltal táplálkozzunk az örök életre.

Mintha új életre ébredtem volna, úgy érzem magamat. Szívem, a szeretet melegétől telve, feléd vágyik érzelemben, gondolatban, szóban és tettben, hogy tökéletes legyek, mint te vagy én édes Atyám a mennyben!

Mily boldogító érzés a lelki tiszta-

ság, a bűnnélküliség! Van-e meny-
nyeibb érzés, mint az erény, melyre
a te szent fiad példája és halála hí
bennünket?

A szeretet asztalától jöve, úgy ér-
zem, hogy keblem a legnemesebb
erények helye lett. Oh mily gazdag
vagyok én e legdrágább kincsek
birtokában! Add oh uram, hogy e
kincset éntőlem el ne rabolja az
élet vihara, legyenek azok szent
ereklyéim az élet útjain, melyeket
te bízál énreám, hogy azok engem
megőrizzenek minden baj és kísértés
ellen!

Adj erőt, oh én Istenem, hogy a
ma tett ígéreteket megtartsam. Őrizd
az én lépéseimet, utaimat, vezess
engem a tökéletesség ösvényén, mely
egyenesen tehozzád vezet. Amen!

Áldozócsütörtökön.

Megdicsőíttetés napja ! melyen egy nemes, tiszta, szent élet nyert el nem muló jutalmat, el nem hervadó boro-rostyánt. Visszaszáll lelkem az olajfák hegyére, melynek halmain búsongó tanítványok vettek búcsut a legjobb tanítómestertől. Az engedelmességet, mellyel Jézus elhagyá égi lakását, mellyel a szenvedéseket hordozá a keresztfáig, ma Isten halhatatlan dicsőséggel jutalmazá. Az önfeláldozó szeretet, mellyel az emberekért meghalni kész volt, ma üli égi fényes diadalát.

Fényes felhő, melyen Jézus, túl-
emelkedve a föld körén, égbe ment,

emelj fel engem is ma a köznapiság, a mindennapi élet határain! Foglalja el e napon két eszme az én lelke-met: *Az érdem jutalmat nyer. Jó emlékün, melyet a földön hagyunk, kedveseinknek legdrágább kincsök.*

Mily fényes bizonyága e nap Isten igazságosságának, az erény diadalá-nak! Ki híven végezte dolgait, áldo-zatot hozott a közügyért, önzetlen tiszta áldozatot; ki szenvedett fájdal-mat, halált, azt most Isten jobbjára emeli. Ki bízik ez isteni igazságban, az bizton várhatja jótetteinek méltó jutalmát. E tudat fokozza a törek-vést, szorgalmat kitartóvá tesz, csüg-gedni nem hagy, enyhíti a szenvedést. Alig van pedig valamire nagyobb szükségünk, ha sikeres munkát aka-runk, mint a következetes kitartásra, szorgalomra. Több jeles, boldogító

intézményt köszönhet az emberiség a szorgalomnak mint a lángésznek. Emez meteor lehet, mely kigyulladva a légben, megragad, bámulatba ejt; amaz a természetnek lassan működő ereje, mely teremt, alkot.

Legtöbb üdvös cél nem ott bukik meg, hogy nincsenek kitűnő, nagy elméjű emberek, hanem az erény, a következetesség hiányán. A mindennapi életben a család, egyes társulatok virágzása, élete egy szóhoz van kötve: szorgalom. A házias, munkás családapá, családjával ezzel emelik szeretteiket a jólét karjaiba, ezzel szabadítják meg magokat azon sötét gondtól, mely a gondatlanokat örökre kíséri. Íme már az érdem jutalma. Jó, nemes áldozatot szorgalmunk gyümölcseiből teszünk, viszünk a vallás, nemzet, közügyek

oltárára. Ki ne tekintené édes jutalomnak, ha a jó, a nemes megtermi óhajtott magvait, ha egyház, haza, közérdekek boldogsága, előhaladása hirdetik, hogy részünk van a fényben, mely azokról reánk hull?... Ez a jutalom teszi gazdaggá a szegény ifjú lelkét s csüggedetlen kitartásra buzdítja. És ki gondolkodott már felette, mennyi szenvedéssel, nyomorral van az összekötve?... S mily felemelő az az érzés, mely az ilyen ifjú keblében támad, midőn egy napon oly reggelre virrad, melynek nincs fellege!

Elismerés, köztisztelet, szeretet veszik őt körül. Édes jutalom ez, melyet Isten ad küzdő híveinek.

A férfi, ki igazán szívén hordozza azon szent ügyeket, melyeknek őrévé, harcosává tétetett: küzd, tesz, fára-

datlanul; nem retten vissza az akadályoktól, ha tövisek szúrják munkás kezeit, ő mégis következetesen előre és mindig előbbre tör, bizonyára jutalmat nyer.

Nincs a vallásos, vagy polgári életnek, nincs a tudomány fejlődésének oly nevezetes korszaka, mozzanata, melynek előidézői, zászlóvivői üldöztetést, kínt vagy éppen halált ne szenvedtek volna.

Ha ezek elvöknél, céljoknál következetesen megmaradtak, még életökben, vagy haláluk után megérték, megnyerték ügyök diadalát, törekvéseik jutalmát, minden jobbak elismerését, háláját. Jézust egy világ áldása, szeretete kíséri égi útjára, egy világ küldi hozzá fohászát, egy világ lelkesül példáin, követi elveit, tanait.

A nagy apostolok neveit tisztelet és hála környezi.

A polgári, a hazai élet küzdelmes bajnokai dicsőség fénykörével vannak övezve az utókortól.

A tudomány nagyjainak a késő kor ércnél tartósabb emléket emel.

Megvan a jónak, a nemesnek jutalma. E hitemet, meggyőződésemet erősíti e nap emléke is. Felemelőleg, lelkesítőleg hat reám, mint szerény munkására az életnek, ha olvasom:

„Nemcsak minden jótett, de még minden jobb gondolat és nemesebb érzés is meghozza jutalmát. Mert ha a világ elfeledi is legszebb tetteinket, szívünk, mint az edény, mely egykor drága illatot foglalt magában, megtartja minden érzésnek nyomait. S ha van valami, mi a jobb embert az élet bajai közt vigasztalhatja, ez azon

meggyőződés, hogy éltenek minden pillanatában öntudatlanul saját jövőjén dolgozik. Életünk termékeny földjében minden megtermi gyümölcsét és valamint a bűn, vagy tévedés nem marad büntetés nélkül, úgy minden jó meghozza jutalmát legalább azáltal, hogy jobbá tesz bennünket.*

A mai nap vigasztaló hatása mellett, az olajfák hegyén búsongó tanítványok az elválás szomorú érzését is támasztják lelkemben. Elválni a legkedvesebbtől, legjobbtól, legigazabbtól, itt maradni egy bizonytalan jövővel szemközt! Lesz-e, ki majd úgy szeret, ki úgy visel gondot reánk, ki oly nemes, igazságos leend tetteim megítélésénél? Az árvaság

* Eötvös: »Gondolatok«.

gyöngeségünk érzetében talán elviselhetlenné lenne, ha azoknak drága emléke nem maradna velünk, kiktől fájdalmasan elváltunk.

„Nem hagylak titeket árván, megterek hozzátok!” Mondta az üdvözítő síró tanítványainak. Mintha mondta volna: veletek marad lelkem, emlékem, mely titeket tovább is vezet, bátorít, buzdít, csüggedni, elesni nem enged.

Valóban a tiszta, nemes lelkektől csak a test adatik át az anyaföldnek, a lélek tovább él azok közt, kikkel együtt hatott, tett: azon szent ügyekért, melyeknek diadalát egy emberélet oly kevés megérni. Újabb alakok, tényezők lépnek az elhaltak nyomába, de azok csak ezeknek hatása alatt, szellemök buzdításánál segítik, fejlesztik tovább az eszméket, ügyeket.

Az apostolok elköltözött mesterök szellemét, emlékét hordozták magukkal, ezt adták át a keresztyén első századok küzdőinek. E szellem sugára, ez emlék fénye hatott be a vallás-újítók lelkébe s ennek hatása alatt teremtték a világ gondolkodását átalakító mozgalmakat, üdvös intézkedéseket.

Nem hagyhat senki szebb örökséget maga után, mint azon emléket, melyet a jövő kor áldva hordoz keblében s vele tovább vívja a haladás, a fejlődés küzdelmes, de dicső munkáját.

A költők, a tudomány hősei emlékek, szellemök által századokig is közöttünk élnek, hatnak, alkotnak.

De szelid házi tűzhelyeinknek is mi hozza meg a megnyugvást, a békét, a munkakedvet? mi nem hagy

csüggedni? Kedveseinknek hűn őrzött emléke. Boldog, ki úgy élt, hogy emlékét hűn őrizheti a kegyelet!

Az elválás mindig csak bús lehet:
Multunk fellobbanó emlékénel
Melengesd és derítsd fel lelkedet!
Szép emlékkal még nem szegény a szív.
Bár a jelen keservet nyujt talán; —
A gyémánt, a nappal magába szítt
Fénytől világol a vak éjszakán.

S a bú is enyhül. Mely tegnap gyötört,
A szenvedés kész csillapulni ma;
Segélje az idő orvoskezeit
Foglalkodás, elmélkedés, ima;
Fohászatodat bocsásd az égre föl,
Mely annyi sebre enyhet harmatoz,
S a lelki béke olajága lész
Amit hited fehér galambja hoz.*

* Tompa: »Nőmnek«.

Légy áldott, szeretetnek Istene ! ki nekem a keresztyén vallás világánál oly utakat mutatsz, melyeken haladva, elmémet, szívemet gazdagíthatom. Add, hogy soha ki ne aludjék keblemből az a kegyeletes érzés, mely a jelesek, a nagyok emlékét őrizi ; add, hogy ha az elválás szomorú napja reám is virrad, a hű emlék legyen védszellemem. Adj nekem jó szívet, nemes lelket, hogy majd egykor az én emlékem is *áldva, megszentelve legyen !* Amen.

Áldozócsütörtökön.

Búsan rezg az olajfák árnya ;
Alatta egy kis sereg várja
A mester ajkán az igét ;
Óh pillanat, nagy és ünnepi,
Melyben az, kit Isten küld ki,
Nyeri vissza dicső egét.

Példa a mult. Kettős példa ő :
Multad borus ? Jön egy szebb jövő.
Ember munkálj, tűrj és szenvedj !
Munka nélkül nincsen jutalom,
Örömrzés, ha nincs fájdalom ;
Nincs borostyán a bűn felett.

Az ige zeng az istenajkon :
»Népem árván bizony nem hagyom,
Megtérek majd tihozzátok !«

Óh ígéret, lelkek balzsama,
Mit betölt egy pünkösdi hajnala,
Boldog apák, tanítványok !

Példa a mult. Kettős példa ez :
A hit, nálad, ha tán csüggedez :
Ember remélj ! Az ígéret
Beteljesül, nem maradsz árván,
Reád Isten kegyelme szállván,
Miért esengsz, még eléred.

Búsan rezg az olajfák árnya . . .
Indul Jézus, égi útjára,
Kél utána forró sóhaj.
Ember kísérd ez égi uton,
Szemedből könny, örömköny hulljon !
Ki jót mível, az meg nem hal !

Pünkösöd.

Lelkesedés örömnapja ! Ünnepet ül emlékednek a kegyelet. Nagy emlékek vannak hozzád csatolva. Lelkesedéssel gondolok én is reád, s örömmel sietek az ünneplők közé. Egy fenséges képet rajzol elémbe e nap emléke. A magokra hagyott félénk, igénytelen apostolok, ma magasabb szellemmel eltelve, bátran, nyíltan kilépnek a küzdelem mezejére s erős meggyőződéssel tudományuk tisztasága, ügyök igazsága felől lelkesedéssel hirdetik nagy mesterök boldogító vallását. A félénk, ingatag Péter, ma, mint az igazság védője, mint egy jogos harcnak dicső vezére, magasan

emelkedik ki, inti, bátorítja a félénkeket, lelkesíti a csüggedőket, körébe vonzza a népek ezreit s megalapítja az első keresztyén egyházat. Társai is lelkesedés közt lobogtatják a zászlót, elszélednek távoli tartományokba, nem félve idegen népek előítéletei, ellen-szenve vagy éppen ellenséges szenvedélyeitől. E bátorság, az igazságért való e lelkesedés teremti aztán Pált, legnagyobb alakját a keresztyén egyház legelső idejének. Ezen apostoli, e páli lelkesedés nyitja meg az utat a nemzetek közé a keresztyén hit diadalmas fegyverének.

Ihlettség napja a pünkösd. Napok telnek el félelemben, bizonytalanságban a tanítványok részéről. Az ellenség örül, hogy az ügy elbukott, a mester eltávozásával az eszme is elenyészett s íme egyszerre égi tűz-

zel, szokatlan hatalommal lépnek fel; a tanítványok beszéde szivekig hat, sziveket hódít. Érzik, tapasztalják a hallgatók, hogy az ige, az eszme, égből származott, felmagasztaló, boldogító.

Reád függesztem lelki szemeimet üdvözítő Jézus! kitől e napon az ihlettség szelleme alásugárzott. S midőn én is kérem tőled a vigasztaló, bátorító szent lelket: a lelkesedés és az ihlettség eszméje ad elmélkedésemnek illő tárgyat.

A lelkesedés általános tulajdona az emberiségnek s a különféle tárgyakhoz képest kisebb és nagyobb fokú. Az ihlettséget csak egyes kiválóbb egyéniségek bírják s nem oly általános, nem oly gyakori. Lelkesedik minden ember egyaránt a haza boldogságán, vagy jogainak küzdelmei-

ben; de csak egyesek nyernek ihlettséget, hogy érte nagy eszmékkel síkra szálljanak. Lelkesedik minden érző szív a költő dalain; de csak egyes kiválóbbaké a tulajdon, hogy ihlettséggel szép dalt teremtsenek. Ihlettség vezeti a művész kezét, a festő ecsetjét, a szobrász vésőjét; mienk a lelkesedés, mellyel a kész alakokat fogadjuk.

Szerencsés halandó az, ki az égtől ihlettséget vett s embertársai lelkesedését vívta ki!

Szállj reám, lelkesítő égi szellem! Gyujtsd meg lelkemben az isteni lélek lángját mindannyiszor, amikor csak erkölcsi életünket boldogító eszmék merülnek fel!

Ne legyen előttem közönyös a vallás, az egyház ügye. Ki annak oltárára nem áldozik, ki ennek hívő

szavára nem lelkesedik, az nem érti a pünkösöd jelentőségét. Annak nincs valódi ünneplése e napon.

A lelkesedés egyik fő tárgya a haza, a nemzet. Ne legyen előttem egy erkölcsi, egy szellemi mozzanat sem közönyös, mely annak virágzása-, boldogítására céloz. Társulatok, intézetek, irodalom, művészet pártfogása csak tökélyesíti a haza valódi fogalmát. A mult gyujtsa meg a lelkesedés fáklyáját, melynek világánál ezrek összegyűlvén, egyesült erővel vívják, küzdjék a várva-várt jövőt!

A pünkösdi nevezetes eset következménye volt az apostoloknál az erkölcsi bátorság. Áthatva tudományuk fontos hivatásától, az emberiség boldogításának szent eszméjétől, nem ismernek akadályt, nem félnek a fenyegetések-, üldöztetésektől, nem

magától a haláltól. Ez az erkölcsi bátorság szerezte meg számukra a valódi diadalt.

Minden időben voltak hősei az erkölcsi bátorságnak. S minden időben jót, üdvöst, nagyot teremtett az. A vallásalkotók, újítok, a honalapítók és fejlesztők, a szabadság hősei, erkölcsi bátorságukkal vívják ki nemes harcaikat; elesnek bár, de az ügy győzelmének tudatával hálnak meg.

Mily gyakran van szükség ez erkölcsi bátorságra a közéletben is! Bajok, szenvedések ostromolják éltünk hajóját, elvesztjük a kormányzót! az emberek nem segítenek. Mi ment meg ilyenkor a közeli sülyedéstől? Erkölcsi bátorságunk, mellyel a hullámokkal megküzdünk.

Elvesztjük azt, kit legjobban szeretünk, kiben minden bizalmunk

volt. Szét van tépve reményünk koszorúja, közel állunk a kétségbeeséshez. Mi ment meg ilyenkor? Erkölcsi bátorságunk, mellyel összeszedjük a szerte hullott leveleket s erős bizalommal újra összefonjuk koszorúvá s újra munkálkodunk.

Az emberi rossz szellem, az irigység, a rosszakarat vetnek akadályt törekvéseink útjára. Mi az, mi ekkor visszatérni nem enged, mi az akadályokat eltávolítja, az irigységet, a rosszakaratot messze űzi? Erkölcsi bátorságunk, mely erőt a tiszta lelkiismeret- s tiszta meggyőződésből merít.

Ihlettséggel eltelve léptek fel az apostolok az első pünkösdkor.

Mi ez az ihlettség? Szokatlan, nem mindennapi lelkesedés. Az érző lélek, szív, az eszmék, a tárgyak közvetlen

hatása alatt lángra gyúl s beszél, tesz, ír szép, nagyszerű, fenséges dolgokat.

A valódi vallásújitók, papok, ily közvetlen hatás alatt mondták és mondják ma is a legszebb, leggyőzőbb beszédeket. A valódi költő közvetlen hatás alatt írja legkellemesebb, legfenségesebb költeményeit.

Ihlettség nélkül írni, festeni csak mesterség, nem művészet. Csak az a költemény, az a kép hat reánk valóban, mely közvetlen hatás alatt született.

Az ihlettség a művészet fő forrása. Kire nem hat a vallás, erkölcsi élet egyes mozzanata, kit nem indít meg a természeti szép, ki lelkesedni nem tud, az sem valódi költő, sem valódi szónok vagy művész nem lehet.

Az ihlettség mindig elárulja, hogy bennünk valami magasabb szellem

lakik, mely hatás alatt áll s csak alkalomnak, tárgynak kell jönni, hogy e szellem nyilatkozzék.

Ily tanulságos eszméket költ bennem a pünkösd ünnepe.

A buzgóság szárnyain hozzád repülök, oh végtelen valóság, nagy Isten! ki bölcsességed által időnként eszközöket nyújtottál az emberiség erkölcsi előhaladására. Ily erkölcsi mozzanat volt az első pünkösd, midőn először egyesültek a hívő emberek azon erkölcsi testületté, melynek neve egyház.

Oh add időnként nekem is szent lelkedet, mely által a buzgóság, lelkesedés, ihlettség bennem élesztve, fenntartva legyen. Add, hogy valahányszor egyház, vallás, erkölcsi élet, haza, társadalom kívánnak áldozatot, buzgóságom tömjénét lelkesedéssel

vigyem az oltárok égő tüzeire! Legyen az én pünkösdi ünneplésem a buzgóság, lelkesedés eszméitől áthatott! Fogadd ezt kedves áldozatul én Istenem, míg önzetlen, keresztényi tetteim által eszméimet megvalósíthatom. Amen.

Az apostolok.

»Megtérek majd tihozzátok!«
Ez volt végső búcsúszava.
Várták a hű tanítványok:
Mikor térend ismét haza?

Fényes felhő mikor nyílik,
Szemök elől mely elzárta,
Hogy lássanak be az égig? ...
A hű sereg várta, várta.

Imádkozva, reménykedve,
Összegyültek egy kis házban
S ím egyszerre az ég zengve,
Áll a kunyhó fényben, lángban.

A fény között, a láng felett
Fehér galamb szárnya csattog;

Érzik tiszta, hő lehellet,
Az arcokon dicsfény ragyog.

A félénk szív buzdul, lángol,
Remegő ajk szava zendül,
Nem fél kintől, a haláltól,
Érzése szent, megistenül.

Napkeleten, napnyugaton,
Száll az ige szájról-szájra ...
Fent a légben, minden úton
Ott csattog a galamb szárnya.

Lelkesedés tüze, lángja
Egy-egy szívben ki-kilobban ;
Fényét hinti a virágra
Szeretettől meg-megdobban.

Múlnak évek, múlnak százak ...
Az apostol meg-megjelen,
Hogy a hitről s a hazának
Szerelméről énekeljen.

Szeretetnek szent galambja
Jövel közénk, szállj le hozzánk!
Veled ébred nyugalomra
Vallás, egyház, szívünk, hazánk.

Szegény, de hű apostolok,
Emléketek áldott legyen!
Sirotokon szent tűz lobog
Túl késő ezredéveken.

HAZA

Haza.

Nagy és szent eszme, fenséges fogalom, rólad elmélkedem! Mily gyöngé az emberi nyelv, hogy szavakkal, szegény a szív, hogy érzelmeivel érted lelkesüljön. Haza! e szóra millió szív dobog fel, millió szív vágya, reménye egyesül, melyeknek tárgya te vagy, te távol csillogó tünemény: boldogság! Boldog, elégedett haza!... Mikor kiált fel így az érező honfi? Mikor leend már az elröppent vágy Noé szent galambja, mely a megelégedés, a béke olajágát hozza vissza keblünkbe?... Mikor leend már derült az ég, melynek fellegei közt oly jól

esett borongós lelkünknek egy-egy csillagot észrevenni? ... Mikor dobja el már az idő a fátyolt egészen, mely alatt dobogó kebellet látunk egy-egy mosolyt? ... Majd eljő az idő! Semmiben sem oly gazdag az emberi szív, mint a reményben. Ki egyszer ezt keblébe ülteti, nem vész az el az idővel, sőt újabb és dúsabb hajtásokat hoz. Majd eljő az idő! ... Reménylek én is. Addig pedig, míg az idő enyhítő keze közelebb hozza a boldogságot, reményem koszorúját oltárodra függesztem, hazám! Éljen az ott zölden, míg ez oltárnak én is szolgálja lehetek, hervadjon el majd csak szívem utolsó dobbanásakor!

De mi valósít, mi testesít meg téged szent eszme, hon, mellyel oly örömet társalkodunk? ... A föld-e,

melynek halmai és völgyei, hegyormai és síkjai oly régen mult dicső napok jeleneteit hozzák lelkünk szemei elé? ... Az aranykalással ékes rónaság, haldúsan hullámozó folyamaink, tűznedvet csepegtető szőlő-hegyeink? ... A nemzet-e, mely egy nyelvet beszél? A mult története, mely lelkesít? A közös törekvés, mely erőssé, naggyá teend?

Egyenként egyik sem, együtt mindenik.

A haza ismerete a bölcsőnél kezdődik s az utolsó tárgy, mely azt kedvessé, megszenteltté teszi, a sír, mely alatt kedveseink nyugosznak. E két pont között mindenütt van egy hely, egy emlék, egy érdek, mellyel szorosan összefügg, melytől elválhatlan a haza fogalma.

A gyermek sírva vágyik vissza a

kevés időre elhagyott szülői hajlékra, hol a szerető szülők, testvérek társasága van együtt s örömkönyűt hullat, ha arra gondol: majd hazamegyek... majd otthon!... az ő hazája a szülői ház, az abban lakók társasága, a kert virágaival, a mező, a völgy, a hegy, melyeket mindennap befutott, látott. A családi társaság alkotja meg az ő nemzetét, melynek kormányzója a gondos apa, védszellemé a szelid anya; érezi, hogy e kormányzónak, e védszellemnek engedelmeskedni kell; tudja, hogy ezek boldogságot, jót akarnak és tesznek. Az ő haza-oltára a családi tűzhely, melyhez tisztelettel és szeretettel kell közelíteni, mint amily tisztelet és szeretet gyújtá meg azt.

Amint nagyobbodik az ifjú ismeretköre, nagyobb, jelentékenyebb lesz

előtte e szó is: haza. Az ábrándvilág, mely őt körülveszi, magasra helyezi annak eszméjét s lelkesül érte a lelki tehetség különféle nyilatkozataival. Történeti ismeretei, melyekben fény és árny, dicsőség és megaláztatás, boldogság és szenvedés egybefolynak, szívét melegebb érzelmekkel töltik meg: érezi, hogy a családi társaságon kívül van egy nagyobb kör is, melynek ő szorosán elválhatlan tagja lett s melynek javáért neki is önzetlenül kell munkálkodni. A költészet, mely minden nemes szívnek nyájas barátja, s melynek szelleme minden magas, igaz, szent és szép eszmét, tárgyat halhatatlanít, az ifju szívét lánggra gyújtja, melyben nemes lelke egész hevével hirdeti hazája, nemzete egykori dicsőségét s fonja koszorúját a jövőnek. Nem oltja el ugyan a

családi élet tüzét, sőt nagyobb-nagyobb lángot éleszt azon vágyával, gyermeki érzelmével. Visszasóhajt az ifju is az elhagyott tűzhelyre.

Nem halaványul el ugyan a szülői hajlék képe előtte, sőt annál féltettebb, drágább lesz az, minél tisztább előtte a haza eszméje. Visszavágyik ő is a szülői házba.

Kis lak áll a nagy Duna mentében,
Oh mi drága e lakocska nékem!
Könnyben uszik két szemem pillája,
Valahányszor emlékszem rája.*

De minden családi érzelmet, vonzalmat, köteléket háttérbe szorít már előtte az a név, melyben egy mult nagysága, a jelen küzdelme, a jövő reménye, nemzet, család, mind

* Petőfi : »Távolból«.

egyesülve van s ihlettségi pillanatában azt zengi ajka:

Tied vagyok, tied hazám
E szív, e lélek.
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék?!...

Szentegyház keblem belseje,
Oltára képed,
Te állj s ha kell, e templomot
Ledöntöm érted.*

Az ifju hazája eszményi.

A haza ismeretét a férfinál már tapasztalat is segíti. Ő már mint a küzdelem, a harc egyik hőse, higadtabb, nyugodtabb. Az ő törekvése már az, hogy célszerű törvények, nevelési és művelődési eszközök, erkölcsi tényezők által az egyes

* Petőfi: »Honfidal«.

családoknak szerezzen erkölcsi és anyagi alapot, melyen boldogságát az felépíthesse. Ő tudja, hogy annál boldogabb, virágzóbb a nemzet, minél több munkás keze van. Annál műveltebb, minél több tudományos intézettel bír. Vágya, reménye hona, nemzete iránt ezért él, erre irányul.

Hass, alkoss, gyarapíts!
S a haza fényre derül.

A férfi hazájáért lelkesül és tesz. Ő már az eszményt valósítani törekszik.

És az öreg? Édes mosollyal néz vissza a korra, melyben ő is lelkesült, hatott, alkotott. Oly szép ősz fürteivel az arc, melyre fényt hint a remény valósulásának érzete, hogy tőle lelkesedést nyer az ifju, a férfi. S még akkor is, ha reményének

összetépett koszorúját tartja kezében
s a költővel így beszél:

Én a kifáradt küzdelemnek,
Hanyatló korszakán merengek.
Szemem alá tekint.
Késő, habár láttam virágát,
Biztatni a kidült fa ágát,
Virágozzék megint!...

Még akkor is csak lelkesedéssel
hallgatjuk szavait s megelevenítjük a
reményt s úgy tűzzük a redős hom-
lokra a rég megérdemlett babért.

Az öregek hazáját az emlékezet
élteti. Az öregek, a multakon me-
rengve, ifjaknak adnak lelkesedést a
jövőre. A fa gyökere a földbe mé-
lyed, fenn a légben új ágak lombo-
sodnak.

Bármint fogja fel a különböző
kor a haza eszméjét, egyben mind

találkozik: boldogságára törekszik annak. Ezért lelkesül az ifju; tesz, munkál a férfi; emlékezik, buzdít az agg. Boldogságot óhajtok én is neked, szeretett hazám! A tömjén, mit oltárod égő tűzére hintek, boldogságodért füstölög. Reményem a te üdvödért él zölden, el nem hervadóan. Nekem, mint leánynak, mint nőnek csak a tiszta érzelem is elég, mellyel a haza eszméjét felfogni bírom s azért lelkesülni tudok. Maradjon a tett az erődús férfikornak! De a tiszta, nemes honleányi érzelemben versenyt kérek az ifjuval; s az eszméért nemcsak lelkesülni, de áldozni is tudok.

Oh, de minő boldogságot óhajtunk a honnak, nem merül-e fel önkéntelen a kérdés: mi alkotja tehát egy nemzet üdvét? Mit óhajtunk mi,

midőn a hon boldogságáról álmodozunk? Álmodozunk?! Nem, ébren, öntudatosan munkálkodunk különböző irányban, de egy célra. Vajha ne lenne álm e boldogság, ne lenne elérhetlen a cél!

A haza boldogsága.

A társaságok és így a legszentebb kapcsokkal egybefűzött társaság: a haza életében a boldogságra nézve sok közös vonást találunk az egyén, vagy egy család életével. Úgy látszik itt is győz azon erkölcsi törvény: ami üdvös, boldogító az egyénre, az lesz a társaságra, az egyetemesre, és ami az egyetemesben célszerű, az lesz az egyénre nézve is.

A boldogság eszközei közt első helyen áll a nemzet életében a polgárok *tiszta erkölcse*. Ennek gyúlpontja a családi élet, melyben a nő, az anya úgy jelenik meg, mint Vesta papnője, ki a nemes, a jó, az erény

tüzét gyújtja, táplálja, elhamvadástól megőrzi. Itt magaslik ki a nő, a gyenge nő itt lesz erős. Itt vívja tiszteletét, áldását egy nemzetnek. A hír, dicsőség nélküli nő itt fonja magának a dicsőség hervadatlan koszorúját észrevétlenül, melyről beszélnek a késő utódok, s minden levélre a kegyelet, a hála nevét írják.

A nemzetek története élő bizonyosság arról, hogy tiszta, egyszerű erkölcsi élet teremti meg első sorban a haza boldogságát. Az egyszerű erkölcs, kevéssel megelégedő, keveset kíván, kevésre vágyik. Természetes következménye ennek az, hogy nem csalódunk annyira. A csalódás keserű ízt hagy maga után, mely kedvetlenséget szül; munkafolyamunk megszakad, kedélyünk borongóssá válik. A régi Görögország népén valami

varázsoló, elbűvölő derűltség ömlik el, mely benn a családban, mint nyilvános helyeken, a közéletben csak boldogságot árasztott.

Az egyszerű erkölcsök teremtték ezt, midőn a nemzet, a mindennapi élet korlátain túlemelkedő bölcsek, kormányférfiak vezetése alatt belátta azt, hogy a boldogság megszerzéséhez elég két tényező: egészséges, erkölcsös társadalmi élet s meleg, igaz honszeretet.

És míg Görögország a Miltiadesek, Aristidesek, Leonidások, Lykurgusok, Solonok, Sokratesek hazája volt, addig bár ezer ostromot, de mosolyogva kiállt s boldog volt. Mihelyt az idegen perzsa és macedoniai műveltség terjedni kezdte, mihelyt magasabban szárnyaló vágyak ébredtek, feltárul Cheronea szomorú mezeje,

melyen elhullván a szent csapat utolsó embere is, a görög szabadság örökre elenyészik. Hasztalan emeli fel már ilyenkor egyes próféta rész, lelkes szavát; a gyökerében megörlött fa kidülését nem akadályozza meg senki.

Bámuljuk, dicsőítjük Róma azon korát, melyben az a Brutusok, Cincinnatusok, Fabriciusok, Grachusok hazája volt; lelkesülünk a jellemnagyságon, melyet az Apenninek két oldalán lakó nemzet kifejt, megtestesít. Egyszerű erkölcs vezérelte még ekkor Rómát, midőn Veturiák,¹ Corneliák² nevelték a hősokeket s adtak példát egy egész ország anyáinak. Mihelyt Róma hatalma három

¹ Veturia a Coriolán anyja.

² Cornelia a két Grachus anyja.

világrészre terjedt ki s idegen erkölcsök szívárogtak be; mihelyt Róma a hatalom és nagyság versenyző városává válik s a gazdagsággal fényűző családi élet kezd divatba jönni, a Sullák, Mariusok, Lucullusok hazája már szövöi maga számára azt a halotti terítőt, mely aztán Philippinél eltakarta. Hasztalan Pompejus hatalma, Caesar lángesze; di-csőséget sugározhatnak ezek tettei, de boldog nem lesz általok a nemzet.

Honunk története kiváló példát nyujt azon igazság bizonyítására, hogy egyszerű, tiszta erkölcs alapja első sorban a nemzet boldogságának; legboldogabb a magyar nemzet kétségkívül akkor volt, midőn távol keleten ősei istenének áldozva, idegen elemekkel nem vegyülve, hódolva az öregek érdemeinek, pátriár-

kális egyszerűségben élhetett. Minél közelebb jött nyugathoz, híre, dicsősége annál inkább nőtt, de boldogságából mindinkább vesztett. Egyszerű, mindenkor nemes erkölceit most a keleti, majd nyugati udvarok rokonsága, ledér műveltsége vesztetgeti meg, melyeknek két ellenkező hatása volt. A magyar nemzet egy részének, vagy éppen a gazdagabbaknak hízelgett, a másikat elégedetlenné és forrongóvá tette. Mindkét eset boldogtalanságnak volt szülőanyja. Egy népszerű alak jelenik meg a tizenötödik század második felében a királyok sorában, ki már ifjonta belátta az erkölcsi alap megingását s lángelméje nagyságával, szíve legmelegebb érzésével fordult nemzete felé s három évtizedig boldogította Magyarországot. S míg e hont igaz-

ságos Mátyások kormányozták és fogják kormányozni, boldog volt és boldog leend.

Egyszerű nemes erkölcsök alkották a nemzetek hatalmának szilárd alapját. Első sorban a családi élet van hivatva, hogy kebelében a visszás idegenszerűségnek helyt ne adjon. És mindenekelőtt a családayák, leányok legyenek őrei a tiszta nemzeti erkölcsnek. Egy fő veszedelmes út, melyen az idegen szellem észrevétlenül bejő, s uralkodóvá lesz: az idegen nyelv.

A haza boldogságát második sorban az *iskolák*, a *tudomány*, a *népnevelés* alapítják meg. Csak értelmes, tanult nemzet szerezheti meg azon állapotot, mely megelégedetté, boldoggá tesz. Az értelmi fejlettség megszabadítja a lelkeket azon egész-

ségtelen légrétegektől, melyekben a túlbuzgóság, rajongás, babona mérges, enyészetes csirái szállonganak s egy utat mutat, mely a *munka* csarnokába vezet. A munka elfoglal, tanít, anyagilag jutalmaz, közjólétet teremt. Munkás nemzetek a műveltségnek, a boldogságnak mindig magasabb fokán állanak nemcsak, hanem vezérszerepet játszanak, győzők, hódítók lesznek; míg az értelmileg fejletlen, munkátlansághoz szokott nemzetek, mint meghódítottak, elenyésznek lassanként, nyomot sem hagyva.

Az értelemfejlesztés első mester-nője ismét az anya; majd az apa, népnevelők, tanárok veszik át a képzés nagy és nemes feladatát. Boldog gyermek, kinek gondos szülőt adott a gondviselés! Az élet az ilyenre

áldás s nem átok; a jövőbe bátor szemekkel néz, hiszen a kincs, melyet szülőitől örökölt, el nem enyészhető. Tudománya, munkás keze biztosan vezérlik utain; mindenütt talál hivatásának megfelelő kört, neve tiszteltté, egyénisége kedves leendő, ő boldog és boldogíthat. Ha ily tagok alkotnak egy társaságot, s ha ily tagokból álló társaságok teszik a nemzetet, nem boldog-e az igazán? Boldog gyermek, kinek gondos, lelkiismeretes tanítót rendelt a sors! Egy nemzedék értelmi fejlettsége, szívverése függ a tanítóktól. S lehet-e azt jobbra tenni kevés idő alatt, mi évek során át elhibáztatott? Valódi kincs van letéve a neveléssel, tanítással foglalkozók kezeibe. Ez a kincs dús kamatot vár a jövőben. Ki a felelős, ha a kincs elpazarol-

tatik? Egy nemzet boldogsága függ a tudomány művelőitől. Szerencsés a nemzedék, ha ezekben igaz, hivatott vezéreket talált. Méltán kiáltott fel Filep, Macedónia királya, midőn Sándor fia született: „Hálát adok az isteneknek, hogy fiam akkor született, midőn még Aristoteles él, hogy azt őáltala neveltethetem!”

Minden életrevaló, feladatát megértő nemzet kormányférfit leg több gondot, anyagi erőt fordítanak az iskolákra. Nemzete jövő boldogságát, nagyságát óhajtva, felfogta ezt már Solon, s Athént a tudomány városává avatta. Nemes munkásságát betetőzte Perikles, ki az ismeretek mellé a művészet nemtőjét is örül állította, mert emelkedett szelleme belátta, hogy ízléssel szerzett ismeret kétszer értékesebbé teszi egyéniségün-

ket. S azóta minden műveltebb nemzet az iskolákat, tudomány, művészet templomait igyekezett virágzásra emelni. Hála a magyarok Istenének, hogy nemzetünk is mutathat fel fényes példákat, sőt talán nagyobbakat mint más nemzetek. Örömmel ragadom meg ez alkalmat, hogy itt felelevenítsem egyes nagyjaink emléket, kiknek szelleme századokra hint fényt, világosságot.

Légy nemesen büszke, nemzetem derék leánya, ha most különösen nemednek áldott emlékű alakjait idézem emlékedbe! Társalogj velök, tanulj tőlök, buzdulj és lelkesülj! Ők a nemzet legféltettebb kincsei: a tudományos intézetek, iskolákért éltek, áldoztak, meg lévén győződve, hogy nemzetök addig él, míg iskolái, tudományos intézetei el nem enyésznek.

1660-ban drága hamvakat temetett el a Rákócziak családi sírboltjába¹ a magyar nemzet. Lorántffy Zsuzsánna hamvai voltak azok. Két századdal később egy nemzet gyűlt össze a hamvveder felett, hogy a soha el nem muló kegyeletnek újabb és zöldebb koszorúját tegye a sír fölé s megáldja azt.² Mit tett e nő? Mi volt oly erénye, amelynek fénye egy nemzetet hoz össze? Hogy mintegy azt a kort véltük megjeleníteni, melyről jósolta a szózat írója:

Még jönni kell, még jönni fog
Egy szebb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.

Lorántffy Zsuzsánna a sárospataki iskolának volt hű ápolója, bőkezű

¹ Sárospatakon.

² A sárospataki háromszázados ünnepély.

fejedelmi asszonya. Azon nemes és nagy terve volt, hogy azt a külföld tanintézeteivel egy színvonalra emelje. E célra kivitelében nem ismert áldozatot, s fejedelmi javadalmait arra adta, szentelte. Élte egy folytonos gondoskodás, munka a tudományért, a tanintézetekért. Önzetlen nagy lelke azért élt, ezekért halt. A nemzet hálája ezért van nevéhez fűződve; ezért áldja porait a kegyelet.

Jer, ifju leány, ki nemednek e magasztos alakjáért kegyelettel áldozol, gondolataidnak, érzelmeidnek hadd adjon hangot a költő:

Fejedelmi nő, az volt bizonnyal,
Világ szerént, lélek szerént!
Több díszet nem nyert bársony- s
biborral,
De ő hintett ezekre fényt!

Korát előzte, mint az égen
A tündér-hajnal a napot,
Hogy akkor is ragyogjon, éljen,
Midőn a nap lenyugodott.

Mint nő s anya hordott keresztet,
Fogyatta kétség, siralom ;
Szeretteit féltetni kellett — — —
Majd látni a ravatalon,
És a búban, mit sorsa rá mért,
Sugár töré át a könnyűt :
Hőn buzgott a közügy javáért,
Nagy lelke még termékenyült.

S míg földi tisztét vitte híven :
Lelkét a vallás emelé ;
Így fut a földről fényes ívben
A szivárvány az ég felé.
Szomjúhozá a bölcseséget,
Mint Dél királyné asszonya ;
S a tudományok mécse égett :
Olajat rá bőven hoza.

Nagy neve a történeté már,
Megörzé emlékét a hon;
De rá nálunk legszebb fűzér vár,
Mit hosszú éltű hála fon.
Ő a mienk!
A közműveltség szent ügyének
Terhét hordá a női váll . . .
Hála a jóknak, a kik éltek!
De ő nagyobb mindannyinál.*

Lorántffy Zsuzsánna szellemének
fénye sugárzik azon nemes nők
alakjairól is, kik a tudomány, nevelés
szent ügyétől áthatva a nemzet hálá-
jára tették magukat érdemessé.

Kor szerint legközelebb áll hozzá
Bethlen Katalin, Erdély kiváló művelt-
ségű asszonya, ki a sors különböző
csapásai alatt meghajolva, de meg

* Tompa : »Lorántffy Zsuzsánna«.

nem törve, életének nagy részét a tudományoknak, egyháznak, iskoláknak szentelte. Körében s az iskolákban nem egy árvát neveltetett, kiknek áldása kísérté sírjába. Hamvai felett el nem enyésző emléket emelt a kegyelet.

A mult század végén, midőn nemzeti lételünk több oldalról volt megtámadva, népnevelésünk teljesen elhanyagolva: tűnik fel egy lelkes, fennkölt szellemű nő, ki mindenekelőtt a kisdedek, szegény gyermekek nevelését karolta fel. Száz év telt el azóta, midőn e nemes hölgy bölcsőjére az első napsugár ragyogott; de századok folynak le az idő folyamában; az ő emléke el nem omló sziklán magasan áll s dacol az idők hullámaival. *Brunsvick Teréz* grófnő volt ez, a kisdedóvó intézetek meghonosítója,

teremtője nálunk magyaroknál. Utazott, fáradt, olvasott; nem kímélt éjet, napot, csakhogy az alapnevelésnek népünknel helyes irányt adjon. Olyan volt ő, mint a gondos, lelkiismeretes építő, ki mindenekfelett az alapot kívánja úgy megvetni, hogy azon építeni bátran, könnyebben lehessen. Fáradozásait kitűnő siker koszorúzta, mely emlékére tesz ma örök, hervadhatlan babért.

A legújabb kor története vett át fényes lapjaira egy nőnevet, kinek emlékét a magyar nemzet ismét hálával fogja emlegetni a késő időkig. Az önzetlen áldozatkészségben, lemondásban önmagát megdicsőítő honleány ez: *Palóczi Horváth Mária*. E nő igen csekély kivétellel összes vagyonát tudományos intézetekre hagyta, a művészet oltárára vitte.

Alig van példa a történetben oly végrendeletre, mint amilyen Horváth Máriáé volt. A lelkéhez forrott sáropataki főiskola volt a főörökös, de emellett nincs kifeledve egy tudományos tanintézet sem, mely a protestáns egyházban létezik; nincsenek kifeledve a jótékonycélú intézetek, tudóstársaság, nemzeti színház. Oly jól esik tudni lelkünknek, hogy ezt magyar nő tette. Az a nemzet, melynek ily dicső női alakjai vannak, derék, művelt nemzet; az a nemzet jövőt igényelhet magának; az a nemzet még sokáig fog elenyészni, sőt példáulival más nemzeteknek szolgálhat tükörül.

Magyar hölgynek születnél,
Tedd hivatásodat!
Egy hon nemője lenni
Mi szép egy gondolat!

A haza boldogsága

Oh hölgy, ki ezt betöltéd,
Mi szép vagy és mi nagy!
Rendeltetés az égtől,
A földön áldva vagy.*

Zárd szíved, lelked közepébe a
hont, pártold az iskolákat, a tudományt,
művészetet s teljesítsd hűn családi
és honleányi kötelességedet! Ne véld,
hogy az a hazaszeretet, midőn valaki
rajongva hordja ajakán a szent nevet.

Te a csendben, mely lakodat körül-
veszi; a nyugalomban, mellyel mun-
kálkodol, hogy áldozhass; a halk
imában, mellyel ajándékokat a haza
oltárára viszed, több hazaszeretetet
mutatsz, mint más nagy zajban, fény
között.

Így áldja meg Isten legszentebb
törekvésünket!

* Garay: »Magyar hölgy«.

Ima a hazáért.

Felséges Isten! minden népnek szerető jó Atyja! Te adtad nekünk azt a földet, melynek határain belől oly bizalmasan, otthon érezzük magunkat s elhagyva azt, lelkünk egy örök vágynak, fájdalomnak lakóhelyévé válik, mely végre elepeszt, megemészt. Te adtad nekünk a hazát. Oh mennyi baj, szerencsétlenség, viszály, mennyi vér árán bírjuk mi ezt a szent földet, melynek halmain, völgyein immár ezer esztendeje hangzik e bűvös szó: hon, ezer esztendeje zeng édes anyanyelvünk bűvös szép hangja.

Hozzád emelkedik lelkem a buzgó-

ság szárnyain, s megtelve a legszen-
tebb érzésekkel imádja a te neved,
ki gondviselő kezeddel örködöl e
hon népe felett s nem engedted
sohasem, hogy reá az enyészet éje
boruljon. Te vezetted azt századok-
ról-századokra annyi balszerencse
közt, megtartván hitét tebenned, re-
ményét egy szebb jövőben s fel-
áldozó szeretetét, ha kellett, a kétes,
szomorú napokban. Oh legyen áldott
ezért a te neved s szenteltessék meg
mindörökké!

Mindenható Isten! a te hatalmad
nagy és életet teremt a pusztán, for-
rást nyit azon s táplálja a te népedet.

Oh jöjj mindenható erőddel e
honnak és nemzetnek oltalmára, segít-
ségére, ha a kétség, a szegénység
pusztáján bujdosik, nyisd meg neki
a hit forrását, melyből erőt merítve,

újra csüggedetlen kitartással, lankadatlan hazaszeretettel építsen hajlékot magának! Add e honnak áldásodat, hogy annak mezőin ringjanak dús aranykalászaid, hegyein csepegjenek életvidámító szőlőnedveid, halakkal bővelkedjenek annak folyamai, hogy jöjjön el az a derült, nyájas vendég, aki nem sisakkal, nem paizzsal, de olajággal üdvözöl bennünket: a megelégedés.

Add áldásodat, oh ég és föld dicső királya, e hon, e nemzet legelső emberére: koronás királyára! Oh mily hatalom van az ő kezében általad, a te kegyelmedből, hogy nagy és boldog legyen e nemzet! Szállj le őreá szent lelkeddel, oh nagy Isten, hogy szíve csak e hon javáért, üdvéért dobogjon s gondolatai, tervei e nemzet boldogságára megszenteltessenek. Amen!

Ifju leány éneke.

Elmult az éj, új napra keltem,
Az Úr keze őrt állt felettem,
Ki kimérte a csillag utját,
Az ringatja a gyermek nyugtát...
Imádkozom.

Virág nyilik a földön, fákon :
Gyermeköröm, szép ifjuságom.
Szellő, ha jó, illatba fürdöm,
Napjaimat boldogan töltöm :
Imádkozom.

Kimegyek a mezőre, kertbe,
A gesztenyés, nyires ligetbe,
A madárdal, csillogó harmat
Hálára nyitja fel ajkamat :
Imádkozom.

E táj, vidék oly kedves nekem,
Hol születtem, hol nevedtem!
Oh légy áldott, te kedves otthon!
S te érted is, oh drága, szép hon!
Imádkozom.

Bent a házban, hol munka vár rám,
Gonddal vezet jó anyám, atyám.
Aki őket megtartja nékem,
Áldott legyen az Úr az égben!
Imádkozom.

Hű munka közt töltve el napom,
Dal zendül meg olykor ajkamon.
E dalban is Istent imádva,
— Ki szívemet kedvvel megáldja, —
Imádkozom.

S ha jó az est, a nap lehunyván,
A csillagok fénylő, nagy útján,
Hozzád repül az égbe lelkem,
Ki örködöl éjjel felettem
S imádkozom.

TARTALOM.

Család.

	Lap
Az anya	7
Reggeli ima	14
Munka	16
Reggeli ima (költemény)	24
Esti ima	26
Szülőföld	29
Viszontlátás	36
Ima a szülőföldért	42
Társaságban	46
Beteg anya ágyánál	57
Ima betegségben	62
Ima betegségből való felgyógyuláskor	65
Elhalt szülők emlékezte	68
Az árva imája	87

Természet.

Tavaszkor	90
Feltámadunk (költemény)	103
Május első napján	106
Nyárban... ..	115
Estve... ..	130

Őszkor	Lap 141
Télben	158

Vallás.

Vallás. Isten	175
Templomban	186
Karácsonkor	204
Esztendő utolsó napján	228
Ima esztendő utolsó napján	237
Újév első napján	239
Ima az év első napján	246
Nagypénteken	249
Virágvasárnapján (költemény)	266
Husvét első napján	269
Husvéti ima	289
Confirmációra (költemény)	292
Az első úrvacsora	296
Ima úrvacsorája előtt	306
Ima úrvacsorája után	309
Áldozócsütörtökön	311
Áldozócsütörtökön (költemény)	322
Pünkösöd	324
Az apostolok (költemény)	334

Haza.

Haza	339
A haza boldogsága	350
Ima a hazáért	369
Ifju leány éneke (költemény)	372

